

*Ислом ҳақида муборак Қуръон ва
набавий суннатда келганидек баён
қилинган қисқача илмий асар*

نبذة موجزة عن الإسلام (مشتمة على الأدلة) أوزبكي

بيان الإسلام
Bayan AL-Islam

ح) جمعية الدعوة و الارشاد وتوعية الجاليات بالربوة ، ١٤٤٤ هـ

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي

نبذة موجزة عن الإسلام - مشتملة على الأدلة - أوزبكي . /

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي-ط١.-. ؛ الرياض ، ١٤٤٤

١٥٨ ص ١٤٤ × ٢١ سم

ردمك: ٥-٨٢-٨٤٠٢-٦٠٣-٩٧٨

١-الاسلام - تعليم أ.العنوان

١٤٤٤ / ١٤٤٧٥

ديوي ٢١٠٧

Partners in Implementation

Content
Association

Rowad
Translation

Rabwah
Association

IslamHouse
com

This publication may be printed and disseminated by any means provided that the source is mentioned and no change is made to the text.

Tel: +966 50 244 7000

info@islamiccontent.org

Riyadh 13245- 2836

www.islamhouse.com

***Ислом ҳақида муборак Қуръон ва
набавий суннатда келганидек баён
қилинган қисқача илмий асар***

Ислом дини билан умумий таништирувчи ушбу китобда динимиз асослари, таълимотлари ва гўзалликлари муборак асл манбалар: Қуръони карим ва набавий суннатдан олиб баён қилинган. Китоб кенг жамоатчилик оммаси учун мўлжалланган бўлиб, тили, ирқи, миллати, яшаб ўтган замон ва маконидан қатъи назар мусулмонларга ҳам, ғайридинларга ҳам Ислом динини баён қилиб беради.

Ушбу китобдаги маълумотлар Қуръони карим ва набавий суннат билан далилланган.

1. Ислом дини Аллоҳ таолонинг бутун инсониятга юборган илоҳий, абадий рисолати бўлиб, раббоний рисолатларнинг энг охиргисидир!

Ислом дини Аллоҳ таолонинг бутун инсониятга юборган рисолатидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٧٨﴾﴾ [سبأ: ١٧٨]

«(Эй Муҳаммад,) Биз сизни шак-шубҳасиз, барча одамларга (жаннат ҳақида) хушxabар элтгувчи, (дўзах азобидан) огоҳлантиргувчи бўлган ҳолингизда пайғамбар қилиб юбордик. Лекин кўпчилик инсонлар билмаслар».¹

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا...﴾ [الأعراف: ١٥٨]

«(Эй Муҳаммад), айтинг: «Эй одамлар, албатта, мен сизларнинг барчангизга Аллоҳ (юборган) элчиман».²

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَّكُمْ وَإِن تَكْفُرُوا

فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ١٧٧]

«Эй одамлар, бу пайғамбар сизларга Роббингиздан ҳақ динни келтирди. Бас, иймон келтирингиз, ўзингиз учун яхши бўлур. Агар инкор қилсанглар (ўзингизга зарар қиласиз, холос). Зеро, осмонлару ердаги нарсаларнинг барчаси Аллоҳникидир. Аллоҳ билим ва ҳикмат эгаси бўлган Зотдир».³

Ислом абадий бўлган илоҳий рисола ва яна у раббоний рисолаларнинг охиргисидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ [الأحزاب: ٥٦]

¹ «Сабъ» сураси, 28-оят.

² «Аъроф» сураси, 158-оят.

³ «Нисо» сураси, 170-оят.

«Муҳаммад (алайҳиссалом) сизлардан бирон кишининг отаси эмасдир, балки у Аллоҳнинг пайғамбари ва пайғамбарларнинг сўнггисидир. Аллоҳ барча нарсани билгувчи Зотдир».⁴

2. Ислом бир жинсга ёки бир миллатгагина хос эмас, балки у Аллоҳнинг барча инсонларга юборган динидир

Ислом бир жинсга ёки бир миллатгагина хос эмас, балки у Аллоҳнинг барча инсонларга юборган динидир. Бу ҳақида Аллоҳ таолонинг Қуръони каримдаги биринчи буйруғидан ҳам билиб олишимиз мумкин:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

[البقرة: ٢١]

«Эй инсонлар, сизларни ва сизлардан олдингиларни яратган Роббингизга ибодат қилинг. Шоядки, тақводор бўлсангиз».⁵

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا

كَثِيرًا وَنِسَاءً ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ ۗ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [النساء: ١]

«Эй инсонлар! Сизларни бир жондан (Одамдан) яратган ва ундан жуфтани (Ҳаввони) вужудга келтирган ҳамда у

---

⁴ «Аҳзоб» сураси, 40-оят.

⁵ «Бақара» сураси, 21-оят. Ушбу оятда умумбашарга қарата сизларни яратган тарбиякунандаларингиз улуғ Аллоҳга ибодат қилинглар! Сизларни яратишда У ягона бўлган, энди ёлғиз Ўзига ибодат қилишингизга ҳақлидир дея нидо қилинмоқда. Ибодатдан мақсад эса тақводор бўлишимиздир.

икковидан кўп эркак ва аёлларни тарқатган Роббингиздан кўрқингиз».⁶

Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салам Макка фатҳи куни одамларга хитоб қилиб шундай дедилар: «Эй инсонлар, Аллоҳ таоло жоҳилият манманликларини, хусусан, ўз отаси билан манманлик қилишни сизлардан кетказди. Инсонлар икки хил: хайр-саховатли, тақводори Аллоҳнинг наздида азиз, бузуқ ва уятсизи эса Аллоҳнинг наздида разилдир. Инсонлар Одам атонинг болалари, Аллоҳ эса Одам атони тупроқдан яратгандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ

أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: ١٣]

«Эй инсонлар, дарҳақиқат, Биз сизларни бир эркак (Одам) ва бир аёл (Ҳавво)дан яратдик ҳамда бир-бирларингиз билан танишишларингиз (дўст-биродар бўлишларингиз) учун сизларни (турли-туман) халқлар ва қабила-элатлар қилиб қўйдик. Албатта, Аллоҳнинг ҳузурда ҳурматлироғингиз тақводорроғингиздир. Албатта, Аллоҳ билгувчи ва хабардор Зотдир»^{7,8}

Аллоҳ таолонинг Қуръони азими ва Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг суннати мутоҳҳараларида бир қавмни ёки бирор бир жинсни, ёки бирор тоифани хослаб, шуларгагина тегишли деган буйруқларни топмайсиз.

---

⁶ «Нисо» сураси, 1-оят.

⁷ «Ҳужурот» сураси, 13-оят.

⁸ Термизий ривояти (3270).

3. Ислом дини биздан олдинги пайғамбарлар умматларига олиб келган рисолатларни такомиллаштириш учун келган илоҳий рисолатдир

Ислом дини биздан олдинги пайғамбарлар (уларга Аллоҳнинг салавоту саломлари бўлсин) умматларига олиб келган рисолатларни такомиллаштириш учун келган илоҳий рисолатдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالْتَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴾ [النساء: ١٦٣]

«(Эй Мухаммад), албатта, Биз Нухга ва ундан кейинги пайғамбарларга ваҳий юборганимиз каби сизга ҳам ваҳий юбордик. Ва яна Иброҳим, Исмоил, Исҳоқ, Яъқуб ва унинг уруф-авлодлари, Ийсо, Айюб, Юнус, Ҳорун ва Сулаймон пайғамбарларга ҳам ваҳий юборганмиз. Довудга эса Забурни ато этдик».⁹

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз Мухаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга ваҳий қилган бу дин у кишидан олдинги пайғамбарларга ҳам ваҳий қилган ва буюрган диндир. Аллоҳ марҳамат қилади:

﴿ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴾ [الشورى: ١٣٠]

«У зот сизларга дин этиб Ўзи Нухга васият қилган ва сенга ваҳий қилган нарсамизни ҳамда Иброҳим, Мусо ва Ийсоларга

⁹ «Нисо» сураси, 163-оят.

васият қилган нарсамизни шариат қилди. «Динни барпо қилингиз ва унда тафриқага тушмангиз», – деди. Мушрикларга сен уларни даъват қилган нарса оғир келди. Аллоҳ Ўзи хоҳлаган кишисини (пайғамбарликка) танлаб олур ва У Ўзигагина илтижо этгувчи кишини ҳидоят қилур. (Эй одамлар, динни Аллоҳ таолодан қандай келган бўлса, шундай барпо қилингиз, унга ана шундай ҳолида амал қилингиз. Дин ҳақида турли тафриқаларга тушиб, ихтилоф қилмангиз)».¹⁰

Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга ваҳий қилинган бу дин у кишидан олдин туширилган Таврот ва Инжил каби илоҳий китоблар ўзгартирилишидан олдинги ҳолатига иймон келтириш демақдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ

بَصِيرٌ﴾ [Фотир: ٣١]

«(Эй Муҳаммад), Биз сизга ваҳий қилган Китоб – Қуръон ўзидан аввалги илоҳий китобларни тасдиқлагувчи бўлган ҳақ (китобдир). Албатта, Аллоҳ Ўз бандаларидан огоҳ ва (уларнинг барча ишларини) кўриб тургувчидир».¹¹

4. Пайғамбарларнинг динлари бир, шариатлари турличадир

Пайғамбарларнинг (уларга Аллоҳнинг саломи бўлсин) динлари бир, лекин шариатлари турличадир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

¹⁰ «Шўро» сураси, 13-оят.

¹¹ «Фотир» сураси, 31-оят.

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ [المائدة: ٤٨]

«Ва Биз сизга (эй Мухаммад,) китобни ҳақ ила, ўзидан олдинги китобни тасдиқловчи ва унинг устидан назорат этгувчи қилиб нозил қилдик. Бас, улар орасида Аллоҳ нозил этган нарса ила ҳукм юритинг. Ўзингизга келган ҳақни қўйиб, уларнинг хоҳишларига эргашманг. Сизлардан ҳар бирингизга алоҳида шариат ва йўл қилиб қўйдик. Агар Аллоҳ хоҳласа, ҳаммангизни бир уммат қилиб қўяр эди. Аммо У сизларни Ўзи ато этган нарсада синамоқ истайдир. Яхшиликка шошилингиз. Ҳаммангизнинг қайтар жойингиз Аллоҳ ҳузурисида. Бас, ўшанда ихтилоф қилган нарсаларингиз ҳақида хабар берадир».¹²

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Мен одамлар ичида бу дунёда ҳам, охирада ҳам Ийсо ибн Марямга энг ҳақлисман, анбиёлар кундошлардан бўлган оға-инилар кабидир. Оналари турлича. Динлари эса бирдир».¹³

5. Ислом дини ҳам Нуҳ, Иброҳим, Мусо, Сулаймон, Довуд ва Ийсо алайҳимуссаломлар каби пайғамбарлар чақирган нарсага чақиради. Яъни фақатгина Аллоҳнинг Ўзи Робб, яратувчи, ризқ берувчи, жон ато этиб, қайтадан қайтариб олгувчи мулк эгаси, ишларни бошқариб турувчи, меҳрибон ва раҳмли зот эканлигига иймон келтиришга даъват этади.

Ислом дини ҳам Нуҳ, Иброҳим, Мусо, Сулаймон, Довуд ва Ийсо алайҳимуссаломлар каби пайғамбарлар чақирган

¹² «Моида» сураси, 48-оят.

¹³ Бухорий ривоят қилган (3443).

нарсага чақиради. Яъни фақатгина Аллоҳнинг Ўзи Робб, яратувчи, ризқ берувчи, жон ато этиб, қайтадан қайтариб олгувчи, мулк эгаси, ишларни бошқариб турувчи, меҳрибон ва раҳмли зот эканлигига иймон келтиришга даъват этади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْهِمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾ [فاطر: ٢٥]

«Эй инсонлар, сизларга Аллоҳ ато этган сон-саноксиз неъматни эслангиз! Сизларга осмону ердан ризқу рўз берадиган Аллоҳдан ўзга бирорта яратувчи борми?! Ҳеч бир илоҳ йўқ, магар Унинг Ўзигина бордир. Бас, қаёққа бурилиб кетмоқдасизлар?!»¹⁴

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [يونس: ٣١]

«Сиз: «Сизларни осмонлару ерда ким ризқлантирур? Ёки қулоқ ва кўзларингизнинг эгаси ким, тирикни ўликдан, ўликни тирикдан ким чиқарур? Ишнинг тадбирини ким қиладир?» – деб айтинг. Улар, албатта: «Аллоҳ», – дерлар. Бас, сиз: «Тақво қилмайсизларми?» – деб айтинг».¹⁵

﴿أَمَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَعَلَّهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [النمل: ٦٤]

«Ёки бошлаб Ўзи яратиб, сўнгра (охиратда) қайта яратадиган Зотми?! Ким сизларга осмон ва ердан ризқу рўз берур? Аллоҳ билан бирга яна бирон илоҳ борми?! (Эй

¹⁴ «Фотир» сураси, 3-оят.

¹⁵ «Юнус» сураси, 31-оят.

Муҳаммад, кофирларга) айтинг: «Агар ростгўй бўлсангизлар, ҳужжатларингизни келтирингиз!»¹⁶

Барча пайғамбарлар Аллоҳнинг Ўзигагина ибодат қилишга даъват қилиш учун юборилганлар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَن هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَن حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْفِرِينَ﴾ [النحل: ٦٣]

«Батаҳқиқ, Биз ҳар бир умматга: «Аллоҳга ибодат қилинг ва тоғутдан четланинг», – деб Пайғамбар юборганмиз. Бас, улардан баъзиларини Аллоҳ ҳидоят қилди. Баъзиларига эса залолат ҳақ бўлди. Бас, ер юзида сайр қилиб ёлғонга чақирувчиларнинг оқибати қандай бўлганига назар солинг».¹⁷

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الأنبياء: ٢١]

«Сиздан илгари юборган ҳар бир Пайғамбарга: «Албатта, Мендан ўзга ибодатга сазовор илоҳ йўқ. Бас, Менга ибодат қилинг», – деб ваҳий қилганмиз».¹⁸

Аллоҳ таоло Нуҳ алайҳиссалом ўз қавмига шундай деганлари ҳақида хабар берди:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَتَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [الأعراف: ٥٩]

«Эй қавмим, Аллоҳга ибодат қилинглар! Сизлар учун Ундан ўзга бирон илоҳ йўқдир. Албатта, мен сизларнинг буюк кун (Қиёмат кунининг) азобига гирифтор бўлишингиздан қўрқаман».¹⁹

---

¹⁶ «Намл» сураси, 64-оят.

¹⁷ «Наҳл» сураси, 36-оят.

¹⁸ «Анбиё» сураси, 25-оят.

¹⁹ «Аъроф» сураси, 59-оят.

Аллоҳнинг халили Иброҳим алайҳиссалом ҳам шундай деганларини Аллоҳ таоло хабар беради: «Ва Иброҳимни (юбордик). Ўшанда у ўз қавмига:

﴿وَأَبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

[العنكبوت: ١٦]

«Аллоҳга ибодат қилинглр ва Унга тақво қилинглр. Бундай қилишингиз, агар билсангиз, сиз учун яхшидир».²⁰

Ва яна Солиҳ алайҳиссалом шундай деганларини Аллоҳ таоло хабар беради:

﴿وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَقَوْمِ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [الأعراف: ٧٣]

«У (Солиҳ) айтди: «Эй қавмим, Аллоҳга ибодат қилингиз! Сизлар учун Ундан ўзга бирон илоҳ йўқдир. Сизларга Парвардигорингиз томонидан ҳужжат – мана бу Аллоҳ (юборган) туя сизлар учун оят-мўъжиза бўлиб келди. Бас, уни Аллоҳнинг ерида еб-ичиб юрган ҳолида қўйиб юборинглр ва унга бирон ёмонлик етказманглarki, у ҳолда сизларни аламли азоб тутади (азобга йўлиқасизлар)».²¹

Яна Шуъайб алайҳиссалом ҳам айтадилар:

﴿وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَقَوْمِ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تفسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ [الأعراف: ٨٥]

²⁰ «Анкабут» сураси, 16-оят.

²¹ «Аъроф» сураси, 73-оят.

«Эй қавмим, Аллоҳга ибодат қилингиз! Сизлар учун Ундан ўзга бирон илоҳ йўқдир. Сизларга Парвардигорингиз тарафидан ҳужжат (яъни дин) келди. Бас, ўлчов ва тарозини комил қилиб (тортингиз) ва одамларнинг ҳақларидан уриб қолмангиз ҳамда Ер (юзи пайғамбарлар юбориш билан) ўнглаб қўйилганидан кейин, унда (кофирлик билан) бузғунчилик қилиб юрманглар. Агар мўмин бўлсангиз, мана шу ўзингиз учун яхшироқдир».²²

Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссалом билан биринчи гаплашгандаёқ унга шундай деди:

﴿وَأَنَا أَخْبَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾

[طه: ١٣-١٤]

«Мен сени ихтиёр қилиб олдим. Ваҳий қилинадиган нарсага қулоқ тут. Албатта, Мен Ўзим Аллоҳдирман. Мендан ўзга илоҳ йўқ. Бас, Менга ибодат қил ва мени зикр этиш учун намозни тўқис адо эт».²³

Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломнинг паноҳ сўраганлари ҳақида хабар беради:

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ [غافر: ٧]

«Мусо: «Албатта, мен Роббим ва Роббингиз бўлган Зотдан ҳисоб кунига иймон келтирмайдиган ҳар бир мутакаббирдан паноҳ сўрайман», – деди.²⁴

Аллоҳ таоло Ийсо алайҳиссалом шундай деганларининг хабарини берди:

---

²² «Аъроф» сураси, 85-оят.

²³ «Тоҳо» сураси, 13-14-оятлар.

²⁴ «Ғофир» сураси, 27-оят.

﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ [آل عمران: ٥١]

«Албатта, Аллоҳ менинг Роббимдир ва сизнинг Роббингиздир. Бас, Унга ибодат қилинг. Мана шу тўғри йўлдир».²⁵

Ва Аллоҳ яна шундай хабар беради, у киши айтди:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۗ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنَىٰ إِسْرَائِيلَ
أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۗ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ
وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن أَنْصَارٍ﴾ [المائدة: ٧٢]

«Эй Бани Исроил, Роббим ва Роббингиз бўлмиш Аллоҳга ибодат қилингиз! Албатта, кимда ким Аллоҳга ширк келтирса, Аллоҳ унга жаннатни ҳаром қилур ва борар жойи дўзах бўлур. Зулм қилгувчилар учун бирор бир ёрдамчи бўлмас».²⁶

Ҳаттоки, «Таврот ва Инжил» китобларида ҳам ягона Аллоҳгагина ибодат қилиш ҳақида таъкид келади. «Сифр ат-Тасния» китобида қуйидаги сўзи келади: «Эй Исроил, эшит! Робб илоҳимиз, ягона Роббдир» «Марқос инжили» китобида Аллоҳни яккалаш ҳақида Ийсо алайҳиссаломни қуйидаги сўзи келади: «Буюрилган васиятларнинг энг биринчиси бу: «Эй Исроил, Робб илоҳимиз, ягона Роббдир».

Аллоҳ таоло барча пайғамбарларни улуғ вазифани бажариш учун юборганлигини баён қилади. Бу улуғ вазифа тавҳидга чақиришдир! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ۗ فَمِنْهُمْ مَّنْ هَدَىٰ اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ ۗ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ﴾ [النحل: ٦٣]

²⁵ «Оли Имрон» сураси, 51-оят.

²⁶ «Моида» сураси, 72-оят.

«Батаҳқиқ, Биз ҳар бир умматга: «Аллоҳга ибодат қилинг ва тоғутдан четланинг», деб Пайғамбар юборганмиз. Бас, улардан баъзиларини Аллоҳ ҳидоят қилди. Баъзиларига эса, залолат ҳақ бўлди».²⁷ «(Эй Муҳаммад, мушрикларга) айтинг:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ

أَتُنُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَذَا أَوْ أَتْرَقَةٌ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [الأحقاف: ٢١]

«Сизлар Аллоҳни қўйиб дуо-илтижо қилаётган (бутларингиз) ҳақида хабар берингиз: менга кўрсатингларчи, улар Ердан нимани яратганлар?! Агар ростгўй бўлсангиз, менга ушбу (Қуръон)дан илгари (нозил бўлган ва сизларнинг бутларга сиғинишингизни тасдиқлайдиган) бирон китобни ёки бирон илмий асарни (яъни аввалги уламолардан қолган биронта аниқ ҳужжатни) келтиринглар!»²⁸

Шайх Саъдий раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Билгинки, мушриклар ўзларининг қилаётган ширкларидида ҳеч қандай исбот-далилга суянмай тортишишади. Улар фақатгина ёлғон гумон ёки бўлмағур хаёлларга ёки бузуқ ақлларига суянишади. Сен уларнинг олаётган билимларию қилаётган ишларига ва унинг ибодатида сарфлаётган умрларига қараш билан гапимнинг исботини топасан. (Хоҳ дунёда, хоҳ охирада, Аллоҳни қўйиб, унга сиғинган маъбудлари) уларга бирор манфаат бердимиз?!»²⁹

---

²⁷ «Наҳл» сураси, 36-оят.

²⁸ «Аҳқоф» сураси, 4-оят.

²⁹ «Тайсир ал-Карим ал-Маннон». 779-бет.

6. Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло яратувчи ва ёлғиз Аллоҳнинг Ўзигина ундан бошқага ибодат қилмасдан Ўзигагина ибодат қилишга ҳақли Зотдир

Аллоҳнинг Ўзигина ундан бошқага ибодат қилинмасдан, Ўзигагина ибодат қилишга ҳақли Зотдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١﴾
الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنْ
الشَّجَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢﴾﴾ [البقرة: ١-٢]

«Эй инсонлар, сизларни ва сизлардан олдингиларни яратган Роббингизга ибодат қилинг. Шояд, тақводор бўлсангиз. У сизларга ерни тўшаб, осмонни бино қилган ва осмондан сув тушириб, у билан сизларга меваларни ризқ қилиб чиқарган Зотдир. Билиб туриб Аллоҳга бошқаларни тенглаштирманг».³⁰

Бизни ва биздан олдинги аждодларимизни яратган, ерни бизга тўшак қилиб қўйган, осмондан сув туширган ва бизга ризқ бўлиши учун ердан меваларни ўстириб қўйган Зотгина ибодатга ҳақли Зотдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾ [فاطر: ١٥]

«Эй инсонлар! Аллоҳнинг сизга берган неъматларини эсланг! Аллоҳдан бошқа сизларга осмон ва ердан ризқ

---

³⁰ «Бақара» сураси, 21-22-оятлар. Ушбу оятда умумбашарга қарата сизларни яратган тарбиякунандаларингиз улуг Аллоҳга ибодат қилинглр! Сизларни яратишда У ягона бўлган, энди ёлғиз Ўзига ибодат қилишингизга ҳақлидир дея нидо қилинмоқда. Ибодатдан мақсад тақводор бўлишдир.

берадиган холиқ борми? Ундан ўзга ибодатга сазовор зот йўқ. Бас, қай томон кетмоқдасиз?!»³¹

Ёлғиз Ўзи яратиб, ризқ берган Зотнинг ўзигина ибодатга лойиқ Зотдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الأنعام: ١٧٢]

«Ана ўша Аллоҳ сизнинг Роббингиздир. Ундан бошқа ибодатга сазовор зот йўқ. У ҳар бир нарсанинг Яратгувчисидир. Бас, Унга ибодат қилинг. У ҳар бир нарсага вакилдир!»³²

Аллоҳдан бошқа ҳар бир маъбуд ибодатга лойиқ эмас. Чунки улар на осмонларда ва на ерда заррача ҳам нарсага эгалик қила олмайдилар. Улар Аллоҳга ҳеч қандай шерик ҳам, ёрдамчи ҳам эмаслар, энди қандай қилиб Аллоҳ билан бирга уларга дуо қилинсин ва қандай қилиб уларни Аллоҳга шерик қилинсин?! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي

الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِّن ظَهِيرٍ﴾ [سبأ: ٢٢]

«(Эй Муҳаммад,) айтинг: «Сизлар Аллоҳдан ўзга (илоҳлар) деб гумон қилган бутларингизга дуо-илтижо қилаверинглар-чи, (улар сизларга ижобат қила олармиканлар?) Улар на осмонларда ва на ерда бир зарра вазнича (нарса)га эга эмасдирлар ва улар учун (осмонлар ва ерда Аллоҳга) шериклик ҳам йўқдир ҳамда У Зотга улардан бирон ёрдамчи ҳам йўқдир».³³

Бу мавжудотларни Аллоҳнинг Ўзигина яратди, йўқдан бор қилди. Энди бу нарсаларнинг мавжуд бўлиши Аллоҳ таолонинг

---

³¹ «Фотир» сураси, 3-оят.

³² «Анъом» сураси, 102-оят.

³³ «Сабаъ» сураси, 22-оят.

мавжудлигига ҳамда Унинг Ўзи ёлғиз Робб ва Илоҳ эканлигига далолат қилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافَ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَالِدَاتِ إِذَا أَرْضْنَ لِأَبْنَائِكُمْ لِتَعْلَمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَنِينٌ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾﴾ [الروم: ٢٠-٢٧]

«Сизларни тупроқдан яратгани ва сўнгра сизлар башарга айланиб тарқалишингиз Унинг оят-белгиларидандир. Ва сизларга сокинлик топишингиз учун ўзингиздан жуфтлар яратганлиги ва ораларингизда севги ва марҳаматни солиб қўйгани (ҳам) Унинг оят-белгиларидандир. Албатта, бунда тафаккур қиладиган қавмлар учун оят-белгилар бордир. Ва Унинг оят-белгиларидан осмонлару ернинг яратилиши ва тилларингиз ва рангларингизнинг турлича бўлишидир. Албатта, бунда олимлар учун оят-белгилар бордир. Унинг оятларидан (яна бири) кечаси ва кундузи ухлашларингиз ҳамда (кундузлари) Унинг фазлу марҳаматидан (ризқу рўз) ишташларингиздир. Албатта,

бунда англайдиган қавм учун оят-ибратлар бордир.³⁴ Унинг оятларидан (яна бири) – У Зот сизларга (момақалдиروقдан) кўрққан ва (ёмғир ёғишидан) умидвор бўлган ҳолингизда чақмоқни кўргизур ва осмондан сув-ёмғир ёғдириб, унинг ёрдамида ерни ўлганидан сўнг тирилтирур. Албатта, бунда ақл юргизадиган қавм учун оят-ибратлар бордир. Унинг оятларидан (яна бири) осмон ва ер У Зотнинг амри билан (фазода муаллақ) туришидир. Сўнгра (Қиёмат қойим бўлганида) У сизларни (ётган) ерларингизда бир бор чақирса, барчангиз бирдан (ҳисоб-китоб учун) чиқарсизлар. Осмонлар ва Ердаги жамики жонзотлар У Зот (Аллоҳ)га тегишлидирки, барчалари Унга итоат қилгувчидирлар. У махлуқотни йўқдан бор қиладир, сўнгра уни яна қайтадан вужудга келтирадир ва бу унга (Аллоҳга) осонроқдир».³⁵

Намруд Роббининг борлигини инкор қилди. Шунда Иброҳим алайҳиссалом шундай деганларини Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ حَاجَّ إِبرَهِمَ فِي رَبِّهِۦٓ أَنۢ ءَاتَهُۥ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ إِذۡ قَالَ لِإِبرَهِمَ رَبِّي ٱلَّذِي يُحْيِيۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَاہ أَحْيِيۦ وَأُمِيتُ قَالَ لِإِبرَهِمَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِي بِٱلسَّمِيسِ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِي كَفَرَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾﴾ [البقرة: ٥٠]

«Аллоҳ подшоҳлик бериб қўйгани сабабидан Иброҳим билан Робби ҳақида ҳужжат талашганни билмадингизми? «Иброҳим» сураси, «Менинг Роббим тирилтиради ва

³⁴ Уйқу ўз ҳолича олиб қаралганда, катта бир мўъжизадир. Уйқу Аллоҳ таоло томонидан бандага берилган улуғ неъмат. Одам боласининг уйқуга эҳтиёжи жуда каттадир. Буни билиш, англаб етиш учун бирор кун уйқусиз юришнинг ўзи етади.

³⁵ «Рум» сураси, 20–27-оят.

ўлдиради», – деганда у: «Мен тирилтираман ва ўлдираман», – деди. «Иброҳим» сураси, «Албатта, Аллоҳ куёшни машриқдан чиқаради, бас, сен уни мағрибдан чиқаргин-чи», – деди. Бас, куфр келтирган лол қолди. Ва Аллоҳ золим қавмларни ҳидоятга солмас». ³⁶

Яна Иброҳим алайҳиссалом ўз қавми (иймон келтиришлари) учун далил олиб келганларида, Аллоҳнинг ўзи ҳидоят берувчи, едирувчи, ичирувчи, агар касал бўлса, шифо берувчи ва у зотнинг ўзи ўлдириб тирилтирувчи эканлигини айтиб, далил олиб келганлар. Аллоҳ таоло у киши ҳақида хабар бериб айтади:

﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ﴾ ^(۷۸) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ^(۷۹) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ^(۸۰) وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ^(۸۱) [الشعراء: ﴿۷۸﴾-﴿۸۱﴾]

«У мени яратгандир, бас, Ўзи мени ҳидоят қилур. Унинг Ўзигина мени тўйдирур ва (чанқоғимни) қондирур. Бемор бўлганимда менга шифо берадиган ҳам Унинг Ўзи. Мени ўлдирадиган, сўнгра тирилтирадиган ҳам Унинг Ўзи» «Шуаро» сураси, 78 - 81].

Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссалом Фиръавн билан шундай деб талашганининг хабарини беради:

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ [طه: ﴿۵۰﴾]

«(Албатта Аллоҳ) Барча нарсага ўз хилқатини – шаклини ато этиб, сўнгра (уни) тўғри йўлга солиб қўйган Зотдир» [Тоҳа: 50]. Инсон Аллоҳ таологагина ибодат қилишлиги ва унга куфр келтирмаслиги учун Аллоҳ таоло барча еру

---

³⁶ «Бақара» сураси, 258-оят. Ушбу ояти карима Иброҳим алайҳиссалом билан у кишининг даврларида ўтган бир ҳукмдор подшоҳнинг тортишувини ҳикоя қилади.

осмондаги нарсаларни инсон учун бўйсундириб қўйди ва уни неъматлар билан ўраб қўйди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهْرَهُ وَبَاطِنَهُ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ﴾ [لقمان: ٢٥]

«Аллоҳ сизларга осмонлардаги нарсаларни ва ердаги нарсаларни беминнат хизматкор қилиб қўйганини ва сизга зоҳирий ва ботиний неъматларни мукамал қилиб берганини билмадингизми?! Одамлардан илмсиз, ҳидоятсиз ва ёритувчи китобсиз Аллоҳ ҳақида тортишадиганлари ҳам бор».³⁷

Аллоҳ таоло осмону ердаги нарсаларни инсонга бўйсундириб қўйгани каби унинг ўзини ҳам яратди ва унга фойда берадиган ва уни яратувчисига далолат қиладиган нима нарсага муҳтож бўлса – хоҳ кўз бўлсин, хоҳ қулоқ, хоҳ қалб – унга буларнинг барчасини берди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [النحل: ٧٨]

«Аллоҳ сизни оналарингиз қорнидан ҳеч нарса билмайдиган ҳолингизда чиқарди. У сизга қулоқ, кўзлар ва дилларни берди. Шояд, шукр қилсангиз».³⁸

Аллоҳ таоло Ўзи бу оламларнинг ҳаммасини яратди, шу билан бирга, инсонни ҳам яратди ва у муҳтож бўладиган аъзолару ва улардаги қувватни У Зотга ибодат қилиши ва

³⁷ «Луқмон» сураси, 20-оят.

³⁸ «Наҳл» сураси, 78-оят.

ерни барпо қилиши учун тайёрлаб яратиб қўйди. Сўнгра бу нарсаларнинг ҳаммасини унга беминнат бўйсундирди.

Аллоҳ таоло бу улўғ махлуқотларини Ўзининг ягона Робб эканлигига ҳужжат қилди. Унинг ягона Робб бўлиши эса У Зотгина илоҳ (яъни фақат унинг ўзигина сиғинишга лойиқ) эканлигини тақозо қилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾﴾ [يونس: ٢١]

«(Эй Муҳаммад,) айтинг: «Ким сизларга осмон ва ердан ризқ берур ёки ким қулоқ-кўзларингизга эгалик қилур?! Ким ўликдан тирикни чиқарур ва тирикдан ўликни чиқарур ҳамда ким барча ишларни тадбир қилиб турур?!» Улар албатта: «Аллоҳ», – дейдилар. Бас, сиз айтинг: «Ахир Ўша зотдан қўрқмайсизларми?!»³⁹

Яна Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَنْتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٢﴾﴾ [الأحقاف: ٢٢]

«(Эй Муҳаммад, мушрикларга) айтинг: «Сизлар Аллоҳни қўйиб дуо-илтижо қилаётган (бутларингиз) ҳақида хабар беринг, менга кўрсатинглар-чи, улар Ердан нимани яратганлар?! Агар ростгўй бўлсангиз, менга ушбу (Қуръон)дан илгари (нозил бўлган ва сизларнинг бутларга сиғинишингизни тасдиқлайдиган) бирон китобни ёки бирон

---

³⁹ «Юнус» сураси, 31-оят.

илмий асарни (яъни аввалги уламолардан қолган биронта аниқ ҳужжатни) келтиринглар!»⁴⁰

﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوًسًا أَن تَمِيدَ بِكُمْ ۖ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ ۗ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾﴾ [لقمان: ١١-١٢]

«У сиз кўриб турганингиздек осмонларни устунсиз яратган, сизларни тебратмаслиги учун ер юзига оғир тоғларни ташлаган ва (ер)да ҳар турли жониворларни таратиб қўйган Зотдир. Ва осмондан сув тушириб, у билан унда (ер юзида) турли гўзал ва фойдали жуфтларни ўстириб қўйдик. Бу Аллоҳнинг яратганидир. Қани, менга кўрсатингчи, Ундан бошқа (маъбуд)лар нимани яратдилар?! Йўқ! Золимлар очиқ-ойдин адашувдадирлар».⁴¹

Яна Ҳақ таоло марҳамат қилади:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِن غَيْرِ شَيْءٍ ۖ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلِقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ۖ بَلْ لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِنْدَهُم خَزَائِنُ رَبِّكَ ۖ أَمْ هُمُ الْمُصِيطِرُونَ ﴿٣٧﴾﴾ [الطور: ٣٥-٣٧]

«Балки улар ҳеч нарсадан (яъни Яратгувчисиз) яралиб қолган эдиларми?! Ёки улар ўзлари яратгувчи эканларми-а?! Балки осмонлар ва Ерни ҳам улар яратгандирлар?! Йўқ, улар ишонмаслар! Балки уларнинг ҳузурларида Роббингизнинг хазиналари бордир?! Ёки улар (бутун борлиқни) бошқариб тургувчи эканларми-а?!»⁴²

Шайх Саъдий раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Келтирилган бу далиллардан кейин уларнинг олдида ҳақиқатга таслим

⁴⁰ «Аҳқоф» сураси, 4-оят.

⁴¹ «Луқмон» сураси, 10-11-оятлар.

⁴² «Тур» сураси, 35-37-оятлар.

бўлишдан ёки ақлга ҳам, динга ҳам тўғри келмайдиган (аҳмоқона) йўлга юришдан бошқа йўл қолмайди». ⁴³

7. Аллоҳ таоло борлиқдаги биз кўриб турган ва кўрмаётган нарсаларнинг яратувчисиدير. У Зотдан бошқа ҳамма нарса яратилгандир. Аллоҳ таоло осмонлару ерни олти кунда яратди

Аллоҳ таоло борлиқдаги биз кўриб турган ва кўзимиздан ғойиб бўлган нарсаларнинг яратувчисиدير. У Зот марҳамат қилади:

﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفَعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَلِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ [الرعد: ١٦]

«Сиз: «Осмонлару ернинг Робби ким?» – деб айтинг. «Аллоҳ», – денг. «Ўзингизга Ундан ўзга – ўзларига фойда ёки зарарга эга бўлмаган валийларни тутдингизми?» – денг. «Кўзи кўр билан кўрувчи баробар бўлурми ёки зулматлар билан нур баробар бўлурми?» – денг. Ёки улар Аллоҳга У яратган махлуқотларга ўхшаш махлуқотларни шерик қилиб олдилару уларга яратилган махлуқотларга ўхшаш кўринмоқдами? «Барча нарсанинг яратувчиси Аллоҳдир. Ва У бирдир, Қаҳҳордир», – денг. ⁴⁴

﴿... وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النحل: ١٨]

«Яна сизлар (ҳали) билмайдиган нарсаларни ҳам яратур». ⁴⁵ Аллоҳ таоло еру осмонларни олти кунда яратди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

⁴³ «Тафсири Саъдий», 816-бет.

⁴⁴ «Раъд» сураси, 16-оят.

⁴⁵ «Наҳл» сураси, 8-оят.

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۗ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۗ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [الحديد: ٤]

«У осмонлар ва ерни олти кунда яратиб, сўнгра (Зоти ва Улуғлигига муносиб тарзда) Аршга олий бўлган Зотдир. У Ерга кирадиган (ёмғир-қор суви хазинаю дафина ва жасадлар каби) нарсаларни ҳам, ундан чиқадиган (ўт-ўлан, наботот ва булоқ сувлари каби нарсаларни ҳам, самодан тушадиган (ризқу насиба, хайру барака каби) нарсаларни ҳам, унга (самога) кўтариладиган (яъни амал ва дуо-илтижо каби) нарсаларни ҳам билур. Сизлар қаерда бўлсангизлар, У сизлар билан биргадир. Аллоҳ қилаётган амалларингизни кўриб тургувчидир».⁴⁶

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ﴾ [ق: ٣٨]

«Албатта, осмонлару ерни ва уларнинг орасидаги барча нарсаларни олти кунда яратдик. Ва Бизни чарчоқ тутмади».⁴⁷

8. Аллоҳ таолонинг мулкида, махлуқотларида, ишларни тадбир қилишида, унга қилинадиган ибодатда шериги йўқдир

Аллоҳ таолонинг мулкида, махлуқотларида, ишларни тадбир қилишида Унинг шериги йўқдир. У Зот марҳамат қилади:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ ۗ أَنْتَوْنِ بِكُتُبٍ مِّنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ ۗ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [الأحقاف: ٤]

⁴⁶ «Ҳадид» сураси, 4-оят.

⁴⁷ «Қоф» сураси, 38-оят.

«(Эй Мухаммад, мушрикларга) айтинг: «Сизлар Аллоҳни қўйиб дуо-илтижо қилаётган (бутларингиз) ҳақида хабар беринг, менга кўрсатинглар-чи, улар Ердан нимани яратганлар?! Агар ростгўй бўлсангиз, менга ушбу (Қуръон)дан илгари (нозил бўлган ва сизларнинг бутларга сиғинишингизни тасдиқлайдиган) бирон китобни ёки бирон илмий асарни (яъни аввалги уламолардан қолган биронта аниқ ҳужжатни) келтиринглар!»⁴⁸

Шайх Саъдий раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Яъни эй Мухаммад, ана у қўлидан бирор нарса келмайдиган, фойда ҳам, зарар ҳам бера олмайдиган, на бирор нарсани ўлдира, на тирилтира оладиган бутларни ва бошқа нарсаларни Аллоҳга шерик қилганларга айтинг. Шу шерик қилаётган бутларининг қанчалик ожизлигини уларга баён қилинг ва айтингки: «Қани, кўрсатинглар-чи, осмону ерда бирор нарсани яратишдими ёки Аллоҳга бирор нарсада тенг бўла олдиларми»? Осмону ердаги нарсалардан бирортасини яратдиларми? Тоғларни яратдиларми ёки анҳорларни оқишиб қўйдиларми, ёки ҳайвонларни яратиб, уларни тарқатиб қўйдиларми, ёки дарахтларни ўстириб қўйдиларми, ёки шу нарсаларнинг бирортасини яратишда у зотга шериклик қилдиларми?! Албатта, йўқ! Ўзларига бирор нарса ярата олмаганларидан кейин қандай қилиб бошқага бирор нарса яратиб бера оладилар?! Мана шу уларга Аллоҳнинг ибодатида унга шерик қилмаслик бўйича қатъий ва ақлий далилдир. Сўнгра уларда бирор нақлий далил йўқлигини исботлаб шундай деди: «Илгари (нозил бўлган ва

---

⁴⁸ «Аҳқоф» сураси, 4-оят.

сизларнинг бутларга сиғинишингизни тасдиқлайдиган) бирон китобни ёки бирон илмий асарни (яъни аввалги пайғамбарлардан қолган ширкка чақирувчи биронта аниқ ҳужжатни) келтиринглар!» Ўз ўзидан маълум бўладики, улар ундай нарса олиб келишдан ожизлар ва ҳеч қачон олиб кела олмайдилар. Балки барча пайғамбарлар Аллоҳнинг ягоналигига ва У Зотнинг Ўзигагина сиғинишга даъват қилишган ҳамда бошқа нарсаларга сиғинишдан қайтаришган. Пайғамбарларнинг мана шу ишларигина улардан бизга мерос бўлиб қолган».⁴⁹

Аллоҳ таоло подшоҳларнинг подшоҳи, унинг мулкида бирор шериги йўқдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَنْ تَشَاءُ

وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [آل عمران: ٦٦]

«Сиз: «Эй барча мулкнинг эгаси Роббим! Хоҳлаган кишингга мулк берурсан ва хоҳлаган кишингдан мулкни тортиб олурсан, хоҳлаган кишингни азиз қилурсан, хоҳлаган кишингни хор қилурсан. Барча яхшилик Сенинг қўлингда. Албатта, Сен ҳар бир нарсага қодирсан», – деб айтинг».⁵⁰

Қиёмат куни тамомий мулк фақат Аллоҳники эканлигини баён қилиб, Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَوْمَ هُمْ بَرْزَوْنَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ [غافر: ٦٦]

«Ўша кунда улар зоҳир бўлурлар. Аллоҳга улардан бирон нарса махфий қолмас. Бугун мулк кимникидир?! Яккаю ёлғиз, ўта қаҳрли Аллоҳникидир!»⁵¹

---

⁴⁹ «Тафсири Саъдий», 779-бет.

⁵⁰ «Оли Имрон» сураси, 26-оят.

⁵¹ «Ғофир» сураси, 16-оят.

Аллоҳнинг мулкида ҳам, яратган нарсаларида ҳам, ишларни тадбир қилишида ҳам, ибодатида ҳам ҳеч қандай шериги йўқдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وِليُّ

مِنَ الدَّلِّ وَكَبِيرَةٌ كَبِيرًا﴾ [الإسراء: ٣٣]

«Сиз: «Ҳамд бўлсин фарзанд тутмаган, мулкда шериги бўлмаган ва хорликдан қутқаргувчи дўстга зор бўлмаган Аллоҳга», – деб айтинг. Ва Уни буткул улуғланг!»⁵²

﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ

وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ [الفرقان: ٢٦]

«У зот осмонлару ернинг мулки Унга хос бўлган, Ўзига фарзанд тутмаган, мулкида шериги бўлмаган, ҳар бир нарсани ўлчов ила ўлчаб яратган Зотдир».⁵³

У Зот молик ва У Зотдан бошқалар У Зотга мамлукдир. У Зот Холик ва У Зотдан бошқалар эса У Зотнинг махлуқотларидир. У Зот шунча нарсани бажариб, Ўзи ишларни бошқариб тургандан кейин У Зотгагина сиғиниш керак. Ундан бошқага сиғиниш эса ноқис ақлга ва дунёю охиратнинг расвосини чиқарувчи ширкка олиб боради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [البقرة: ١٣٥]

«Улар: «Яҳудий ёки насроний бўлинг, ҳидоят топасиз», – дейдилар. Балки: «Иброҳимнинг ҳаниф миллатига (динига) эргашамиз ва у мушриклардан бўлмаган», – деб айтинг».⁵⁴

---

⁵² «Исро» сураси, 111-оят.

⁵³ «Фурқон» сураси, 2-оят.

⁵⁴ «Бақара» сураси, 135-оят. Яҳудий ва насронийларнинг гапи битта: униси «Яҳудий бўлинг, ҳидоят топасиз» деса, буниси «Насроний бўлинг, ҳидоят

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ

اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ [النساء: ١٢٥]

«Яхшилик қилувчи бўлган ҳолида юзини Аллоҳга таслим қилган ва Иброҳимнинг тўғри динига эргашган кимсанинг динидан ҳам яхшироқ дин борми? Ва Аллоҳ Иброҳимни дўст тутган эди».⁵⁵

Аллоҳ таоло қуйидаги каломи ила Иброҳим алайҳиссаломнинг динидан ким юз ўгирса, эси паст инсонлардан бўлишини баён қилди:

﴿وَمَنْ يَرْعُبْ عَنِ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي

الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ [البقرة: ١٣٠]

«Ўзини эси паст санаганларгина Иброҳимнинг миллатидан юз ўгиради. Албатта, Биз уни бу дунёда танлаб олдик ва, албатта, у охирада солиҳлардан бўлмай».⁵⁶

топасиз» дейди. Бунга жавобан эса Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломга: «Яхшиси, ҳаммамиз: сизлар ҳам, биз ҳам Иброҳим алайҳиссаломнинг ҳаниф миллатига эргашайлик», – дейишни буюрмоқда. «Ҳаниф» дегани барча ботил динларни ташлаб ҳақ дин томон бурилиш маъносини англатади.

⁵⁵ «Нисо» сураси, 125-оят. Ушбу оятдаги савол бир нарсани билиш учун берилаётган савол эмас. Балки маълум нарсага иқдор қилиш учун айтилаётган жавоб талаб қилмайдиган (риторик) саволдир. Қилган яхши амалнинг қабул бўлишига иймон қанчалик шарт бўлса, ихлос ҳам (яъни ишни Аллоҳнинг розилиги учун ихлос билан адо этиш) шунчалик шартдир. Иброҳим алайҳиссаломнинг миллати – дини Ислом эди. Аллоҳ таоло бошқа оятларда ҳам бу ҳақиқатни баён этган. Демак, оятда Исломдан ўзга ҳақиқий дин йўқ дейилмоқда ва бу динга одамларни янада қизиқтириш учун Иброҳим алайҳиссаломни Аллоҳ таоло Ўзига дўст тутганини таъкидламоқда.

⁵⁶ «Бақара» сураси, 130-оят.

9. Аллоҳ таоло туғмаган, туғилмаган. У Зотнинг тенги ҳам, ўхшаши ҳам йўқдир

Аллоҳ таоло туғмаган, туғилмаган. У Зотнинг тенги ҳам, ўхшаши ҳам йўқдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَ لَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

[الإخلاص: ١-٤]

«(Эй Муҳаммад), айтинг: «У – Аллоҳ ягонадир. Аллоҳ сомаддир (ҳожатларни ва рағбатларни қондирувчидир). У туғмаган ва туғилмаган. Ва Унга ҳеч ким тенг бўлмаган».⁵⁷

﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾ [مریم: ٦٥]

«У осмонлару ернинг ва улар орасидаги нарсаларнинг Роббидир. Бас, Унга ибодат қил ва Унинг ибодатида сабрли бўл. Унга тенгдошни билурмисан?»⁵⁸

﴿فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا

يَذَرُوكُمْ فِيهَا لِيَسَّ كَمِثْلِهِ ۚ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشورى: ٥]

«У осмонлару ерни йўқдан бор қилгувчи Зотдир. У сизларга ўз жинсингиздан жуфтлар яратди. Чорва ҳайвонларини ҳам жуфт қилиб яратди. У Зот сизни ўша (жуфтлик) асосида кўпайтирур. У Зотга ўхшаш ҳеч нарса йўқдир. У Зот ўта эшитгувчи, ўта кўргувчи Зотдир».⁵⁹

---

⁵⁷ «Ихлос» сураси, 1–4-оятлар. Аллоҳ таолога бирор зот на зотида, на сифатида ва на амалида тенг бўлган эмас, бўлмайди ҳам!

⁵⁸ «Марям» сураси, 65-оят. Инсон сабр-матонат ила Аллоҳга ибодат қилиб, бутун ҳаётини Унинг кўрсатмаларига монанд қилиб яшагандагина мақсадга ноил бўлади.

⁵⁹ «Шуро» сураси, 11-оят.

10. Аллоҳ таоло Ўзининг бирон махлуқотига хулул қилмайди, бирон махлуқотининг танасидай гавдаланмайди.⁶⁰

Аллоҳ таоло Ўзининг бирон махлуқотига⁶¹ хулул қилмайди, бирон махлуқотининг танасидай гавдаланмайди, бирон нарса билан битта бўлиб, қоришиб кетмайди. Чунки Аллоҳнинг Ўзи холиқ, У Зотдан ўзга эса махлуқдир. У Зотнинг Ўзигина боқий, қолганлар эса фонийдир. Барча нарсалар У Зотнинг мулкидир, У Зот эса уларнинг молики подшоҳидир.

У Зот бирор нарсанинг ичига кириб олмайди, бирор нарса ҳам У Зотнинг ичига кириб олмайди. У Зот барча нарсдан улуғ ва олийдир. Аллоҳ таоло Исо алайҳиссаломнинг ичига кириб олган деганларга инкор қилиб айтади:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (المائدة: ١٧)

«Батаҳқиқ, «Масих ибн Марям Аллоҳдир» деганлар ҳам кофир бўлдилар. Уларга: «Агар Аллоҳ Масих ибн Марямни, унинг онасини ва ер юзидаги барча кимсаларни ҳалок этишни ирода қилса, ким уни бирон нарсдан ман қила олади? Ҳолбуки, осмонлару ер ва уларнинг орасидаги

---

⁶⁰ Хулул – Аллоҳ таоло бир махлуқотнинг ичига кириши. Махлуқ билан битта бўлиб кетиши. Тасаввуфга оид истилоҳ.

⁶¹ Махлуқ сўзи яратилган деган маънони билдиради. Махлуқот яратилганлар демақдир.

нарсалар Аллоҳникидир. У нимани хоҳласа, яратади. Ва Аллоҳ ҳар бир нарсага қодирдир».⁶²

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قٰنِطٰنٌ ﴿١١٦﴾ بَدِيعَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾﴾ [البقرة: 115-117]

«Машриқу мағриб Аллоҳникидир, қаёққа қарасангиз, Аллоҳнинг юзи бор. Албатта, Аллоҳ кенг қамровли, билувчи Зотдир. Улар: «Аллоҳ Ўзига фарзанд тутди», – дейдилар. У покдир. Балки осмонлару ердаги барча нарсалар Уникидир. Ҳамма Унга бўйсунувчидир. У осмонлару ерни пайдо қилувчидир. Бирор ишни қилмоқчи бўлганида унга: «Бўл!» – деса, бўлаверадир».⁶³

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ السَّمٰوٰتُ يَتَفَطَّرٰنِ مِنْهُ وَتَتَشَقَّقُ الْأَرْضُ وَخَرُّ الْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمٰنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا ءَاتَى الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ أَحْصٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾﴾ [مريم: 88-95]

«Улар: «Раҳмон бола тутди», – дедилар. Батаҳқиқ, жуда оғир нарса келтирдингиз. Ундан осмонлар парчаланиб, ер ёрилиб, тоғлар қулаб йиқилай дейдир. Раҳмоннинг боласи бор деганларига. Раҳмонга бола тутиш лойиқ эмасдир.⁶⁴ Осмонлару ердаги барча кимсалар Раҳмонга банда бўлган ҳолларида келурлар. Батаҳқиқ, У Зот уларни ихота қилган ва

---

⁶² «Моида» сураси, 17-оят. Насоролар Аллоҳга берган аҳдларида вафо қилмаган энг бош масала Аллоҳнинг тавҳидини қўйиб, ширкка бурилишлари эди. Уларнинг залолатга кетишларининг асосий сабаби шу бўлган.

⁶³ «Бақара» сураси, 115–117-оятлар.

⁶⁴ Унинг бола тутишга ҳожати йўқ. У фарзанд талабида эмас. Бу унинг шаънига тўғри келмайди. Раҳмон яккадир. Воҳид ва Биру Бордир.

санаб қўйгандир. Уларнинг барчалари У Зотнинг ҳузурига Қиёмат куни ёлғиз ҳолларида келгувчидирлар».⁶⁵

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: ٢٥٥]

«Аллоҳ Ундан ўзга илоҳ йўқ Зотдир. У тирик ва қаййумдир. Уни мудроқ ҳам, уйқу ҳам олмас. Осмонлару ердаги нарсалар Уникидир. Унинг ҳузурда Ўзининг изнисиз ҳеч ким шафоат қила олмас. У уларнинг олдиларидаги нарсани ҳам, ортларидаги нарсани ҳам билур. Унинг илмидан ҳеч нарсани ихота қила олмаслар, магар Ўзи хоҳлаганини, холос. Унинг курсиси осмонлару ерни қамраган. Уларни муҳофаза қилиш уни чарчатмас. Ва У Олий ва Азим (Буюк) зотдир.⁶⁶

У Зотнинг улўглигига қарангу махлуқотларининг аҳволига қаранг! Энди қандай қилиб шу ожиз махлуқотларининг ичига кириб олсин ёки қандай қилиб шундай улўф Зот Ўзига бола тутсин ёки Ўзи билан бошқа сиғинадиган илоҳ яратсин?!

11. Аллоҳ таоло бандаларига меҳрибон, раҳмли Зотдир. Шунинг учун уларга пайғамбарлар юборган ва китоблар нозил қилган

Аллоҳ таоло бандаларига меҳрибон, раҳмли Зотдир. Шунинг учун уларга пайғамбарлар юборган ва китоблар нозил қилган. Уларни куфр ва ширк зулматларидан тавҳид ва ҳидоят нурига чиқариши учун пайғамбарлар юборди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

⁶⁵ «Марям» сураси, 88–95-оятлар.

⁶⁶ «Бақара» сураси, 255-оят.

﴿هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحديد: ٩]

«У зот Ўз бандасига сизларни зулматлардан нурга чиқариш учун равшан оятларни туширади. Ва, албатта, Аллоҳ сизларга шафқатли ва раҳмлидир». ⁶⁷

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ [الأنبياء: ١٠٧]

«Биз сизни оламларга фақат раҳмат қилиб юбордик». ⁶⁸

Аллоҳ таоло Пайғамбарига Ўзининг қанчалар кечиримли ва раҳмли экани ҳақида хабар беришга буюрди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا عِبَادِيَ أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الحجر: ٤٩]

«Бандаларимга хабар беринг: «Албатта, Менинг Ўзим ғофур роҳиймдирман». ⁶⁹

У Зотнинг меҳрибонлигидан қийинчиликларни кетказди ва яхшиликларни туширади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَإِن يَمَسُّكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ

بِهِ مَن يَشَاءُ مِّنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [يونس: ١٠٧]

«Агар Аллоҳ сизга бирон зиён етказса, уни фақат Ўзигина кетказа олур. Агар сизга бирон яхшилиқ (етказишни) ирода қилса, Унинг фазлу марҳаматини қайтара олгувчи йўқдир. У Ўзи хоҳлаган бандаларига яхшилиқ етказур. У мағфиратли, меҳрибондир». ⁷⁰

---

⁶⁷ «Ҳадид» сураси, 9-оят.

⁶⁸ «Анбиё» сураси, 107-оят.

⁶⁹ «Хижр» сураси, 49-оят.

⁷⁰ «Юнус» сураси, 107-оят.

12. Аллоҳ Роҳим бўлган Роббдир. Унинг Ўзи Қиёмат куни халойиқ қабрларидан чиққанида ҳисоб-китоб қилади. Ҳар бир инсонга яхши-ёмон ишига қараб мукофот ёки жазо беради. Ким мўмин бўлган ҳолида яхши амалларни қилган бўлса, унга абадий неъмат берур, энди ким куфр келтирган ва ёмон ишларни қилган бўлса, охиратда улуғ азоб бордир.

Аллоҳ Роҳим бўлган Роббдир. Унинг Ўзи Қиёмат куни халойиқ қабрларидан чиққанида ҳисоб китоб-қилади. Ҳар бир инсонга яхши-ёмон ишига қараб мукофот ёки жазо беради. Ким мўмин бўлган ҳолида яхши амалларни қилган бўлса, унга абадий неъмат берур, энди ким куфр келтирган ва ёмон ишларни қилган бўлса, охиратда улуғ азоб бордир. Аллоҳ бу дунёни амал дунёси қилиб, охиратни эса ҳисоб-китоб, мукофот ёки жазо диёри қилиб қўйиши етук адолати, ҳикмати ва раҳматидандир. Муҳсин киши эҳсонининг савобига етиши ва золим-зўравонлар зулм ва зўравонлигининг жазосини олиши учун охират диёрини тайёрлаб қўйди. Бу нарсани баъзи инсонлар имкони йўқ деб ҳисоблаши мумкин. Шундай бўлса-да, Аллоҳ таоло Қиёмат куни ҳақ ва унда ҳеч қандай шубҳа йўқлигига далолат қилувчи кўпгина оятларни олиб келди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَالِصَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُجِي الْمَوْتَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [فصلت: ٣٥]

«Яна Унинг оят-белгиларидан ерни қақраган ҳолда кўришингдир. Бас, Биз унинг устидан сув туширсак, у қимирлар ва ўсадир. Уни тирилтирган Зот, албатта,

ўликларни ҳам тирилтиргувчидир. Албатта, У Зот ҳар бир нарсага қодирдир».⁷¹

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تَرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُّخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يَتُوفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يَردُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْأَعْمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأُنبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥٠﴾﴾ [الحج: ٥٠]

«Эй одамлар! Агар қайта тирилиш ҳақида шубҳа қиладиган бўлсангиз, бас, Биз сизга баён қилишимиз учун сизларни тупроқдан, сўнгра нутфадан, сўнгра алақадан, сўнгра битган-битмаган бир чайнам гўшздан яратдик. Ва бачадонларда хоҳлаган нарсамизни маълум муддатгача қарор топдирамиз. Кейин сизларни бувак ҳолингизда чиқарамиз. Сўнгра вояга етишингиз учун (тарбия қиламиз). Сиздан вафот қилиб кетадиганлар ҳам билганидан кейин ҳеч нарсани билмай қоладиган даражада тубан умрга етадиганлар ҳам бор. Ва ерни қақраган ҳолда кўрасиз. Қачонки, Биз унга сув туширсак, у сесканар ва кўпчир. Ҳамда ҳар хил гўзал жуфтларни ўстирадир».⁷²

---

⁷¹ «Фуссилат» сураси, 39-оят.

⁷² «Ҳаж» сураси, 5-оят. Сизнинг отангиз Одамни тупроқдан яратганмиз. Инсон йўқ эди. У отасининг нутфа-спермасидан дунёга келди. Оддий кўзга кўринмас ушбу маний ҳайвончалар билан баркамол инсон орасида қанча фарқ бор?! Ана шу заррадан одам яратган Холиқ Аллоҳ ўлган одамни қайта тирилтира олмасми?! Қуръони Каримда «алақа» деб номланган босқичдаги ҳомила зулукдек бачадонга ёпишиб туриши маълум бўлди. Алақанинг суврати ҳақиқий зулук билан солиштирилса, уларни фарқлаб бўлмайди. Хўш, ўша зулукка ўхшаш қотган лахта қон билан инсон орасида қанча фарқ бор? Ҳомила ривожланиб, алақа-лахта қон шаклидан бир парча чайналган гўшт ҳолига

Ҳақ таоло бу оятда қайта тирилишга далолат қилувчи учта ақлий далилни олиб келди. Улар:

1. Инсонни Аллоҳ таоло биринчи яратаётган вақтида тупроқдан яратди. Тупроқдан яратган Зот инсон тупроққа айланиб кетганда уни қайта тирилтиришга қодирдир.

2. Инсонни нутфадан яратишга қодир бўлган Зот ўлгандан кейин уни яна қайтадан тирилтиришга қодирдир.

Ерни ўлгандан кейин ёмғир билан тирилтирган Зот инсонлар ҳам ўлганларидан кейин тирилтиришга қодир бўлган Зотдир. Бу оят Қуръоннинг қанчалик улуғ ва мўъжизавий эканлигига далолат қилади. Инсон бу кичкина оятга боқиб, ҳайрон қолади. Қандай қилиб шу кичкина оят катта-катта бўлган масалаларга очиқ ойдин инкор қилиб бўлмас далилларни олиб келди!

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَوْمَ نَنْظُرُ السَّمَاءَ كَظَيِّ السَّجَلِ لِلْكَتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ [الأنبياء: 104]

«Ўша кунда осмонни худди мактуб ёзилган дафтарни ёпгандек ёпамиз. Аввал қандай яратган бўлсак, шундай ҳолга қайтарамиз. Бу зиммамиздаги ваъдадир. Албатта, Биз бунни қилгувчимиз».⁷³

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُعِي الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ [ص: 104-105]

«У Бизга мисол келтирди ва ўз яратилишини унутди. «Суюкларни ким тирилтиради? Ҳолбуки, улар титилиб

ўтади. Ана ўшанда унга шакл киради. Шакл кирса, битган бўлади. Шакл кирмаса, битмаган бўлади, бачадондан тушиб кетади. Ҳеч ким уни эсламайди ҳам. Энди ўша бир парча чайналган гўштга ўхшаш нарса билан инсон орасида қанча фарқ борлигини бир ўйлаб кўрайлик! Ўша гўшдан инсон яратган Аллоҳ ўлган одамни қайта тирилтира олмасми?!

⁷³ «Анбиё» сураси, 104-оят.

кетган-ку?!» – деди. Сиз: «Уларни илк марта йўқдан бор қилган Зот тирилтирур ва у ҳар бир яратилган нарсани яхши билгувчидир», – деб айтинг». ⁷⁴

﴿إِنَّمُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءِ بَنَاهَا ﴿٧٧﴾ رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّلَهَا ﴿٧٨﴾ وَأَعْطَشَ أَيْلَهَا وَأَخْرَجَ صُحْلَهَا ﴿٧٩﴾
وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَلَهَا ﴿٨٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَهَا ﴿٨١﴾ وَالْحَبَّالَ أَرْسَلَهَا ﴿٨٢﴾﴾ [النازعات: ﴿٧٧﴾-﴿٨٢﴾]

«(Эй мушриклар,) сизларни яратиш қийинроқми ёки осмонними?!⁷⁵ Унинг шифтини юқори кўтарди ва бекаму кўст мустаҳкам қилиб қўйди. Кечасини қоронғу ва кундузини ёруғ қилди. Ва шундан кейин Ерни ёйиб, текис қилди. Ундан сувию ўтлоқларини чиқарди. Ва у (ер)га тоғларни ўрнаштирди». ⁷⁶

Шундай қилиб Аллоҳ таоло инсонни яратиш осмонлару ерни ва улардаги нарсаларни яратишдан қийинроқ эмас эканлигини баён қилди. Шундай экан, У Зот инсонни яратишдан ожиз эмас.

13. Аллоҳ таоло Одамни тупроқдан яратди. Кейин унинг зурриётларини кўпаядиган қилиб қўйди. Шунинг учун барча одамлар баробардир. Бир жинснинг бошқа жинсдан ёки бир миллатнинг бошқа миллатдан ҳеч қандай ортиқлиги йўқ. Бўлса ҳам фақат тақво жиҳатидангина бўлади

Аллоҳ таоло Одамни тупроқдан яратди. Кейин унинг зурриётларини кўпаядиган қилиб қўйди. Шунинг учун барча одамлар баробардир. Бир жинснинг бошқа жинсдан ёки бир миллатнинг бошқа миллатдан ҳеч қандай ортиқлиги йўқ. Бўлса ҳам фақат тақво жиҳатидангина бўлади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

⁷⁴ «Ёсин» сураси, 78-79-оятлар.

⁷⁵ Яъни бутун Ер куррасининг атрофини ўзга сайёралардан бирон зиён етмаслиги учун том — осмон билан қоплаб қўйишга қодир бўлган Зот учун сизларни яратиш ёки қайта тирилтириш ҳеч гап эмас-ку! (Аллоҳ) уни бино қилди.

⁷⁶ «Нозиёт» сураси, 27–32-оят.

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاهُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتَقْوَاهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (الحجرات: ١٣)

«Эй одамлар! Биз сизларни бир эркак ва аёлдан яратдик ва сизларни ўзаро танишишингиз учун халқлар ва қабилалар қилиб қўйдик. Албатта, Аллоҳнинг ҳузурида энг ҳурматлигингиз энг тақводорингиздир. Албатта, Аллоҳ билувчи ва хабардор Зотдир».⁷⁷

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا يَعْلَمُهُ ۗ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنْقِصُ مِنْ عُمُرِهِ ۗ إِلَّا فِي كِتَابٍ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (فاطر: ١١)

«Аллоҳ сизларни тупроқдан, сўнгра нутфадан яратиб, кейин жуфт-жуфт қилиб қўйди. Қайси бир урғочи нимага ҳомиладор бўлса, нимани туғса, фақат Унинг илми билан бўлур. Ҳар бир умр кўргувчига умр берилиши ёки унинг умрининг қисқартилиши, албатта, китобда бордир. Албатта, бу Аллоҳга осондир».⁷⁸

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّن عِلْقَةٍ ثُمَّ يُجْرِكُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِيََكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَّن يَتُوفَىٰ مِن قَبْلٍ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّى ۗ وَعَلَّامٌ لِّمَا تُعْمَلُونَ﴾ (غافر: ٦٧)

«У сизни тупроқдан, сўнгра нутфадан, сўнгра (ёпишқоқ) лахта қондан яратган Зотдир. Сўнгра У сизни бувак ҳолингизда чиқарур. Сўнгра камолга етишингиз учун, қари бўлишингиз учун (улғайтирур). Сизнинг ичингизда ундан

⁷⁷ «Ҳужурот» сураси, 13-оят. Ушбу ояти каримада «Эй одамлар!» деб барча инсониятга қарата нидо қилинмоқда ва уларнинг асли бир эканлиги эслатилмоқда. Демак, одамларнинг асли бир — барча Одам ота ва Ҳавво онадан таралган. Айни чоғда Аллоҳ таоло уларни турли халқлар ва қабилаларга ажратиб ҳам қўйганини таъкидламоқда. Бунинг сабаби ўзаро танишиш, маърифат ҳосил қилиш экан.

⁷⁸ «Фотир» сураси, 11-оят.

олдин вафот этадиганлар ҳам бўлур. (Булар) белгиланган ажалга етишингиз учундир. Шоядки, ақл юритсангиз».⁷⁹

Аллоҳ таоло Одам алайҳиссаломни Ўзининг кавний⁸⁰ буйруғи билан яратгани каби Исо алайҳиссаломни ҳам Ўзининг кавний буйруғи билан яратгандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [آل عمران: ٥٩]

«Албатта, Аллоҳнинг ҳузурида Ийсонинг мисоли худди Одамнинг мисолига ўхшайди. Уни тупроқдан яратиб, сўнгра унга «Бўл!» деди, бас, бўлди».⁸¹

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам бизга ҳамма инсонлар тенг ва бирининг бошқасидан афзаллиги фақат тақво билан бўлишини айтганлари ҳақида иккинчи бобда зикр қилган эдик.

14. Ҳар бир туғилган чақалоқ фитратда туғилади

Ҳар бир туғилган чақалоқ фитратда туғилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿فَأَنفِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ

ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الروم: ٣٠]

---

⁷⁹ «Ғофир» сураси, 67-оят. Бу оятда кибрга берилиб ўзини унутган, Аллоҳни – Холиқини тан олмай қўйган инсонга асли, ожизлиги эслатилмоқда. Яъни эй одамлар, сизнинг айримларингиз камолга ёки қарилликка етишдан олдин вафот этиб кетади. Ҳар лаҳзада тушаётган ҳомилалар, ўлаётган болалар, ёшлар бунинг далилидир. Ҳар бир инсон учун белгилаб қўйилган ажал бор. Ана ўша ажалга етгунча яшайди. Бу ҳам Аллоҳ таолонинг ишидир. Шоядки, ушбу ҳақиқатлар устида ақл юритиб, ким эканингизни англаб, Роббингизга ибодат қилсангиз.

⁸⁰ Кавний буйруқ Аллоҳ таолонинг «Бўл» деган буйруғи билан бўлган нарсалардир. Жамики мавжудотлар Аллоҳнинг шу буйруғи билан бўлган. Бу масалага тегишли бўлган кенг маълумотларни катта ақидавий китоблардан топишингиз мумкин.

⁸¹ «Оли Имрон» сураси, 59-оят. Аҳли китоблар Одам алайҳиссаломнинг тупроқдан яратилганини, Аллоҳнинг пуфлаши натижасида жон кирганини яхши билишади. Бу ҳақда ҳеч қандай ихтилоф қилишмайди. Йўқ ердан Одам алайҳиссаломни яратган Зот Ийсо алайҳиссаломни тирик юрган Марямдан отасиз ҳолда ярата олмайдими?! Аллоҳнинг ҳар бир нарсага қодир эканлигига ишонган эси бор одам бўлса, албатта бунга иқрор бўлади.

«Бас, сиз ҳаққа мойил бўлиб, динга юз тутинг. Бу Аллоҳ одамларни яратган асл табиатдир. Аллоҳнинг яратганини ўзгартириб бўлмас. Ушбу тўғри диндир. Лекин одамларнинг кўпи билмаслар».⁸²

Ҳанифлик Иброҳим алайҳиссаломнинг динидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [النحل: 123]

«Сўнгра сизга: «Иброҳимнинг ҳаққа мойил миллатига эргашинг. У мушриклардан бўлмаган эди», – деб ваҳий қилдик».⁸³

Расулulloҳ соллалoҳу алайҳи ва саллам дедилар:⁸⁴ «*Ҳар бир туғилган бола фақат фитрат (соф табиат) ила туғилади. Бас, ота-онаси уни яҳудий ёки насроний ёки мажусий қилади. Бу ҳудди ҳайвоннинг бус-бутун ҳайвон туғишига ўхшайди. Сиз унда қулоқ-бурни кесилганини ҳис қилганмисиз?*» Сўнгра Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу шундай дедилар:

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ

ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الروم: 30]

«Бу Аллоҳ одамларни яратган асл табиатдир. Аллоҳнинг яратганини ўзгартириб бўлмас. Ушбу тўғри диндир. Лекин одамларнинг кўпи билмаслар».⁸⁵

---

⁸² «Рум» сураси, 30-оят. Мушрик, кофир ва бошқалар ҳавойи нафсга эргашиб ўзлариникини маъқуллайверади, уларнинг барини эътиборсиз қолдириб, ҳақ динга юзлан. Аллоҳ одамларнинг асл табиатларига Исломи, ягона Аллоҳга иймон келтиришни жойлаган. Аллоҳга ширк келтириш эса, инсоннинг асл табиатига зид бўлиб, илмсизлик ва ҳавойи нафсга эргашиш оқибатида пайдо бўлади.

⁸³ «Наҳл» сураси, 123-оят.

⁸⁴ «Саҳиҳул Бухорий», 4775.

⁸⁵ «Рум» сураси, 30-оят.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Огоҳ бўлинг, Роббим менга бугун билдирганларидан сизлар билмайдиган нарсаларни ўргатишимни буюрди. «Мен барча бандаларимни ҳақ динга мойил қилиб яратдим, шайтонлар эса уларни динларидан чиқариб олдилар ҳамда Мен ҳалол қилиб берган нарсаларни уларга ҳаром қилди ва Мен бирон ҳужжат туширмаган нарсаларни Менга шерик қилишга буюрди».⁸⁶

15. Бирон одам хатокор бўлиб ёки бировнинг хатосига ворис бўлиб туғилмайди

Бирон одам хатокор бўлиб ёки бировнинг хатосига ворис бўлиб туғилмайди. Аллоҳ таоло бизга Одам алайҳиссалом илоҳий буйруққа хилоф иш қилиб, аёли Ҳавво билан дарахт мевасидан еб қўйишганда надомат чекишганини ва тавба қилиб мағфират сўрашгани хабарини берди. Аллоҳ таоло уларга чиройли сўзларни айтишни илҳом қилди ва Одам алайҳиссалом у сўзларни айтди. Сўнгра уларнинг тавбасини қабул қилди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٠﴾ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾﴾ [البقرة: ٢٠-٣٨]

⁸⁶ «Саҳиҳи Муслим», 2865-ҳадис.

«Ва: «Эй Одам, сен ўз жуфтинг ила жаннатда маскан топ. Унда нимани хоҳласангиз, енглар, ош бўлсин ва мана бу дарахтга яқин келманглар, бас, у ҳолда золимлардан бўласизлар», – дедик. Шайтон уларни ундан оздирди ва бўлган нарсаларидан чиқарди. Ва Биз: «Баъзингиз баъзингизга душман бўлиб тушинглар, сизларга ер юзида қароргоҳ ва бир муддат ҳузур қилиш бордир», – дедик. Бас, Одам ўз Роббидан сўзларни қабул қилиб олди, кейин У Зот унинг тавбасини қабул қилди. Албатта, У тавбани қабул қилувчи ва раҳмли Зотдир. «Биз: «Ундан ҳаммангиз тушинг, бас, Мендан сизга ҳидоят келажак. Ким Менинг ҳидоятимга эргашса, уларга хавф йўқ ва хафа ҳам бўлмаслар», – дедик».⁸⁷

Шундай қилиб, Аллоҳ таоло Одам алайҳиссаломнинг тавбасини қабул қилди, хатолардан тозаландилар. У кишининг зурриётлари ҳам хатони мерос қилиб олиб қолмадилар, чунки у тавба билан ўчиб кетган.

Бир киши бошқа кишининг гуноҳини кўтариб юрмаслиги айни ҳақиқатдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

(قُلْ أَعْيَرَ اللَّهُ ابْنِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ

وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٦﴾ [الأنعام: ١٦٦]

«Ҳар бир жон ёмон касб қилса, фақат ўзига зиён қиладир. Ҳеч бир жон бошқанинг оғирлигини кўтармас. Сўнгра Роббингизга қайтишингиз бор. Бас, У сизларга ихтилоф қилган нарсаларингиз хабарини берур».⁸⁸

⁸⁷ «Бақара» сураси, 35–38-оятлар.

⁸⁸ «Анъом» сураси, 164-оят.

﴿مَنْ أَهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۗ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۗ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ [الإسراء: ١٥]

«Ким ҳидоятга юрса, фақат ўзи учунгина ҳидоят топадир. Ким залолатга кетса, фақат ўзи учунгина залолатга кетадир. Ҳеч бир жон ўзганинг оғирлигини кўтарувчи бўлмас. Токи Пайғамбар юбормагунимизча азобловчи бўлган эмасмиз».

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جَمِيلِهَا لَا يُحْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۗ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ [فاطر: ١٨]

«Ўзи юкли жон ўзга жоннинг юкини кўтара олмас. Юки оғир жон ўз юкига (бошқани) чақирса-да, ундан ҳеч бир нарса кўтарилмас. Гарчи (чақирилган) қариндош бўлса ҳам. Сен фақат ғайбдаги Роббларидан кўрқадиган ва намозни тўқис адо этганларни огоҳлантирурсан. Ким покланса, Ўзи учун покланур. Қайтиш Аллоҳгадир».⁸⁹

16. Одамларни яратишдан мақсад уларнинг ёлғиз Аллоҳгагина бандалик қилишларидир

Одамларни яратишдан мақсад уларнинг ёлғиз Аллоҳгагина бандалик қилишларидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاريات: ٥٦]

⁸⁹ «Фотир» сураси, 18-оят. Қиёмат кунида гуноҳи кўп жон уни енгиллатиш мақсадида энг яқин қариндошини ёрдамга чақирса ҳам унинг гуноҳидан бирор нарса кўтарилмайди. Чунки яқин қариндошнинг ўзи юкини кўтара олмай хуноб бўлаётган бўлади. Кофир ҳам, мўмин ҳам фақат Аллоҳга қайтади. Бошқага эмас. Ана ўшанда Аллоҳ таоло ўзи билиб ҳисоб-китоб қилади. Кофир ва осий жазосини, мўмин-мусулмон мукофотини олади).

«Мен жин ва инсни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим».⁹⁰

17. Ислом, инсонни иззат-икромли қилиб қўйди. Хоҳ эркак бўлсин, хоҳ аёл бўлсин унинг ҳуқуқларини тўлиғича кафолатига олди. Инсонни ўзининг ихтиёрларига, қилаётган ишларига масъул қилди. У ўзига ёки бошқаларга зарар келтирадиган ҳар бир иши учун жавобгардир

Ислом жинсидан қатъи назар инсонни иззат-икромли қилиб қўйди. Аллоҳ инсонни ер юзида халифа бўлиши учун яратди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيْفَةً...﴾ [البقرة: ٢٥]

«Эсланг, Роббингиз фаришталарга: «Мен ер юзида халифа қилмоқчиман», – деди».⁹¹

Бу иззат-икром барча одам боласини ўз ичига олади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيٓ آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ

عَلٰٓى كَثِيْرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيْلًا﴾ [الإسراء: ٧٠]

«Батаҳқиқ, Биз Бани Одамни азизу мукаррам қилиб қўйдик ва уларни қуруқлигу денгизда (улов-ла) кўтардик ҳамда уларни пок нарсалар ила ризқлантирдик ва уни Ўзимиз яратган кўп нарсалардан мутлақо афзал қилиб қўйдик».⁹²

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِىْ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ﴾ [التين: ٤]

---

⁹⁰ «Зориёт» сураси, 56-оят.

⁹¹ «Бақара» сураси, 30-оят.

⁹² «Исро» сураси, 70-оят.

«Дарҳақиқат, Биз инсонни энг гўзал шаклу шамойилда яратдик».⁹³

Аллоҳ таоло инсонни Ўзидан ўзгага ўзини хор тутиб ибодат қилиш, эргашиш ёки итоат қилишдан қайтарди. Бу ҳақида У Зот шундай марҳамат қилади:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يُرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَأَوَّأُوا إِلَى الْعَذَابِ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾﴾ [البقرة: ١٦٥-١٦٦]

«Одамлар орасида шундай кимсалар борки, улар ўзгаларни Аллоҳга тенг билиб, уларни Аллоҳни севгандек севадилар. Иймонли кишиларнинг Аллоҳга бўлган муҳаббатлари қаттиқроқдир. Бундай золимлар азобга рўбарў бўладиган замонларида (Қиёмат кунида) бутун куч-қудрат Аллоҳники бўлишини ва Аллоҳнинг азоби қаттиқ азоб эканини билсалар эди. У кунда пешволар эргашувчилардан тонадилар ва ҳаммалари азобни (кўзлари билан) кўрадилар. (У кунда уларни боғлаб турадиган) баҳонаю сабаблар ўзилади».⁹⁴

Аллоҳ таоло ботилда эргашиладиган инсонларни ва ботилга эргашганларни қиёматдаги ҳолатларини баён шундай қилади:

﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا ائْتِنُ صَدَدَتِكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ ۗ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الْيَلِّ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا ۗ وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾﴾ [سبأ: ٣١-٣٢]

⁹³ «Тийн» сураси, 4-оят.

⁹⁴ «Бақара» сураси, 165-166-оятлар.

«Мутакаббирлик қилганлар заиф саналганларга: «Сизга ҳидоят келганидан кейин биз сизни ундан тўсдикми?! Йўқ! Ўзингиз жинойтчи бўлдингиз», – дерлар. Заиф саналганлар мутакаббирлик қилганларга: «Йўқ! Кечаю кундузнинг макр-ҳийласи (тўсди). Ўшанда сизлар бизни Аллоҳга куфр келтиришимизга, Унга тенгдошлар қўшишимизга амр қилар эдингиз», – дедилар. Улар азобни кўрган чоғларида надоматни ичларида тутдилар. Биз куфр келтирганларнинг бўйинларига кишанлар солдик. Улар фақат қилиб юрган амалларига яраша жазоланурлар».⁹⁵

Аллоҳ таолонинг Қиёмат кунидаги адолатининг комиллигидан залолатга чақирувчиларга ва уларнинг катталарига ўзларининг ва уларга эргашганларнинг гуноҳини юклаб қўйишидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ

مَا يَزُرُونَ﴾ [النحل: ٢٥]

«Қиёмат куни ўз гуноҳларини тўлалигича ва жаҳолат ила йўлдан адаштирган кишиларнинг гуноҳларидан кўтаришлари учундир. Огоҳ бўлинг! Улар кўтарган нарса қандоқ ҳам ёмон!»⁹⁶

---

⁹⁵ «Сабаъ» сураси, 32-33-оятлар.

⁹⁶ «Наҳл» сураси, 25-оят. Мазкур кофирлар куфрлари, Қуръонга иймон келтирмай юрганлари ва одамларни Қуръондан тўсганлари учун етарли жазо оладилар. Қиёмат кунида улар ўз гуноҳларини тўлалигича кўтарадилар, яъни шунга яраша жазога йўлиқтириладилар. Бунга қўшимча равишда ўзлари жаҳолат ила Қуръонга қарши ташвиқот олиб бориб йўлдан адаштирган кишиларнинг гуноҳларидан баъзисини ҳам кўтарадилар. Унга яраша қўшимча жазо ҳам оладилар. Ўз гуноҳларига бошқаларнинг гуноҳларини ҳам қўшиб кўтарадилар.

Ислом инсоннинг дунёю охиратдаги ҳуқуқларини тўлалигича ўз кафиллигига олди. Ўз кафиллигига олган ҳуқуқларининг энг улуғи Аллоҳнинг инсонлар устидаги ҳаққи ва инсонларнинг Аллоҳдаги ҳақларидир.

Муъоз ибн Жабал розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ортларига мингашиб борар эдим. У киши: «Эй Муъоз!» – дедилар. «Лаббай, Аллоҳнинг Расули, амрингизга мунтазирман!» – дедим. Сўнгра яна уч маротаба чақирдилар. Кейин: «Аллоҳнинг бандаларидаги ҳаққи нима, биласанми?» – дедилар. «Аллоҳ ва Унинг Расули билувчироқ», – дедим. «Аллоҳнинг бандалардаги ҳаққи У Зотга ибодат қилишлари ва У Зотга ҳеч нарсани шерик қилмасликларидир», – дедилар. Кейин бир муддат юриб, сўнг: «Эй Муъоз!» – дедилар. «Лаббай, Аллоҳнинг Расули, амрингизга мунтазирман!», – дедим. «Агар шундай қилсалар, бандаларнинг Аллоҳдаги ҳаққи нима, биласанми?», – дедилар. «Аллоҳ ва Унинг Расули билади», – дедим. «Бандаларнинг Аллоҳдаги ҳаққи уларни азобламаслигидир», – дедилар.

Ислом инсоннинг ҳақ динини, зурриётини, молини ва обрў-эътиборини ўз кафиллигига олди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Аллоҳ таоло сизларнинг қонларингизни, молларингизни ва обрў-эътиборингизни худди шу шаҳарнинг, шу ойнинг ва шу куннинг қадричалик муқаддас қилди».⁹⁷

---

⁹⁷ «Саҳиҳул Бухорий», 6501-ҳадис.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу улуг мийсоқни видолашув ҳажида эълон қилдилар. Ушбу ҳажга юз мингдан ортиқ муслмон келган эди. Видолашув ҳажида қурбонлик кунида шунга ўхшаш нарсаларни қайта-қайта айтдилар ва таъкидладилар.

Ислом инсоннинг қилаётган ишларига, танловларига ва ишлатаётган нарсаларига жавобгар қилиб қўйди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَكُلِّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَهُ طَلَبِرُهُ فِي عُنُقِهِۗ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ اَلْقِيَمَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾
﴿اَفْرَأَ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ اَلْيَوْمَ اَعْلَيْكَ حَسِيْبًا ﴿١٤﴾﴾ [الإسراء: ١٣-١٤]

«Биз ҳар бир инсоннинг амалини бўйнига боғлаб қўйганмиз ва Қиёмат куни унга китоб чиқарамизки, унга очилган ҳолда рўбарў бўлур». ⁹⁸

Яъни яхши иш қиладими ёмонми – ишларини унга боғлаб қўяди. Ундан бошқага ўтиб кетмайди. Бировнинг қилган иши учун ҳисоб-китоб қилинмайди ҳамда биров ҳам бунинг амаллари учун ҳисоб-китоб қилинмайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا اَلْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾﴾ [الانشقاق: ٦]

«Эй инсон! Албатта, сен Роббингга йўлиққунингча ҳаракату уринишда бўларсан ва охири унга йўлиқарсан». ⁹⁹

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِۗ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَاۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلْمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٦٦﴾﴾ [فصلت: ٦٦]

У шаҳар – Макка мукаррама, у ой – зулҳижжа ои ва у кун қурбонлик кунидир. Аллоҳ таолонинг наздида бу учта нарсадан муслмоннинг қони, мулки ва обрўси муқаддасроқдир.

⁹⁸ «Исро» сураси, 13-оят.

⁹⁹ «Иншиқоқ» сураси, 6-оят.

«Ким солиҳ амал қилса, ўзига фойда. Ким ёмонлик қилса, ўзига зарар. Роббинг бандаларга зулм қилгучи эмас». ¹⁰⁰

Ислом инсоннинг ўзига зарар берадиган иш қиладими ё бошқагами – жавобгарлигини ўз бўйнига оладиган қилиб қўйди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ٣٣]

«Ким гуноҳ қилса, фақатгина ўз зарарига қилади. Ва Аллоҳ билувчи ва ҳикматли Зотдир». ¹⁰¹

﴿مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلْنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لُمُسْرِفُونَ﴾ [المائدة: ٣٢]

«Шунинг учун ҳам Бани Исроилга: «Ким бир жонни ноҳақдан ёки ер юзида фасод қилмаса ҳам ўлдирса, худди ҳамма одамларни ўлдирган бўлади. Ким уни тирилтирса, худди ҳамма одамларни тирилтиргандек бўлади» – деб ёздик. Батаҳқиқ, уларга Пайғамбарларимиз баёнотлар олиб келдилар. Сўнгра, бундан кейин ҳам, улардан кўплари ер юзида исроф қилгучилардан бўлдилар. ¹⁰²

---

¹⁰⁰ «Фуссилат» сураси, 46-оят.

¹⁰¹ «Нисо» сураси, 111-оят. Бировнинг гуноҳи учун бошқа биров жавобгар бўлмайди. Ҳар ким ўз қилмиши учун жавобгар бўлади. Аллоҳ ҳамма нарсани билиб туради, жумладан, гуноҳкорларнинг гуноҳларини ҳам билиб туради. Ўша билишга биноан гуноҳкорни жазолаши Унинг ҳар бир нарсани ҳикмат билан қилишидандир.

¹⁰² «Моида» сураси, 32-оят. Исломда ўлим ҳукмига лойиқ жиноят қилмаган жон жуда ҳам юқори баҳоланади. Зотан, ўлим ҳукми ҳам бошқа яхши жонларнинг ҳаётини сақлаб қолиш учун чиқарилади. Шу боис бир беайб инсонни ўлдирган одам бутун бошли инсониятни ўлдиргандек жиноят қилган ҳисобланади. Худди шу ҳақиқатни Аллоҳ таоло Бани Исроилга ёзиши – фарз қилиши – улар ўша вақтда аҳли китоб бўлиб турган қавм эканлигидадир.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: « Ким бир жонни зулм билан ўлдирса, Одамнинг биринчи ўғлига шунинг қонидан насиба бориб туради. Чунки қотилликни биринчи бошлаган ана ўшадир», – дедилар.¹⁰³

18. Ислом амал қилишда, жавобгарчиликни бўйинга олишда, мукофот ва жазода эркагу аёлни тенг қилиб қўйди

Ислом амал қилиш, жавобгарчиликни бўйинга олиш, мукофот ва жазода эркагу аёлни тенг қилиб қўйди.¹⁰⁴ Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ [النساء: ١٢٤]

«Эркакми, аёлми – ким мўмин бўлган ҳолда яхшилик қилса, ана ўшалар жаннатга кирар ва уларга қилча ҳам зулм қилинмас».¹⁰⁵

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [النحل: ٩٧]

«Эркагу аёл – ким мўмин ҳолида яхши амал қилса, Биз унга яхши ҳаёт кечиртирамиз ва, албатта, уларнинг қилиб юрган амалларининг энг гўзалига бериладиган ажр ила мукофотлармиз».¹⁰⁶

---

¹⁰³ «Саҳиҳи Муслим», 5150-ҳадис. Қонидан насиба бориб туради дегани шунинг гуноҳидан унгаям бориб туради деганидир. Демак, қандай қотиллик рўй берса-да, албатта, шунинг гуноҳидан Одам алайҳиссаломнинг ўғлига насиба бор экан. Аллоҳ таоло сақласин. Турли гуноҳ ишларга бош бўлиш, биринчи бўлиб қилишнинг оқибати мана шундай бўлади.

¹⁰⁴ Яъни иккаласиям амал қилишга буюрилган, қилган амалига жавобгар ва бир хил мукофот ёки жазо олади. Бу борада эркагу аёлнинг орасини ажратмади.

¹⁰⁵ «Нисо» сураси, 124-оят.

¹⁰⁶ «Наҳл» сураси, 97-оят.

﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [غافر: ٤٠]

«Ким бирор ёмонлик қилса, фақат ўшанга яраша жазо олади, холос. Эркақдир, аёлдир – ҳар ким мўмин бўлган ҳолида солиҳ амал қилса, бас, ана ўшалар жаннатга кирурлар, у ерда ҳисобсиз ризқланурлар».¹⁰⁷

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ
وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَشِيعِينَ وَالْخَشِيعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ
وَالصَّامِينَ وَالصَّامَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ [الأحزاب: ٣٥]

«Албатта, муслимлар ва муслималар, мўминлар ва мўминалар, давомли итоаткор эркақлар ва давомли итоаткор аёллар, садоқатли эркақлар ва садоқатли аёллар, сабрли эркақлар ва сабрли аёллар, тавозули эркақлар ва тавозули аёллар, садақа қилгувчи эркақлар ва садақа қилгувчи аёллар, рўза тутгувчи эркақлар ва рўза тутгувчи аёллар, фаржларини сақловчи эркақлар ва (фаржларини) сақловчи аёллар, Аллоҳни кўп зикр қилгувчи эркақлар ва (Аллоҳни кўп) зикр қилгувчи аёллар – ўшаларга Аллоҳ мағфиратни ва улўғ ажрни тайёрлаб қўйгандир».¹⁰⁸

¹⁰⁷ «Ғофир» сураси, 40-оят.

¹⁰⁸ «Аҳзоб» сураси, 35-оят.

19. Ислом аёлни эъзозлади. Уни эркак билан бир қаторга қўйди. Уни таъминлашни қодир бўлган эркакнинг зиммасига юклади. Қизни ота таъминлайди. Онани балоғатга етган бола таъминлайди. Аёлни эса эри таъминлайди

Ислом аёлни эркак билан бир қаторга қўйди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Аёллар эркакларнинг туғишганларидир».¹⁰⁹

Ислом аёлни эъзозлаганининг далилларида бири шуки, боласининг қудрати етса, онасига нафақа қилишни вожиб қилди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Берувчи қўл олий ва афзалроқдир. (Беришни оилангдан бошла!) Онангга, отангга, опа-синглингга ва ака-уқангга, сўнгра ундан кейингиларига ва улардан кейингиларига».¹¹⁰

Ота-онанинг фазилати ва уларнинг маконатлари ҳақида кейинги мавзуларда келади.

Ислом аёлни эъзозлаганининг далилларида яна бири шуки, агар умр йўлдоши қодир бўлса, уни нафақа билан таъминлашни вожиб қилди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦٓ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا ءَاتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ

اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَاءً ءَاتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ (الطلاق: ٧)

«Ризқи кенг кенглигидан нафақа қилсин. Кимнинг ризқи тор бўлса, унга Аллоҳ берганидан нафақа қилсин. Аллоҳ ҳар бир нафсни Ўзи берганидан ортиқчага таклиф қилмас. Аллоҳ қийинчиликдан сўнг тезда осонликни берадир».¹¹¹

---

¹⁰⁹ Термизий ривояти.

¹¹⁰ Имом Аҳмад ривояти.

¹¹¹ «Талоқ» сураси, 7-оят.

Бир киши Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан: «Аёлнинг эри устидаги ҳаққи нима?» – деб сўради. «Овқатланганинда овқатлантирасан, кийинсанг, кийинтирасан, юзига урмайсан ва уни хуниikka чиқармайсан», – дедилар.¹¹²

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам аёлларни эрларининг устидаги баъзи ҳақларини баён қилиб айтдилар: «Сизларнинг устингларга уларга маъруф ила ризқ беришинглар, кийинтиришинглар вожибдир».¹¹³

Ва яна бошқа ҳадисда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Кишига қўл остидагиларини зое қилишдай катта гуноҳ (дўзахга киришига) етарли бўлади».¹¹⁴

Хаттобий раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Қўл остидагилари» деган сўзга келсак. Бу ерда садақа берувчига: «Аҳли оиланг ва нафақа билан таъминлашинг керак бўлган инсонлар муҳтож бўлиб турганда уларни қўйиб бошқаларга садақа қилиш билан ажр талаб қилма, шундай қиладиган бўлсанг, савоб ўрнига гуноҳ олиб қоласан», дегандай бўлмоқда».

Ислom аёлни эъозлаганидан қизини нафақа билан таъминлашни отасига вожиб қилди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضَعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا... ﴾ [البقرة: ٢٣٣]

«Ким эмизишни батамом қилишни ирода қилса, оналар фарзандларни тўлиқ икки йил эмизадилар. Уларни яхшилаб едириб, кийинтириш отанинг зиммасидадир».¹¹⁵

---

¹¹² Имом Аҳмад ривояти.

¹¹³ «Саҳиҳи Муслим».

¹¹⁴ Имом Аҳмад ривояти.

¹¹⁵ «Бақара» сураси, 233-оят.

Аллоҳ таоло отага туғилган боласини яхшилик ила таом ва кийим билан таъминлаши керак эканини баёнлаб қўйди. Бу ҳақида шундай дейилади:

﴿... فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ...﴾ [الطلاق: ٦]

«Агар сизга (фарзандни) эмизиб берсалар, ҳақларини беринглар».¹¹⁶

Аллоҳ таоло болани эмизиб берадиган эмизувчининг тўловини ҳам отанинг бўйнига қўйди. Шундай қилиб, бу оят отага боласини – хоҳ қиз бўлсин, хоҳ ўғил – нафақа билан таъминлаши керак эканлигига далолат қилади. Қўйидаги ҳадисда ҳам ота аҳлини ва болаларини нафақа билан таъминлаши керак эканлиги айтилган:

Оиша розияллоҳу анҳо ривоят қиладилар: «Ҳинд¹ Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламга: «Абу Суфён бахил киши, мен унинг молидан олишга муҳтожман», – деди. Шунда Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Ўзинг ва болангга кифоя қилгунча маъруф ила олавер», – дедилар.¹¹⁷

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам қизларига ва опа-сингилларига нафақа беришнинг фазилатини баён қилиб: «Ким то вояга етгунча ёки вояга етмасларидан ўлгунча икки ёки уч қизни ёки икки ёки уч опа сингисини ўз қарамоғига олса, мен ва у шундай бўламиз», – дея кўрсатгич бармоқлари билан ўрта бармоқларини бир қилиб ишора қилдилар.¹¹⁸

---

¹¹⁶ «Талоқ» сураси, 6-оят.

¹¹⁷ Бухорий ривояти.

¹¹⁸ «Саҳиҳ силсила», 296-ҳадис.

20. Ўлим абадий йўқ бўлиб кетиш эмас. У амал диёридан жазо ва мукофот диёрига кўчиб ўтиш, холос. Ўлим жасадга ҳам, руҳга ҳам тегишли. Руҳнинг ўлими баданни тарк этишидир. Қиёмат куни қайта тирилиш юз берганида руҳлар жасадларга қайтади. Бир жасаднинг руҳи бошқа бир жасадга кўчиб ўтмайди. Бир жасаднинг руҳидан бошқа бир жасад учун нусха кўчирилмайди

Ўлим абадий йўқ бўлиб кетиш эмас. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ يَتَوَفَّكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ [السجدة: ١١]

«Сиз: «Сизларга вакил қилинган ўлим фариштаси жонингизни оладир. Сўнгра Роббингизга қайтарилурсиз», – деб айтинг». ¹¹⁹

Ўлим жасадга ҳам, руҳга ҳам тегишли. Руҳнинг ўлими баданни тарк этишидир. Қиёмат куни қайта тирилиш юз берганида руҳлар жасадларга қайтади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ

وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الزمر: ٤٢]

«Аллоҳ жонларни ўлими вақтида, ўлмаганларини эса уйқу вақтида олур. Бас, ўлишига ҳукм қилганларини ушлаб қолур, қолганларини маълум муддатгача қўйиб юборур. Албатта, бунда тафаккур қиладиган қавмлар учун оят-ибратлар бордир». ¹²⁰

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Агар руҳ бадандан чиқарилса, кўз унга эргашади». ¹²¹

---

¹¹⁹ «Сажда» сураси, 11-оят.

¹²⁰ «Зумар» сураси, 42-оят.

¹²¹ «Саҳиҳи Муслим», 920-ҳадис. Яъни руҳи қандай чиқиб кетаётганига қараб кузатиб қолади.

Ўлимдан кейин инсон амал диёридан мукофот ва жазо диёрига кўчиб ўтади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُمْ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ [يونس: ٤٠]

«Барчангизнинг қайтишингиз Унгадир. Аллоҳнинг ваъдаси ҳақдир. Албатта, У аввалбошда (барчани) Ўзи яратади. Сўнгра иймон келтирган ва яхши амал қилганларни адолат-ла мукофотлаш учун уларни қайтарур. Кофир бўлганлар эса куфр келтирганлари учун уларга қайноқ сувдан шароб ва аламли азоб бордир».¹²²

Бир жасаднинг руҳидан бошқа бир жасад учун нусха кўчирилмайди. Бошқа бир нусхага кўчирилиши ҳақидаги даъволарга на ақлдан, на нақлдан бирор далил йўқдир. Бирорта пайғамбардан бу гапни қўлловчи бирор хабар етиб келмаган.

21. Ислom иймоннинг энг катта асосларига, яъни Аллоҳга, Унинг фаришталарига, Таврот, Инжил ва Забур каби илоҳий китобларнинг аслига (ўзгартириб юборилганидан олдинги шаклига) ва Қуръонга, барча пайғамбарларга, уларнинг сўнгиси Муҳаммад алайҳиссаломга, Қиёмат кунига, ҳамда қазo ва қадарга иймон келтиришга чақиради¹²³

Ислom бундан олдинги барча пайғамбарлар даъват қилган иймоннинг энг катта асосларига даъват қилади. Улар қуйидагилар:

---

¹²² «Юнус» сураси, 4-оят.

¹²³ Агарда қиёмат куни бўлмаса, бу ҳаёт беҳуда маъносиз ҳаёт бўлиб қоларди.

1. Аллоҳ таолони Робб, яратувчи, ризқ берувчи ва барча нарсани тадбир қилиб бошқариб турувчи деб иймон келтиришдир. Ва яна У Зотнинг Ўзигина ибодатга ҳақли, У Зотдан бошқа ҳамма олиҳалар ва уларга қилинган ибодатлар ботил ва у зотдан бошқа нарсалар ибодатга лойиқ эмасдир деб иймон келтиришдир.

Аллоҳ таоло бу улуг иймоннинг асосларини Қуръондаги ҳар хил оятларда, турли ўринларда зикр қилди. Уларда Аллоҳ таолонинг қуйидаги сўзи:

﴿ءَاْمَنَ الرَّسُوْلُ بِمَا اُنزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُوْنَ كُلُّ ءَاْمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖ وَقَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ﴾ [البقرة: ٢٨٥]

«Пайғамбар унга ўз Роббидан туширилган нарсага иймон келтирди ва мўминлар ҳам. Барча Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, Пайғамбарларига иймон келтирди. Унинг Пайғамбарларининг бирортасини ажратмаймиз. Ва «Эшитдик ва итоат қилдик, эй Роббимиз, мағфиратингни сўраймиз ва қайтиб бориш Сенгадир», – дедилар».¹²⁴

﴿لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوْلُوْا وُجُوْهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَاْمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتٰبِ وَالرَّسُوْلِينَ وَعٰتٰى اَلْمَالِ عَلٰى حُبِهٖ ذٰوِ الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسْكِيْنَ وَاَبْنَ السَّبِيْلِ وَالسَّآئِلِيْنَ وَفِى الرِّقَابِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَعٰتٰى الزَّكٰوةَ وَالْمُوْفُوْنَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا عٰهَدُوْا وَالصّٰدِرِيْنَ فِى الْبَآسِءِ وَالصَّرَّآءِ وَحِيْنَ الْبَآسِءِ اُوْلٰئِكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا وَاُوْلٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ﴾ [البقرة: ١٧٧]

¹²⁴ «Бақара» сураси, 285-оят. Ушбу ояти карима ва кейинги оят иккалови суранинг хулосасини мужассам қилгандир. Бу икки оятнинг ҳар бир сўзи улкан маъно англатади. Уларда ақида, иймон хусусиятлари, банданинг ўз Робби билан бўладиган ҳоли, фарз қилинган амалларга муносабат ва бошқалар ҳақида сўз боради.

«Яхшилик юзларингизни Машриқ ва Мағриб томонларига бураверишингиз эмас, балки Аллоҳга, охират кунига, фаришталарга, китобларга, пайғамбарларга иймон келтирган, ўзи яхши кўриб туриб молини қариндош-уруғларига, етим-есирларга, мискин-бечораларга, йўловчи-мусофирларга, тиланчи-гадоларга ва қулларни озод қилиш йўлида берадиган, намозни тўқис адо қилиб, закотни берадиган киши яхши кишидир ва аҳдлашганларида аҳдларига вафо қилгувчилар ва, хусусан, оғир-енгил кунларда ва жангу жадал пайтида сабр-тоқат қилгувчилар яхши кишилардир. Ана ўшалар чин иймонли кишилардир ва ана ўшалар асл тақводорлардир».¹²⁵

Аллоҳ таоло иймоннинг шу асларига иймон келтиришга даъват қилди. Энди кимки бунга куфр келтирадиган бўлса, шубҳасиз, қаттиқ адашган бўлади.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ءَ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ ءَ وَالْكِتَابِ
الَّذِي أُنزِلَ مِن قَبْلُ ءَ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ ءَ وَكُتُبِهِ ءَ وَرُسُلِهِ ءَ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ
ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿٣٦﴾﴾ [النساء: ٣٦]

«Эй иймон келтирганлар! Аллоҳга, Унинг Расулига, У Ўз Расулига туширган китобга ва бундан олдин туширган китобга иймон келтиринг. Ким Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, Пайғамбарларига ва охират кунига куфр келтирса, батаҳқиқ, қаттиқ адашган бўладир».¹²⁶

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Бир куни Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг олдиларида ўтирган эдик. Шунда кийимлари оппоқ, соч-соқоли

---

¹²⁵ «Бақара» сураси, 177-оят.

¹²⁶ «Нисо» сураси, 136-оят.

қоп-қора, устида сафар аломати кўринмаётган (кийимларига гард қўнмаганки, узоқдан сафар қилиб келибди десак) ва биронтамиз ҳам уни танимайдиган бир киши тўсатдан кириб келди. У Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига келиб ўтирди, икки тиззасини (Расулulloҳнинг) тиззаларига тиради (юзма-юз, бақамти бўлиб ўтириб олди), икки қўлини (ўзининг) сони устига қўйиб, «Эй Муҳаммад, менга Ислом ҳақида хабар бер», – деди. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Ислом «Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ ва, албатта, Муҳаммад Унинг элчисидир» деб гувоҳлик беришинг, намоз ўқишинг, закотни беришинг, Рамазон (ойи) рўзасини тутишинг ва йўлига қодир бўлсанг, Байтни (Каъбани) ҳаж қилишинг», – дедилар. У: «Тўғри айтдинг», – деди. Унинг ишидан ажабландик: ўзи сўраб, (жавобни) ўзи тасдиқляпти. Кейин: «Менга иймон ҳақида хабар бер», – деди. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «(Иймон) Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, пайғамбарларига, охират кунига ва қадарнинг яхшию ёмонига иймон келтиришинг», – дедилар. У (одам): «Тўғри айтдинг», – деб, кейин «Энди эҳсон ҳақида хабар бер», – деди. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «(Эҳсон) Аллоҳга Уни кўриб тургандек ибодат қилишинг. Агар Уни кўрмасанг, У сени кўради (биринчи ҳолатдагидек ибодат қила олмасанг, унда иккинчи ҳолатдагидек – Аллоҳ сени кўриб турганини ҳис қилиб Унга ибодат қил)», – дедилар.¹²⁷

Бу ҳадисда Жаброил алайҳиссалом Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламга диннинг мартабалари ҳақида сўраш учун келдилар.

---

¹²⁷ «Саҳиҳи Муслим», 8-ҳадис.

Диннинг мартабалари: Ислом, иймон ва эҳсондир. Пайғамбаримиз алайҳиссалом буларга жавоб бергач саҳобаи киромларга келган киши Жаброил алайҳиссалом эканларини ва уларга ўз динларини ўргатиш учун келганларининг хабарини бердилар. Бу илоҳий рисола Исломдир, Жаброил алайҳиссалом Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга нақл қилдилар ҳамда у киши инсонларга етказдилар. Саҳобаи киромлар эса ёдлаб олиб, ўзларидан кейинги бошқа инсонларга етказдилар.

2. Фаришталарга иймон келтириш. Улар ғайбий бир оламдир. Аллоҳ таоло уларни яратди, уларга маълум бир ҳайъат берди, уларни улуғ ишларга масъул қилди. Уларнинг энг улуғ ишларидан бири Аллоҳнинг рисолатини пайғамбарларга етказишдир. Малоикаларнинг ичидаги энг улуғи Жаброил алайҳиссаломдир. Бунга далил у зотни Аллоҳ ўз рисоласига жавобгар қилишидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يُنزِلُ الْمَلَكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾ [النحل: ٢] ﴿٢﴾

«У ўз амри ила фаришталарни руҳ-вахий билан бандаларидан ўзи хоҳлаганларига: «Огоҳлантиринглар. Албатта, Мендан ўзга илоҳ йўқ. Бас, Менга тақво қилинглар», – деб нозил қиладир».¹²⁸

﴿وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٣﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٤٤﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٤٥﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٤٥﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٤٦﴾﴾ [الشعراء: ١٩٥-١٩٦] ﴿١٩٥-١٩٦﴾

¹²⁸ «Наҳл» сураси, 2-оят.

«Албатта, у (Қуръон) Роббул оламиннинг туширганидир. Уни Руҳул амин олиб тушди. Сизнинг қалбингизга, огоҳлантиргувчилардан бўлишингиз учун. Очиқ-ойдин араб тилида.¹²⁹ Албатта, у (Қуръон) аввалгиларнинг китобларида ҳам бордир».¹³⁰

3. Илоҳий китобларга иймон келтириш. Улар: Таврот, Инжил ва Забур китобларининг ўзгартирилишидан олдинги ҳолатига иймон келтириш ва улардан кейинги ва охириги китоб Қуръон эканига иймон келтиришдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ؕ وَالْكِتٰبِ الَّذِي نَزَّلَ عَلٰى رَسُوْلِهِ ؕ وَالْكِتٰبِ
الَّذِي اُنزِلَ مِنْ قَبْلُ ؕ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ ؕ وَكُتُبِهِ ؕ وَرُسُلِهِ ؕ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ
ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا﴾ [النساء: ١٣٦]

«Эй иймон келтирганлар! Аллоҳга, Унинг Расулига, У Ўз Расулига туширган китобга ва бундан олдин туширган китобга иймон келтиринг. Ким Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, Пайғамбарларига ва охират кунига куфр келтирса, батаҳқиқ, қаттиқ адашган бўладир».¹³¹

﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ
هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقٰنَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيٰتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ
دُوْۤاۤنْتِقٰمٍ﴾ [آل عمران: ٣-٤]

¹²⁹ «Руҳул амин»дан мурод Жаброил алайҳиссаломдир; «огоҳлантиргувчилардан» дегани пайғамбарлардан деган маънони билдиради. Яъни Қуръонни Жаброил сенинг қалбингда пайғамбарлардан бўлишинг учун равшан араб тилида олиб тушди.

¹³⁰ «Шуаро» сураси, 192–196-оятлар. Қуръоннинг зикри, аввалги умматларнинг илоҳий китобларида ҳам бордир.

¹³¹ «Нисо» сураси, 136-оят.

«У сенга китобни ҳақ ила ўзидан аввалги нарсани тасдиқловчи қилиб туширди ҳамда Таврот ва Инжилни туширди. Ундан олдин одамларга ҳидоят қилиб ва Фурқонни ҳам туширди. Аллоҳнинг оятларига куфр келтирганларга шиддатли азоб бор. Аллоҳ азиз ва интиқом олувчи Зотдир».¹³²

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ٢٨٥]

«Пайғамбар унга ўз Роббидан туширилган нарсага иймон келтирди ва мўминлар ҳам. Барча Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, Пайғамбарларига иймон келтирди. Унинг Пайғамбарларининг бирортасини ажратмаймиз. Ва «Эшитдик ва итоат қилдик, эй Роббимиз, мағфаратингни сўраймиз ва қайтиб бориш Сенгадир», – дедилар.¹³³

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ٨٥]

«Сиз: «Аллоҳга ва бизга туширилган нарсага, Иброҳим, Исмоил, Исҳоқ, Яъқуб ва асботларга туширилган нарсага, Мусо, Ийсо ва набийларга Роббларидан берилган нарсага иймон келтирдик, улардан бирортасини ажратмаймиз ва биз Унгагина мусулмонмиз!» – деб айтинг!»¹³⁴

¹³² «Оли Имрон» сураси, 3-4-оятлар. Демак, Муҳаммад алайҳиссаломга тушган китобни ҳам Аллоҳнинг ўзи туширган, китобларнинг тушиши башарият учун янгилик эмас, Қуръон ҳам аввалги тушган илоҳий китобларнинг давоми ва хотимаси.

¹³³ «Бақара» сураси, 285-оят.

¹³⁴ «Оли Имрон» сураси, 84-оят. «Иброҳим, Исмоил, Исҳоқ, Яъқуб ва асботларга туширилган нарсага» дегани саҳифа ва ваҳийларга иймон

4. Барча набий ва расулларга иймон келтириш. Барча пайғамбарларга иймон келтириш вожибдир. Ва яна уларнинг барчалари Аллоҳдан юборилган элчилар, улар Аллоҳнинг динини, шариатини инсонларга етказадилар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُولُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِن رَّبِّهِمْ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطَ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ
وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: 136]

«Айтинглар: «Аллоҳга ва бизга туширилган нарсага, Иброҳим, Исмоил, Исҳоқ, Яъқуб, асботларга туширилган нарсага, Мусо ва Ийсога берилган нарсага ва Пайғамбарларга Роббларидан берилган нарсага иймон келтирдик. Уларнинг орасидан бирортасини фарқламаймиз ва биз Унга мусулмонлармиз».¹³⁵

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ ۖ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ ۖ وَكُتُبِهِ ۖ وَرُسُلِهِ ۖ لَا
نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۗ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۗ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: 177]

«Пайғамбар унга ўз Роббидан туширилган нарсага иймон келтирди ва мўминлар ҳам. Барча Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, Пайғамбарларига иймон келтирди. Унинг Пайғамбарларининг бирортасини ажратмаймиз. Ва «Эшитдик ва итоат қилдик, эй Роббимиз, мағфаратингни сўраймиз ва қайтиб бориш Сенгадир», – дедилар.¹³⁶

келтирдик демақдир. «Асбот» дегани Яъқуб алайҳиссаломнинг авлодлари ёки Бану Исроилга юборилган пайғамбарлар деган икки хил сўз бор.

¹³⁵ «Бақара» сураси, 136-оят.

¹³⁶ «Бақара» сураси, 285-оят.

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرٰهِيْمَ وَإِسْمٰعِيْلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ

مُوسٰى وَعِيسٰى وَالْحَنِيْفُوْنَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُد مُسْلِمُوْنَ﴾ [آل عمران: ٨٥]

«Сиз: «Аллоҳга ва бизга туширилган нарсага, Иброҳим, Исмоил, Исҳоқ, Яъқуб ва асботларга туширилган нарсага, Мусо, Ийсо ва набийларга Роббларидан берилган нарсага иймон келтирдик, улардан бирортасини ажратмаймиз ва биз Унгагина муслмонмиз!» – деб айтинг!»¹³⁷

Пайғамбарларнинг хотами – охиргиси бўлмиш Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга иймон келтириш ҳам алоҳида вожибдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّنَّ لَمَا ءَاتَيْتُكُمْ مِّنْ كِتٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ

مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ ءَوَلْتَنْصُرْتَهُ ؕ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذٰلِكُمْ ءِصْرِي ۗ قَالُوْٓا

أَقْرَرْنَا قَالَ فَآشْهَدُوْٓا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشّٰهِيْدِيْنَ﴾ [آل عمران: ٨١]

«Аллоҳ Набийлардан: «Сизларга китоб ва ҳикмат берганим учун, ортингиздан сизлардаги нарсани тасдиқловчи Пайғамбар келганда, албатта, унга иймон келтирасиз ва ёрдам берасиз», –деб аҳду паймонларини олиб туриб: «Иқрор бўлдингизми? Бу ҳақда ишончли аҳду паймонимни қабул қилдингизми?» – деганини эсла. Улар: «Иқрор бўлдик», – дейишди. У: «Бас, гувоҳ бўлинглар, мен ҳам гувоҳ бўлувчиларданман», – деди».¹³⁸

Ислом, умумий олганда, барча пайғамбарларга ва уларнинг охиргиси Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга иймон келтиришни инсонларга вожиб қилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

¹³⁷ «Оли Имрон» сураси, 84-оят.

¹³⁸ «Оли Имрон» сураси, 81-оят.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ

مِّن رَّبِّكُمْ...﴾ [المائدة: ٦٨]

«Сиз: «Эй аҳли китоблар! Таврот, Инжил ва сизга Роббингиздан нозил қилинган нарсага амал қилмагунларингизгача ҳеч нарсага арзимайсизлар», – деб айтинг». ¹³⁹

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ

بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا

مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ٦٤]

«Сиз: «Эй аҳли китоблар! Бизга ҳам, сизга ҳам баробар сўзга келинг: Аллоҳдан ўзгага ибодат қилмайлик, Унга ҳеч нарсани шерик қилмайлик ва Аллоҳни қўйиб баъзимиз баъзимизни Робб қилиб олмайлик», – деб айтинг. Бас, агар юз ўгирсалар: «Гувоҳ бўлинглар, биз, албатта, мусулмонлармиз», – деб айтинг». ¹⁴⁰

Кимки битта пайғамбарга куфр келтирса, барча пайғамбарларга куфр келтирган билан тенг бўлади. Шунинг учун Аллоҳ таоло Нуҳ алайҳиссалом қавми ҳақида айтади:

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الشعراء: ١٢٥]

«Нуҳ қавми Пайғамбарларни ёлғончига чиқарди». ¹⁴¹

Бизга маълумки, Нуҳ алайҳиссаломдан олдин ҳеч қандай Расул ўтмаган. Шунга қарамасдан Нуҳ алайҳиссаломнинг ўзига куфр келтириб, ёлғонга чиқаришлари билан ҳамма пайғамбарларни ёлғонга чиқаргандай бўлиб қолдилар. Чунки ҳамма пайғамбарларнинг ғояси битта ва улар барчаси битта

¹³⁹ «Моидда» сураси, 68-оят.

¹⁴⁰ «Оли Имрон» сураси, 64-оят.

¹⁴¹ «Шуаро» сураси, 105-оят.

нарсага даъват қилишади. Шунинг учун барча пайғамбарларни ёлфонга чиқарган билан тенг бўлдилар.

5. Қиёмат кунига иймон келтиришдир. Яъни бу дунёнинг охириги кунига иймон келтириш. Аллоҳ таоло Исрофил алайҳиссаломни сур чалишга буюради. Чалгандан кейин ҳамма чақмоқ чаққандай ўлади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ [الزمر: ٦٨]

«Ва сурга пуфланди. Осмонлару ерда ким бўлса, қулаб ўлди. Магар Аллоҳ хоҳлаганларгина қолди. Сўнгра унга яна бир бор пуфланди. Бас, тўсатдан улар туриб интизор бўлурлар».¹⁴²

Аллоҳ таоло хоҳлаганлардан бошқа барча ўлгандан кейин Аллоҳ таоло осмону ерларни буклайди. Бу ҳақида У Зот марҳамат қилади:

﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا بِآثَانَا﴾ [الأنبياء: ١٠٤]

«Ўша кунда осмонни худди мактуб ёзилган дафтарни ёпгандек ёпамиз. Аввал қандай яратган бўлсак, шундай

---

¹⁴² «Зумар» сураси, 68-оят. Демак, сурга биринчи бор пуфланганда осмонлару ердаги барча жонзотлар чақмоқ ургандай бирдан йиқилиб ўладилар. Шунинг учун ҳам бу пуфлаш «саъқ» – «йиқилиб ўлиш» пуфлаши, дейилади. Аллоҳнинг хоҳиши ҳамма нарсадан устун, шунинг учун У Зот хоҳласа, баъзи жонзотлар саъқ – пуфлашидан кейин ҳам тирик қолади. Исрофил алайҳиссалом томонидан сурга иккинчи бор пуфланди, барча халойиқ тирилик, ўринларидан туриб, бундан кейин нима бўлишини кутадилар. Шунинг учун ҳам иккинчи пуфлаш «туриш пуфлаши» деб номланади.

ҳолга қайтарамиз. Бу зиммамиздаги ваъдадир. Албатта, Биз буни қилгувчимиз». ¹⁴³

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ

بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [الزمر: ٦٧]

«Улар Аллоҳни тўғри таний олмадилар! Бутун Ер Қиёмат кунда Унинг қабзаси – чангали(дадир). Осмонлар эса Унинг қўлига йиғилгандир. У Зот уларнинг ширкларидан пок ва юксақдир». ¹⁴⁴

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Қиёмат кунда Аллоҳ азза ва жалла осмонларни буклаб ўнг қўлига олиб дейди: «Мен Подшоҳман, қани, жабборлар, қани мутакаббирлар?» Сўнгра ерларни буклаб чап қўлига олиб дейди: «Мен Подшоҳман, қани, жабборлар, қани мутакаббирлар?» ¹⁴⁵

Сўнгра Аллоҳ таоло фариштага сўрни иккинчи маротаба пуфлашни буюради ва халойиқ қайта тирилиб Роббларининг амрига интизор бўлур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿... ثُمَّ نَفَخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ [الزمر: ٦٨]

«Сўнгра у иккинчи бор чалинди-да, баногоҳ улар (яъни барча халойиқ қайта тирилди, қабрларидан) туриб, (Аллоҳнинг амрига) кўз тутарлар». ¹⁴⁶

---

¹⁴³ «Анбиё» сураси, 104-оят. Худди ҳисоб-китоб ёзиб борувчи шахс ишини тугатиб дафтарини ёпганидек, қиёмат кунда осмон шундай ёпилади. Демак, дунёдаги ишлар ҳаммаси битган, охирига етган бўлади. Энди ишга, амалга, савоб топиш ёки тавба қилишга фурсат қолмайди.

¹⁴⁴ «Зумар» сураси, 67-оят.

¹⁴⁵ Муслим ривояти.

¹⁴⁶ «Зумар» сураси, 68-оят.

Аллоҳ таоло инсонларни қайта тирилтиргандан сўнг ҳисоб килиш учун уларни бир жойга жамлайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكُمْ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ﴾ (ق: ٤٤)

«У Кунда уларнинг устидаги Ер ёрилиб, (улар) шошган ҳолларида (қабрларидан чиқиб келурлар). Бу (яъни Қиёмат кунда барча халойиқни ҳисоб-китоб учун тўплаш) ёлғиз Бизгагина осон бўлган тўплашдир». ¹⁴⁷

﴿يَوْمَ هُمْ بَرْزُورُونَ لَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (غافر: ١٧)

«Ўша кунда улар зоҳир бўлурлар. Аллоҳга улардан бирон нарса махфий қолмас. Бугун мулк кимникидир?! Яккаю ёлғиз, ўта қаҳрли Аллоҳникидир!» ¹⁴⁸

Ўша кунда Аллоҳ таоло барча инсонларни ҳисоб-китоб килиб, ҳар бир мазлумнинг ҳаққини олиб бериб, барча инсонларга амалларига яраша мукофот берур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿الْيَوْمَ نَجْزِي كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ (غافر: ١٧)

«Бу Кунда ҳар бир жон ўзи қилган амали билан жазоланур. Бу Кунда (ҳеч кимга) зулм қилинмас. Албатта, Аллоҳ тез ҳисоб қилгувчи Зотдир». ¹⁴⁹

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ (النساء: ٤٠)

«Албатта, Аллоҳ заррача ҳам зулм қилмас. Агар яхшилик бўлса, бир неча бор кўпайтирур ва Ўз ҳузуридан улуғ ажр берур». ¹⁵⁰

¹⁴⁷ «Қоф» сураси, 44-оят.

¹⁴⁸ «Ғофир» сураси, 16-оят.

¹⁴⁹ «Ғофир» сураси, 17-оят.

¹⁵⁰ «Нисо» сураси, 40-оят.

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾^(٧) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾^(٨) [الزلزلة: ٧-٨]

«Бас, ким (хаёти дунёдалик пайтида) зарра мисқоличалик яхшилик қилса, (Қиёмат кунида) ўшани кўрур. Ким зарра мисқоличалик ёмонлик қилса, уни ҳам кўрур!»¹⁵¹

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ

خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَسِيبِينَ﴾^(٧) [الأنبياء: ٧]

«Биз Қиёмат куни учун адолат тарозуларини қўюрмиз. Бирор жонга ҳеч қандай зулм қилинмас. Агар (амал) хардал (ўсимлигининг) донаси оғирлигича бўлса ҳам келтирурмиз. Ҳисобчиликда Ўзимиз кифоя қилурмиз».¹⁵²

Қайта тирилиш ва ҳисобдан кейин яхши амал қилганларга абадий туганмас роҳат, ёмон ва куфр амал қилганларга эса азоб бўлур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي حَتَّىٰ الْعَيْمِ﴾^(١٠٦)

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾^(١٠٧) [الحج: ١٠٦-١٠٧]

«У кунда подшоҳлик (ёлғиз) Аллоҳникидир. У Зотнинг Ўзи улар ўртасида ҳукм қилур. Бас, иймон келтирган ва яхши амаллар қилган зотлар ноз-неъматларга (тўла) жаннатлардадирлар. Куфр келтирган ва оятларимизни ёлғонга чиқарганлар эса бас, ана ўшаларга хорловчи азоб бордир».¹⁵³

Билишимиз лозимки, дунё ҳаёти охириги манзил бўлганида бу ҳаёт ва бизнинг вужудимиз ҳақиқий беҳудалиқдан бошқа нарса бўлмас эди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾^(١١٥) [المؤمنون: ١١٥]

¹⁵¹ «Залзала» сураси, 7-8-оятлар.

¹⁵² «Анбиё» сураси, 47-оят.

¹⁵³ «Ҳаж» сураси, 56-57-оят.

«Ёки сизларнинг гумонингизча, Биз сизларни беҳуда (яъни дунёда сизларга бирон вазифа бермайдиган, охиратда ҳисоб-китоб қилмайдиган ҳолда) яратдигу сизлар Бизнинг ҳузуримизга қайтарилмайсизларми?!» (Ундоқ эмас)!¹⁵⁴

6. Қазо ва қадарга иймон келтириш. Яъни Аллоҳ таоло барча бўлиб ўтган ва келажақда бўладиган нарсаларни билиши ва буларнинг барчасини еру осмонларни яратишдан олдин ёзганлиги(тақдир қилгани)га иймон келтириш демақдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْفُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا

يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلْمَتٍ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَأْسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾ [الأنعام: ٥٩]

«Ғайб очқичлари Унинг ҳузуридадирким, уларни ёлғиз Ўзигина билур. У қуруқлик ва денгиздаги бор нарсаларни билур. Бирон барг (шоҳидан узилиб) тушмас, магар У билур. Ер тубларидаги ҳар бир дон, бор ҳўлу қуруқ нарса, албатта, очиқ Китобда (яъни Лавҳул Маҳфузда) мавжуддир».¹⁵⁵

Аллоҳ ҳар бир нарсани ўз илми ила ихота (ўраб) олгандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ

عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٤﴾ [الطلاق: ١٤]

«Аллоҳ етти осмонни ва улар мислидек ерни яратган Зотдир. Уларнинг орасидан У Зотнинг амри тушадир. Аллоҳ

¹⁵⁴ «Мўминун» сураси, 115-оят.

¹⁵⁵ «Анъом» сураси, 59-оят.

ҳар бир нарсага қодир эканини ва, албатта, Аллоҳ ҳар бир нарсани Ўз илми ила ўраб олганини билишингиз учун». ¹⁵⁶

Бу оламда барча содир бўладиган нарсалар Аллоҳнинг иродаси, хоҳиши, яратиши ва муваффақияти билангина бўлур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ

وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ مَقْدِيرًا ﴿٢﴾﴾ [الفرقان: ٢]

«У – осмонлар ва ернинг подшоҳлиги Ўзиники бўлган, болачақа қилмаган, подшоҳликда бирон шериги бўлмаган ва барча нарсани яратиб (аниқ) ўлчов билан ўлчаб қўйган Зотдир». ¹⁵⁷

У(Аллоҳ) инсонлар эгалик қила олмайдиган улкан ҳикмат эгасидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿حِكْمَةً بَلِغَةً فَمَا نُغْنِ التَّنْذِرَ ﴿٥﴾﴾ [القمر: ٥]

«Етук ҳикмат келдики, (унда куфру залолатдан тийилиш лозим эканлигини уқтиргувчи ибратлар бор эди). (Лекин улар ўзларининг куфрларидан тийилмадилар). Бас, (уларга ҳеч қандай) огоҳлантириш фойда бермас». ¹⁵⁸

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدُؤُاَ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٧﴾﴾ [الروم: ٧]

«У аввалбошда Ўзи яратиб, сўнгра (Қиёмат кунида) Ўзи яна қайта яратадиган Зотдир. (Қайта яратиш – тирилтириш) У Зотга жуда осондир. Осмонлар ва ердаги энг юксак хислат (яъни тенгсиз – ягоналик хислати) Уникидир. У қудрат ва ҳикмат эгасидир». ¹⁵⁹

¹⁵⁶ «Талоқ» сураси, 12-оят.

¹⁵⁷ «Фурқон» сураси, 2-оят.

¹⁵⁸ «Қамар» сураси, 5-оят.

¹⁵⁹ «Рум» сураси, 27-оят.

Аллоҳ таоло Ўзини ҳикмат билан васфлади ва Ўзини Ҳақим деб номлади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَابِئًا بِأَلْقِسْطٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران: ٧٨]

«Аллоҳ адолат ила туриб, албатта, Ундан ўзга илоҳ йўқлигига шоҳидлик берди. Фаришталар ва илм эгалари ҳам. Ундан ўзга илоҳ йўқ. У азиз ва ҳақим Зотдир».¹⁶⁰

Аллоҳ таоло Ийсо алайҳиссалом охират кунда (Аллоҳга) шундай деб мурожаат қилишини баён қилди:

﴿إِن تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدَاكَ وَإِن تُغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [المائدة: ١٧٨]

«Агар уларни азобласанг, улар Сенинг ожиз бандаларинг. Агар уларни мағфират қилсанг, албатта, Сен Ўзинг қудрат, ҳикмат эгасидирсан».¹⁶¹

Аллоҳ таоло Тур (тоғи) ёнида турган Мусо алайҳиссаломга нидо қилиб шундай деди:

﴿يَمُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [النمل: ٢٦]

«Эй Мусо, шак-шубҳасиз, Мен ғолиб ва ҳикмат соҳиби – Аллоҳдирман».¹⁶²

Бошқа оятда:

﴿الرَّ كَتَبَ أَحْكَمَتْ ءَايَتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ [هود: ١٠١]

«Алиф, Лом, Ро. (Ушбу Китоб) ҳикмат Соҳиби ва (ҳамма нарсадан) хабардор Зот – Аллоҳ томонидан оятлари бузилмайдиган мустаҳкам ва муфассал қилиб (нозил қилинган) бир Китобдир».¹⁶³

¹⁶⁰ «Оли Имрон» сураси, 18-оят.

¹⁶¹ «Моида» сураси, 118-оят.

¹⁶² «Намл» сураси, 9-оят.

¹⁶³ «Ҳуд» сураси, 1-оят.

﴿ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُنْقَلَىٰ فِي جَهَنَّمَ

مَلُومًا مَّدْحُورًا﴾ (الإسراء: ٣٩)

«(Эй Мухаммад), бу оятлар Роббингиз сизга ваҳий қилган ҳикматлардан айримларидир. Сиз Аллоҳ билан бирга яна бошқа бирон илоҳ бор деб маломатланган ва (Аллоҳ раҳматидан) қувилган ҳолда жаҳаннамга ташланманг».¹⁶⁴

22. Пайғамбарлар Аллоҳнинг динини комил даражада етказдилар, улар соғлом ақл ва хулқ-атворга қарши келадиган нуқсонлардан покдирлар ва улар Аллоҳнинг буйруқларини бандаларига етказувчи зотлар бўлиб, рубубият ва улўҳиятда уларнинг ҳеч қандай ҳиссалари йўқдир, балки улар ҳам бошқалар каби инсондирлар ва Роббларининг ваҳийсини бошқа инсонларга етказурлар

Пайғамбарлар (уларга Аллоҳнинг саломи бўлсин) Аллоҳнинг ваҳийсини етказишда нуқсонга йўл қўймайдилар, чунки Аллоҳ таоло бу вазифа учун Ўзининг энг яхши бандаларини танлагандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ (الحج: ٧٥)

«Аллоҳ фаришталардан ва одамлардан расуллар танлар. Албатта, Аллоҳ ўта эшитгувчи ва кўргувчидир».¹⁶⁵

﴿* إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴾ (آل عمران: ٣٣)

«Албатта, Аллоҳ Одамни, Нуҳни, Оли Иброҳимни, Оли Имронни оламлар устидан танлаб олди».¹⁶⁶

¹⁶⁴ «Исро» сураси, 39-оят.

¹⁶⁵ «Ҳаж» сураси, 75-оят.

¹⁶⁶ «Оли Имрон» сураси, 33-оят.

﴿قَالَ يَمُوسَىٰ إِنِّي أُصْطَفِيتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلِمِي فَخُذْ مَا آتَيْنَاكَ وَكُن مِّنَ

الشَّاكِرِينَ﴾ [الأعراف: ١٤٤]

«Аллоҳ айтди: «Эй Мусо, ҳақиқатан Мен сени одамлар устида пайғамбарим бўлишга ва (бевосита) каломимни эшитишга танлаб олдим. Бас, сенга ато этган нарсамни (яъни пайғамбарликни) олгин ва шукр қилгувчилардан бўлгин!»¹⁶⁷

Пайғамбарлар уларга нозил бўлаётган ваҳий Аллоҳ томониданлигини биладилар, ҳатто ваҳий олиб тушаётган фаришталарни ҳам кўрадилар. Бу ҳақида Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿عَلِمَ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا﴾ [٣٦] إِلَّا مَن أَرْتَضَىٰ مِّن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ [٣٧] لِّيَعْلَمَ أَن قَدِ أَبْلَغُوا رِسَالَتِي رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾ [الجِن: ٣٦-٣٨]

«У ғайбни билувчидир ва ҳеч кимни Ўз ғайбидан хабардор қилмайди. Фақат Ўзи рози бўлган пайғамбарнигина (Ўзининг ғайбидан сир-асрорининг айримларидан огоҳ этар). Бас, албатта У (Аллоҳ Ўзининг ғайбидан огоҳ қилиб қўйган ҳар бир пайғамбарнинг) олдидан ҳам, ордидан ҳам кузатгувчи (фаришта) йўллар. Токи (пайғамбарлар) Парвардигорларининг элчилик вазифаларини (ўз умматларига) тўла етказганларини билиш учун (кузатгувчи фаришта йўллар). У Зот (пайғамбарлар) ҳузуридаги бор нарсани (яъни уларнинг илму амалларини) ихота қилиб олгандир ва (коинотдаги) ҳар бир нарсанинг саноғини ҳисоб-китоб қилиб қўйгандир».¹⁶⁸

¹⁶⁷ «Аъроф» сураси, 144-оят.

¹⁶⁸ «Жин» сураси, 26–28-оятлар.

Аллоҳ таоло пайғамбарларига рисолатини етказишни буюрди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَأْتِيهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ

يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [المائدة: ٦٧]

«Эй пайғамбар, сизга Парвардигорингиз томонидан нозил қилинган нарсани етказинг! Агар (бу фармонга амал) қилмасангиз, Унинг элчилигини (бандаларига) етказмаган бўлурсиз, Аллоҳ Сизни одамлардан (уларнинг зараридан) сақлагай. Албатта, Аллоҳ кофир қавмни ҳидоят қилмас». ¹⁶⁹

﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ

عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ٦٥]

«Башорат берувчи ва огоҳлантирувчи пайғамбарларни Аллоҳ ҳузурида одамларга пайғамбарлардан сўнг ҳужжат бўлмаслиги учун юбордик. Ва Аллоҳ азиз ва ҳаким бўлган Зотдир». ¹⁷⁰

Пайғамбарлар Аллоҳдан ҳақиқий қўрқув ила қўрқарлар, Роббларининг рисолатига ҳеч нарса қўшмаслар ва ҳеч нарсани озайтирмайдилар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿١١﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿١٣﴾

﴿فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ﴾ [الحاقة: ١١-١٣]

«Агар (Пайғамбар) Бизнинг шаънимизга (Биз айтмаган) айрим сўзларни тўқиб олганида, албатта, Биз уни қудрат ила тутган, сўнгра, албатта, унинг шоҳтомирини узиб ташлаган

¹⁶⁹ «Моидда» сураси, 67-оят.

¹⁷⁰ «Нисо» сураси, 165-оят.

бўлур эдик. У ҳолда сизлардан бирон киши ундан (яъни пайғамбардан ҳалокатни) тўса олгувчи бўлмас эди».¹⁷¹

Ибн Касир раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

«Ва агар у Бизнинг (номимиздан) ёлғон тўқиса», яъни Агар Муҳаммад алайҳиссалом рисолатни озайтириб ёки унга қўшиб, сўнгра бизга нисбат берганида эди (асло ундай қилмас) уни бу дунёнинг ўзидаёқ жазолаган бўлар эдик, шунга ишора қилиб (Аллоҳ)айтдики: «Албатта, Биз уни ўнг қўл билан тутармиз» – бунинг маъноси қасос олишдир. Чунки ўнг қўл шиддатлироқ ушлайди. Яна «Биз унинг ўнг қўлидан тутармиз» деган маънода ҳам айтилган».

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ ۗ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ ۗ قَالِ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُونُ لِيٰ أَن أَقُولَ مَا لَيْسَ لِيٰ بِحَقِّ ۗ إِن كُنْتَ قُلْتُهُ ۗ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۗ تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي ۗ وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۗ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّمُ الْغُيُوبِ ﴿١١٧﴾ مَا قُلْتَ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ ۗ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّيٰ وَرَبَّكُمْ ۗ وَكُنْتَ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ۗ مَا دُمْتُ فِيهِمْ ۗ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۗ وَأَنْتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٨﴾﴾ [المائدة: ١١٧-١١٨]

«Эй Ийсо ибн Марям, сен одамларга, Аллоҳни қўйиб, мени ва онамни илоҳ қилиб олинглар дедингми?» деганини, у эса: «Эй пок Зот, ҳаққим йўқ нарсани мен айта олмайман-ку. Агар айтган бўлганимда, батаҳқиқ, Сен уни билар эдинг. Сен менинг дилимдагини биласан, мен Сендаги ҳеч нарсани билмайман. Албатта, Сен Ўзинг ғайбларни энг яхши билгувчи Зотсан. Мен уларга Ўзинг

¹⁷¹ «Ҳаққо» сураси, 44–47-оятлар.

менга амр қилган нарса: «Аллоҳга – менинг Роббим ва сизнинг Роббингизга ибодат қилингдан» бошқани айтганим йўқ. Ва, модомики, ораларида эканман, уларга гувоҳ бўлдим. Мени Ўзинга олганингдан сўнг Сенинг Ўзинг уларга кузатувчи бўлдинг. Зотан, сен ҳар бир нарсага гувоҳсан». ¹⁷²

Аллоҳ таоло фазилати ила ўз Пайғамбарларини мустаҳкам (балоларга чидамкор) қилиб қўяди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿إِن نَقُولُ إِلَّا أَعْتَرَلَكَ بَعْضُ ءَآلِهَتِنَا بِسُوِّهِ قَالَ إِنِّي أَشْهَدُ ٱللَّهَ وَأَشْهَدُواْ ٱبْنَى بَرِيءٍ مِّمَّا تَشْرِكُونَ ﴿٥١﴾ مِنْ دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونَ ﴿٥٢﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى ٱللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَّا مِنْ دَاتِي إِلَّا هُوَ ءَاخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِن رَّبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾﴾ [هود: ٥١-٥٦]

«У: «Албатта, мен Аллоҳни гувоҳ қиламан ва сиз ҳам гувоҳ бўлингки, мен шерик келтираётганингиздан покман. Аллоҳни қўйиб, (Унга сохта-ёлғон худоларни шерик қилишингиздан безорман). Кейин менга муҳлат ҳам бермай қўя қолинглар» (Яъни қўлингиздан келган ҳийланайрангларингизни дарҳол кечиктирмай қилаверинглар). Мен фақат менинг ҳам, сизларнинг ҳам Роббимиз бўлган Аллоҳга суяндим. Ўрмалаган нарса борки, барчаси У Зотнинг қўл остидадир. Роббим, шак-шубҳасиз, тўғри йўлдадир». ¹⁷³

﴿وَإِن كَادُواْ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِي أُوْحِيَٰنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِي عَلَيْنَا غَيْرَهُ ۗ وَإِذَا لَاتَتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْ لَا أَن تَبَتَّنَا لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنَ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذَا لَأَذْفَنَّاكَ ضِعْفَ ٱلْحَيٰوةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾﴾ [الإسراء: ٧٣-٧٥]

¹⁷² «Моида» сураси, 116-117-оятлар.

¹⁷³ «Худ» сураси, 54–56-оятлар.

«(Эй Мухаммад, мушриклар) сизни Бизнинг шаънимизга (ваҳийдан) ўзга нарсаларни тўқиб чиқаришингиз учун – Биз сизга ваҳий қилган оятлардан алдаб-буриб юборишларига оз қолди. У ҳолда (яъни уларнинг йўриқларига юрсангиз), сизни дўст қилиб олган бўлур эдилар. Агар Биз сизни собит қилмаганимизда, батаҳқиқ, уларга бир оз бўлса-да, мойил бўлишингизга оз қолар эди. Шундай бўлган тақдирда биз сизга ҳаёт (азобини) ҳам икки ҳисса, мамот (азобини) ҳам икки ҳисса тоттирган бўлардик. Сўнгра ўзингиз учун бизга қарши ёрдамчи топа олмас эдингиз».¹⁷⁴

Бу ва бундан олдинги оятлар Қуръон Аллоҳ ҳузуридан нозил бўлганлигига очиқ далилдир, агар Мухаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга тегишли бўлганида эди, у зотга бунчалик хитоб қилинмаган бўлар эди.

Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло ўз пайғамбарларини инсонлардан ҳимоя қилур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَأْتِيهَا الرِّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ

يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [المائدة: ٦٧]

«Эй пайғамбар, сизга Парвардигорингиз томонидан нозил қилинган нарсани етказинг! Агар (бу фармонга амал) қилмасангиз, Унинг элчилигини (бандаларига) етказмаган бўлурсиз, Аллоҳ Сизни одамлардан (уларнинг зараридан) сақлағай. Албатта, Аллоҳ кофир қавмни ҳидоят қилмас».¹⁷⁵

﴿وَأْتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَتَقَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذِكْرِي

بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ

عُمَّةً ثُمَّ أَفْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ﴾ [يونس: ٦١]

¹⁷⁴ «Исро» сураси, 73–75-оятлар.

¹⁷⁵ «Моида» сураси, 67-оят.

«(Эй Муҳаммад алайҳис-салоту вас-салом), уларга Нух ҳақидаги хабарни тиловат килинг, у қавмига (бундай) деган эди: «Эй қавмим, агар сизларга (орангизда узоқ йиллар яшаб) турганлигим ва Аллоҳ оятларини эслатишим оғирлик қилган бўлса, бас, мен Аллоҳнинг Ўзига суюндим – таваккул қилдим. Энди бутларингиз билан бирга билган ишларингизни қилаверинглар. Кейин қилаётган ишларингиз ўзларингизга махфий бўлиб қолмасин (яъни, бемалол, ошкор иш тутаверинглар, мен парво қилмайман), сўнгра менга нисбатан (хоҳлаган) ҳукмингизни ижро этаверинглар ва менга муҳлат ҳам берманглар». «Юнус» сураси, 71]. Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссалом ҳақида хабар бериб шундай деди:

﴿قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى﴾ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ

وَأَرْى ﴿٤٦﴾ [طه: ٤٥-٤٦]

«Улар дедилар: «Эй Роббимиз, дарҳақиқат, биз (агар уни Сенга иймон келтиришга даъват этсак,) у шошқалоқлик (билан бизни азобга гирифтор) қилишидан ёки баттар туғёнга тушишидан хавфдамиз. (Аллоҳ) айтди: «Қўрқманглар! Шак-шубҳасиз, Мен сизлар билан биргаман – эшитиб, кўриб турурман».¹⁷⁶

Аллоҳ таоло Ўзи пайғамбарларини душманларнинг зараридан сақлаганини, уларга(пайғамбарларга) душманлари томонидан ҳеч қандай зарар келмаслигини ва пайғамбарларини сақлагани каби ўз ваҳийсини ҳам ҳеч қандай зиёдаю нуқсон етказмай сақлашини баён қилди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

¹⁷⁶ «Тоҳор» сураси, 45-46-оятлар.

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر: ٩]

«Албатта, бу эслатмани (яъни Қуръонни) Биз Ўзимиз нозил қилдик ва, шубҳасиз, Ўзимиз уни сақлагувчимиз».

Пайғамбарлар соғлом ақл ва хулқ-атворга хилоф бўлган барча камчиликлардан покдирлар. Аллоҳ таоло Расули Муҳаммад алайҳиссаломни поклаб шундай деди:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ [القلم: ٤]

«Албатта сиз улўф хулқ устидадирсиз». ¹⁷⁷

﴿وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ﴾ [التكوير: ٣٣]

«Ва сизнинг соҳибингиз (Муҳаммад) мажнун эмасдир». ¹⁷⁸

Буларнинг барчаси улар Аллоҳнинг рисолатини тўлатўкис адо этишлари учундир. Чунки пайғамбарларнинг вазифалари Аллоҳнинг амрларини бандаларига етказишдир ва улар рубубият ёки улўҳийят бобида ҳеч қандай хусусиятга эга эмасдирлар, балки улар ҳам бошқа инсонлар каби инсондирлар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۗ وَمَا

كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطٰنٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ [إبراهيم: ١١]

«Пайғамбарлари уларга айтдилар: «(Ҳа), биз ҳам худди сизларга ўхшаган одамлармиз, лекин Аллоҳ Ўзи хоҳлаган бандаларига (пайғамбарлик) инъом қилур. Биз сизларга бирон ҳужжат келтира олмаймиз, магар Аллоҳнинг изн-иродаси билангина (келтиришимиз мумкин). Иймон

¹⁷⁷ «Қалам» сураси, 4-оят.

¹⁷⁸ «Таквир» сураси, 22-оят.

келтирган кишилар ёлғиз Аллоҳагина таваккул қилсинлар».¹⁷⁹

Аллоҳ таоло пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломга ўз қавмларига шундай деб айтишларини буюрди:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ ۖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ۚ أَحَدًا﴾ [الكهف: ١١٠]

«(Эй Муҳаммад, уларга) айтинг: «Ҳеч шак-шубҳа йўқки, мен ҳам сизлар каби бир одамман. Менга Аллоҳингиз ёлғиз Аллоҳ экани ваҳий этилмоқда. Бас, ким Роббига рўбарў бўлишдан умидвор бўлса, у ҳолда яхши амал қилсин ва Роббига бандалик қилишда бирон кимсани (унга) шерик қилмасин (Яъни қиладиган барча амалларини ёлғиз Аллоҳ учун қилсин)».¹⁸⁰

23. Ислom ёлғиз Аллоҳагина ибодат қилишга чақиради. Энг асосий улӯғ ибодатлар тўртта: намоз, закот, рўза ва ҳаж.

Намозда банда Аллоҳни эслайди, У Зотга ҳамду санолар айтади, дуо-илтижолар қилади, қиёмда, рукуъда, саждада бўлади. Банда бир кунда беш маҳал намоз ўқийди. Жамоат намозида барча: бою камбағал, раҳбару ишчи бир сафда туради. Ўртадаги фарқлар барҳам топади.

Иккинчи улӯғ ибодат: закот. У бойларнинг маълум шартларга кўра Аллоҳ белгилаб қўйган бир арзимас миқдордаги маблағни камбағалларга ёки бошқа тайин қилинган ўринларга йилда бир марта сарфлашидир.

---

¹⁷⁹ «Иброҳим» сураси, 11-оят.

¹⁸⁰ «Каҳф» сураси, 110-оят.

Учинчи улуф ибодат: рўза. Рўза Рамазон ойининг кундуз кунлари уни бузадиган ишларни қилмасликдир. Бу билан нафс чиниқади. Унда ирода ва сабр шаклланади.

Тўртинчи улуф ибодат: ҳаж. Қодир бўлган киши умрида бир марта Маккаи мукаррамадаги Аллоҳнинг уйига бориб, ҳаж ибодатини қилиб келиши фарз. Ҳажда ҳам намоздаги каби ҳамма бир хил бўлади. Ўртадаги насл-насаб, бойлик каби фарқлар барҳам топади.

Ислом каттаю кичик барча ибодатни ёлғиз Аллоҳ таоло учун қилишга ундайди ва уларнинг орасида диннинг устуни бўлган бир қанча ибодатларни Аллоҳ таоло Ўзининг барча пайғамбарларига фарз қилган. Жумладан, улар:

1. Аллоҳ таоло аввалги пайғамбарларга фарз қилгани каби мусулмонларга ҳам намозни фарз қилди. У Зот Ўзининг пайғамбари ва халили бўлмиш Иброҳим алайҳиссаломга тавоф қилгувчилар, намозхонлар, рукуъ қилувчилар ва сажда қилувчилар учун унинг байтини(Каъбани) поклашни амр қилиб шундай деди:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَاً وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

وَاسْمِعِ لَأَن ظَهَرَ بَيْتِي لِلظَّالِمِينَ وَالْعَٰكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ [البقرة: ١٢٥]

«Эсланг: «Байтуллоҳни одамлар учун зиёратгоҳ ва тинч жой қилдик ва Иброҳимнинг (Каъбатуллоҳни бино қилаётган вақтида) турган ўрнини намозгоҳ қилиб олинг (дедик) ва Иброҳим билан Исмоилга: «Менинг байтимни тавоф қилгувчилар, ўша ерда ибодат қилиб турувчилар,

рукуъ-сажда қилувчилар учун пок тутинг», – деб буюрдик». ¹⁸¹

Аллоҳ таоло намозни Мусо алайҳиссаломга биринчи маротаба нидо қилганида фарз қилди. Бу ҳақида У Зот марҳамат қилади:

﴿إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَأَخْلَعُ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٣﴾ وَأَنَا أَخْتَرُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٤﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٥﴾﴾ [طه: ١٣-١٥]

«Албатта, Мен Ўзим сенинг Роббингман. Кавушларингни еч. Чунки сен муқаддас Туво водийсидасан. Мен сени ихтиёр қилиб олдим. Ваҳий қилинадиган нарсага қулоқ ос. Албатта, Мен Ўзим Аллоҳман. Мендан ўзга илоҳ йўқ. Бас, Менга ибодат қил ва мени зикр этиш учун намозни тўқис адо эт». ¹⁸²

Ийсо алайҳиссалом ҳам Аллоҳ таоло унга намозни ва закотни фарз қилганини хабар қилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾﴾ [مریم: ٣١]

«Яна мени қаерда бўлсам, хайру баракотли қилди ва, модомики, ҳаёт эканман, намозни (адо этишни) ва закотни (адо этишни) амр қилди». ¹⁸³

Намоз бу бир кунда беш маҳал адо этиладиган амал бўлиб, қиём, рукуъ, Аллоҳни эшлаш, Унга сано айтиш ва дуодан иборатдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾﴾ [البقرة: ٢٣٨]

---

¹⁸¹ «Бақара» сураси, 125-оят.

¹⁸² «Тоҳа» сураси, 12–14-оятлар.

¹⁸³ «Марям» сураси, 31-оят.

«Барча намозларни ва, хусусан, ўрта намозни (аср намозини) сақланглар – ўз вақтларида адо қилинглар! Ва Аллоҳ учун бўйсунган ҳолда туринглар!»¹⁸⁴

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْءَانَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ كَانَ

مَشْهُودًا﴾ [الإسراء: ٧٨]

«Қуёш оғишидан то тун қоронғусигача намозни тўкис адо қилинг ва тонгги ўқишни (бомдод намозини) ҳам (тўкис адо қилинг). Зеро, тонгги ўқиш (кеча ва кундуз фаришталари) ҳозир бўладиган намоздир».¹⁸⁵

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Рукуъда Роббни улуғланглар , сажда пайтида эса дуога ҳаракат қилинглар, мана шунда ижобатга лойиқ бўласизлар».¹⁸⁶

2. Аллоҳ таоло аввалги пайғамбарларга фарз қилгани каби мусулмонларга ҳам закотни фарз қилган. У бой инсонларнинг молу давлатларидан Аллоҳ тайинлаган шартлар ва миқдорлар асосида олиниб, камбағалларга ва бошқа муҳтож кишиларга бир йилда бир маротаба берилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَوَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ

وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [التوبة: ١٠٣]

«Уларнинг молларидан садақа ол. Бу билан уларни поклайсан, тозалайсан ва уларнинг ҳаққига дуо қил. Албатта, сенинг дуоинг улар учун сокинликдир. Аллоҳ эшитгувчи ва билгувчи Зотдир».¹⁸⁷

¹⁸⁴ «Бақара» сураси, 238-оят.

¹⁸⁵ «Исро» сураси, 78-оят.

¹⁸⁶ Муслим ривояти.

¹⁸⁷ «Тавба» сураси, 103-оят.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Муъоз розияллоҳу алайҳи ва салламни Яманга юбораётган пайтларида шундай дедилар: «Сиз аҳли китобларга кетяпсиз, уларни аввали шаҳодат (Аллоҳнинг ёлғизлигига ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам пайғамбар эканликларига гувоҳлик бериш)га чақиринг, агар сизга итоат қилишса, Аллоҳ таоло уларга кеча ва кундузда беш маҳал намозни фарз қилганлигини айтинг, унга ҳам итоат қилишса, Аллоҳ таоло уларга садақани(закотни) фарз қилганини ва у бойлардан олиниб камбағалларга берилишини айтинг, агар унга ҳам итоат қилсалар, уларнинг бойликларидан энг яхшисини олишдан сақланинг ва мазлумнинг дуосидан қўрқинг, чунки унинг дуоиси ва Аллоҳ таоло орасида тўсиқ йўқдир».188

3. Аллоҳ таоло аввалги пайғамбарларга фарз қилгани каби мусулмонларга ҳам рўзани фарз қилди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ

تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ١٨٣]

«Эй мўминлар, тақволи кишилар бўлишингиз учун сизлардан илгари ўтганларга фарз қилингани каби сизларга ҳам рўза тутиш фарз қилинди».189

Рўза куннинг кундузги қисмида уни бузадиган нарсалардан сақланишдан иборатдир ва рўза инсонда ирода ва сабр каби яхши сифатларни пайдо қилади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «Рўза Мен учундир ва унинг мукофотини ўзим берурман, чунки бандам мен учун шаҳватидан, таомидан ва шаробидан вос кечади. Рўзадор

---

188 Термизий ривояти.

189 «Бақара» сураси, 183-оят.

киши учун икки хурсандчилик бордир: бири ифтор қилганида, иккинчиси эса Роббига йўлиққанда».¹⁹⁰

4. Аллоҳ таоло аввалги пайғамбарларга фарз қилгани каби мусулмонларга ҳам ҳаж ибодатини фарз қилган. У Зот пайғамбари Иброҳим алайҳиссаломга инсонларни ҳажга чақиришини амр қилиб шундай деди:

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ بَاطِنًا وَلَا خَائِفًا وَمِنَ الْجِبِّ إِنَّمَا لِلدِّينِ عَاقِبَتُنَا وَنَحْنُ مُصْرِقُونَ﴾ [الحج: ٢٧]

«Одамларни ҳажга чақир, улар сен томон пиёда, узоқ-узоқ йўллардан юриб, озиган уловлар устида келсинлар».¹⁹¹

Аллоҳ таоло Иброҳим алайҳиссаломга ҳожилар учун Ўзининг байтини поклашни буюриб шундай деди:

﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ

وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ [الحج: ٢٦]

«Биз Иброҳимга Байтнинг жойини белгилаб бериб: «Менга ҳеч нарсани шерик қилма, Байтимни тавоф қилгувчилар, (ибодатда) қоим тургувчилар ҳамда рукуъ, сажда қилгувчилар учун поклагин».¹⁹²

Ҳаж Маккаи мукаррамада жойлашган Аллоҳнинг байтида адо этиладиган, қодир бўлган инсон учун умри давомида бир марта фарз бўладиган амалдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ

مَنْ أَسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ [آل عمران: ٩٧]

«Ва йўлга қодир бўлган кишилар зиммасида Аллоҳ учун мана шу ўйни ҳаж-зиёрат қилиш бурчи бордир. Кимда ким (Каъбани

¹⁹⁰ «Саҳиҳул Бухорий», 7492-ҳадис.

¹⁹¹ «Ҳаж» сураси, 27-оят.

¹⁹² «Ҳаж» сураси, 26-оят.

зиёрат қилиш фарз эканини инкор қилган ҳолда) кофир бўлса, бас, албатта, Аллоҳ бутун оламлардан беҳожат бўлган Зотдир».¹⁹³

Ҳажда барча мусулмонлар яратувчилари бўлмиш Аллоҳ таолонинг Ўзигагина ибодат қилиш учун бир жойга йиғилдилар ва келиб чиқишлари, урф-одатлари ва ижтимоий ҳолатлари қандай бўлишидан қатъи назар бир хил кўринишда ҳаж амалларини адо этадилар.

24. Исломдаги ибодатларнинг ўзига хослиги шундаки, уларнинг қандай адо этилиши, шартлари ва вақтларини Аллоҳ таолонинг Ўзи шариатда белгилаб қўйган ва уни бизга пайғамбари орқали етказган. Шу кунга қадар бу нарсаларга биронта инсон дахл қилмаган. Уларнинг бирон жойи камайиб ё кўпайиб кетмаган. Ҳамма пайғамбарлар мана шу асосий ибодатларга қақирганлар. Уларга Аллоҳнинг саломи бўлсин.

Исломдаги ибодатларнинг ўзига хослиги шундаки, уларнинг қандай адо этилиши, шартлари ва вақтларини Аллоҳ таолонинг Ўзи шариатда белгилаб қўйган ва уни бизга пайғамбари орқали етказган. Шу кунга қадар бу нарсаларга биронта инсон дахл қилмаган. Уларнинг бирон жойи камайиб ё кўпайиб кетмаган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ

دِينًا...﴾ [المائدة: ٣]

«Бугунги кунда Мен сизнинг динингизни мукамал қилиб бердим. Сизга неъматимни батамом қилдим. Ва сизга Исломни дин деб рози бўлдим».¹⁹⁴

---

¹⁹³ «Оли Имрон» сураси, 97-оят.

¹⁹⁴ «Моида» сураси, 3-оят.

﴿فَأَسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [الزخرف: ٥٣]

«Бас, ўзингизга ваҳий қилинган нарсани маҳкам тутинг! Албатта, сиз тўғри йўлдасиз». ¹⁹⁵

Аллоҳ таоло намоз ҳақида шундай деди:

﴿فَإِذَا قُضِيَتْمُ الصَّلَاةُ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا أطمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْفُوتًا﴾ [النساء: ١٠٣]

«Намозни адо этганингиздан сўнг Аллоҳни турган, ўтирган ва ёнбошлаган ҳолингизда эсланг. Хотиржам бўлганингизда намозни тўлиқ адо этинг. Албатта, намоз мўминларга вақтида фарз қилингандир». ¹⁹⁶

Закот ҳақида шундай деди:

﴿* إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَّاتِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبة: ٦٠]

«Албатта, садақалар фақирларга, мискинларга, садақа ишида ишловчиларга, кўнгилларини улфат қилинадиганларга, қул озод қилишга, қарздорларга, Аллоҳнинг йўлига ва йўл ўғлиларига берилиши Аллоҳ томонидан фарз қилингандир. Аллоҳ билгувчи ва ҳикматли Зотдир». ¹⁹⁷

Рўза ҳақида шундай деди:

﴿شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقرة: ١٨٥]

¹⁹⁵ «Зухруф» сураси, 43-оят.

¹⁹⁶ «Нисо» сураси, 103-оят.

¹⁹⁷ «Тавба» сураси, 60-оят.

«Рамазон ойики, унда одамларга ҳидоят ҳамда ҳидоятү фурқондан иборат очиқ баёнотлар бўлиб Қуръон туширилгандир. Сиздан ким у ойда ҳозир бўлса, рўзасини тутсин. Ким бемор ёки сафарда бўлса, бас, саноғини бошқа кунлардан тутадир. Аллоҳ сизларга енгилликни хоҳлайди ва сизларга қийинликни хоҳламас. Саноғини мукамал қилишингиз ва сизни ҳидоятга бошлаган Аллоҳни улуғлашингиз учун. Шоядки, шукр қилсангиз».¹⁹⁸

Ҳаж ҳақида эса шундай деб айтди:

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ
وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمَهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي
الْأَلْبَابِ﴾ [البقرة: ١٩٧]

«Ҳаж маълум ойлардир. Кимки уларда ўзига ҳажни фарз қилса, ҳажда шаҳвоний нарсалар, фисқ ва жанжал йўқдир. Нима яхшилик қилсангиз, Аллоҳ уни биладир. Озуқа олинг, энг яхши озуқа тақводир. Менга тақво қилинг, эй ақл эгалари!»¹⁹⁹

Барча Пайғамбарлар бу улуғ ибодатларни адо этишга даъват қилганлар!

25. Ислом пайғамбари Исмоил ибн Иброҳим зурриётдан бўлган Мухаммад ибн Абдуллоҳдир. Уларга Аллоҳнинг саломи бўлсин. Милодий 571 йилда Маккада туғилганлар. Ўша ерда пайғамбар қилиб юборилган, кейинроқ Мадинага ҳижрат қилганлар. Қавмларининг улуғ, олижаноб ишларида иштирок этганлар, бутпарастлигига асло аралашмаганлар. Пайғамбар бўлишларидан олдин ҳам гўзал хулқли бўлганлар. Қавмлари у кишини «амин» (ишончли

¹⁹⁸ «Бақара» сураси, 185-оят.

¹⁹⁹ «Бақара» сураси, 197-оят.

одам) деб атаган. Қирқ ёшга етганларида Аллоҳ у кишини пайғамбар қилиб юборган. Турли мўъжизалар билан қўллаб-қувватлаган. Уларнинг энг буюги Қуръони каримдир. Қуръон барча пайғамбарларга берилган мўъжизалар ичида то шу кунга қадар яшаб келаётган энг улуғ мўъжизадир. Пайғамбар алайҳиссалом Аллоҳ комил қилган динни одамларга мукамал тарзда етказиб бўлганларидан кейин олтмиш уч ёшларида вафот этдилар. Мадинаи мунавварага дафн этилдилар. Муҳаммад алайҳиссалом охириги пайғамбардирлар. Уларни Аллоҳ ҳидоят ва ҳақ дин ила одамларни бутпарастлик, куфр ва жаҳолат зулматларидан тавҳид ва иймон нури сари олиб чиқишлари учун юборди. Уларни Ўз изни ила даъватчи қилиб юборганига Аллоҳнинг Ўзи гувоҳлик берган.

Ислом пайғамбари Исмоил ибн Иброҳим зурриётидан бўлган Муҳаммад ибн Абдуллоҳдир. Уларга Аллоҳнинг саломи бўлсин. У зот милодий 571 йилда Маккада туғилганлар. Ўша ерда пайғамбар қилиб юборилган, кейинроқ Мадинага ҳижрат қилганлар. Қавмларининг улуғ, олижаноб ишларида иштирок этганлар ва пайғамбар бўлишларидан олдин ҳам буюк хулқ-атвор эгаси бўлганлар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ [الفلم: ٤]

«Албатта, сиз улуғ хулқ устидадирсиз».²⁰⁰

---

²⁰⁰ «Қалам» сураси, 4-оят.

Аллоҳ таоло у зотни қирқ ёшга тўлганларида пайғамбар қилиб юборди ва энг буюк мўъжиза бўлмиш Қуръони карим ва ундан бошқа кўплаб мўъжизалар билан қўллаб-қувватлади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Мендан олдинги пайғамбарларнинг барчасига (пайғамбарлигини исботловчи) мўъжизалар берилгандир. Аллоҳнинг менга берган оят-мўъжизаси эса ваҳий қилинган Қуръондир! Қиёмат кунда энг кўп уммат эргашган набий бўлишимдан умид қиламан!»²⁰¹

Буюк Қуръон Аллоҳ таолонинг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга нозил қилган ваҳийсидир. Аллоҳ таоло у ҳақида шундай деди:

﴿ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ﴾ [البقرة: ٢]

«Бу китобда шак-шубҳа йўқ, у тақводорлар учун ҳидоятдир».²⁰²

﴿اَفَلَا يَتَدَبَّرُوْنَ الْقُرْءَانَ وَلَوْ كَانْ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوْا فِيْهِ اٰخْتِلَافًا كَثِيْرًا﴾

[النساء: ٨٢]

«Қуръонни тадаббур этиб кўрмайдиларми?! Агар у Аллоҳдан бошқанинг ҳузуридан бўлганида, ундан кўп ихтилофлар топар эдилар».²⁰³

Аллоҳ таоло жинлару инсонларни мана шу Қуръонга ўхшаш нарса олиб келишларини талаб қилиб шундай деди:

﴿قُلْ لِيْنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْءَانِ لَا يَأْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ - وَلَوْ

كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظٰهِيْرًا﴾ [الإسراء: ٨٨]

²⁰¹ «Саҳиҳул Бухорий».

²⁰² «Бақара» сураси, 2-оят.

²⁰³ «Нисо» сураси, 82-оят.

«(Эй Мухаммад, сиз,) агар инсу жинлар тўпланиб, ушбу Қуръонга ўхшаш нарса келтирмоқчи бўлсалар, бунда баъзилари баъзиларига ёрдамчи бўлсалар ҳам унга ўхшашини келтира олмаслар», – деб айтинг». ²⁰⁴

Аллоҳ таоло уларни (агарда ростгўй бўлсалар,) атиги ўнта сура олиб келишга чақириб шундай деди:

﴿أَمْ يَتُولَوْنَ أَفْتَرَهُ قُلٌّ فَاتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيْنَ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُونِ

اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١٣﴾ [هود: ١٣]

«Ёки: «Ўзи тўқиб олди», – дерларми? Сиз: «Бас, агар ростгўй бўлсангиз, Аллоҳдан бошқа кимни чақиритишга қодир бўлсангиз, чақириб, бунга ўхшаш ўнта тўқилган сура келтиринг-чи», – денг». ²⁰⁵

У ҳам эмас, балки (агар ростгўй бўлсалар,) Аллоҳ таоло уларни лоақал битта сура олиб келишларини талаб қилиб шундай деди:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُوْرَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ

مِّنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١٣﴾ [البقرة: ١٣]

«Ва агар бандамизга туширган нарсамизга шак-шубҳангиз бўлса, унга ўхшаш бир сура келтиринг ва рост сўзловчилардан бўлсангиз, Аллоҳдан ўзга гувоҳларингизни чақиринг». ²⁰⁶

Буюк Қуръон пайғамбарларга берилган мўъжизаларнинг орасида ҳозирги кунимизгача етиб келган ягона мўъжизадир. Аллоҳ таоло бу динни комил қилганидан сўнг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам уни инсонларга тўлиқ

---

²⁰⁴ «Исро» сураси, 88-оят.

²⁰⁵ «Худ» сураси, 13-оят.

²⁰⁶ «Бақара» сураси, 23-оят.

етказдилар ва олтмиш уч ёшга етганларида у зот алайҳиссалом вафот этдилар ва набавий Мадина шаҳрида дафн этилдилар.

Ва расулимиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам набийлар ва расулларнинг сўнгисидирлар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤﴾ [الأحزاب: ﴿٤﴾]

«Муҳаммад сизлардан бирон (эркак) кишининг отаси эмасдир, балки у Аллоҳнинг пайғамбари ва пайғамбарларнинг сўнгисидир. Аллоҳ барча нарсани билгувчи Зотдир».²⁰⁷

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай дедилар: «Албатта, менинг ва мендан аввалги пайғамбарларнинг мисоли худди бир киши ўйни яхшилаб, чиройли қилиб қуриб, бир бурчагидан бир ғиштнинг ўрнини қолдириб қўйишига ўхшайди. Одамлар уни айланиб кўриб қойил қолишади ва: «Мана шу ғишт ҳам ўрнига қўйилганида эди!» – дейишади. Мен ўша ғиштман. Мен пайғамбарларнинг сўнггисиман», – дедилар».²⁰⁸

Инжилда ҳам Ийсо Масих алайҳиссалом Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг башоратларини берган.

Қурувчилар қўймаган тош бурчакнинг бошига айланди. Китобларда ҳеч ўқимаганмисиз: «Робб томонидан Ясуъ (Ийсо) айтди: «Шу нарса бизнинг наздимизда ажиб эди».²⁰⁹

---

²⁰⁷ «Аҳзоб» сураси, 40-оят.

²⁰⁸ «Саҳиҳул Бухорий».

²⁰⁹ Уларни ажаблантирган нарса ҳали қўйилмаган тош қандай қилиб бинодаги энг афзал ва энг комил тошга айланиши мумкин?!

Шундай қилиб барча пайғамбарлар, жумладан, Ийсо алаҳиссалом ҳам «Қандай қилиб ҳали келмаган пайғамбар энг афзал пайғамбарга айланди?!

Шунингдек, Тавротда Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломга шундай деб айтгани баён қилинган: «(Худди сени ўз биродарларинг орасидан (танлаб) пайғамбар қилганим каби), уларга(Ислом умматига) ҳам ўзларининг ораларидан бўлган пайғамбар юбораман, ўзимнинг каломимни унинг тилида қилиб қўяман ва у мен буюрган нарсаларнигина сўзлайди!»

Аллоҳ таоло Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни ҳидоят ва ҳақ дин билан юборганига, у зот ҳақиқат устидалигига, ва у зотни даъватчи қилиб юборилганига гувоҳлик берди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ

شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ [النساء: ١٦٦]

«Лекин Аллоҳ сизга нозил қилган нарсаси ила гувоҳлик берадир. Уни Ўз илми ила нозил қилди. Фаришталар ҳам гувоҳлик берурлар. Гувоҳликка Аллоҳнинг Ўзи кифоя қилур».²¹⁰

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾

[الفتح: ٢٨]

«У Ўз Расулини ҳидоят ва ҳақ дин билан (дин)ни барча динлардан устун қилиш учун юборган зотдир».²¹¹

Аллоҳ таоло у зот соллаллоҳу алайҳи ва салламни инсонларни бутпарастлик, куфр ва жаҳолат зулматларидан тавҳид нурига чиқаришлик учун юборди! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

Унинг даражаси қанчалик улуғки барча пайғамбарлар унинг келиши ҳақида бир-бирларига башорат беришади?!» – деб ажабландилар.

²¹⁰ «Нисо» сураси, 166-оят.

²¹¹ «Фатҳ» сураси, 28-оят.

﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ

وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [المائدة: ١٦]

«У билан Аллоҳ Ўз розилигини истаганларни салом йўлларига бошлайди ва уларни Ўз изни ила зулматлардан нурга чиқаради. Ҳамда сироти мустақимга ҳидоят қилади. (Ўша ойдин Китоб – Қуръон билан Аллоҳ таоло ўз розилигини истаб муслмон бўлган бандаларини салом (тинчлик) йўлларига бошлайди)».²¹²

﴿الرَّ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ

الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ [إبراهيم: ١]

«Алиф. Лаам. Ро. Бу китобни сенга одамларни Роббиларининг изни ила зулматлардан нурга, азиз ва мақталган Зотнинг йўлига чиқаришинг учун нозил қилдик».²¹³

26. Муҳаммад алайҳиссалом олиб келган Ислом шариати илоҳий рисолатларнинг, раббоний шариатларнинг охиргисидир. У мукаммал шариатдир. Инсонлар дини ва дунёсининг ўнглиши унда мужжасамдир. У энг аввало одамларнинг динларини, жонларини, молларини, ақлларини ва зурриётларини ҳимоя қилишга эътибор қаратади. Олдинги шариатлар бир-бирларини бекор қилиб келганидек, бу шариат ҳам ўзидан олдинги ҳамма шариатларни бекор қилиб келган.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам олиб келган Ислом шариати, илоҳий рисолатлар ва раббоний шариатларнинг сўнгисидир. Аллоҳ таоло бу рисолат билан динни комил қилди ва Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва

²¹² «Моид» сураси, 16-оят.

²¹³ «Иброҳим» сураси, 1-оят.

салламни юборилишлари билан инсонларга бўлган неъмат ҳам тўлиқ бўлди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ

دِينًا...﴾ [المائدة: ٣]

«Бугунги кунда Мен сизнинг динингизни мукамал қилиб бердим. Сизга неъматимни батамом қилдим. Ва сизга Исломни дин деб рози бўлдим».²¹⁴

Ислом шириати камолот шариатдир ва унда инсонларнинг дину дунёларининг ислоҳи бордир, чунки у ўзидан олдинги барча шариатларда бор нарсани ўз ичига олиб, уларни тўлиқлаб, камолотга етказгандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ

لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ [الإسراء: ٩]

«Албатта, бу Қуръон энг тўғри йўлга ҳидоят қилур ва яхши амалларни қилувчи мўминларга улўғ ажр борлиги хушхабарини берур».²¹⁵

Ислом шариати собиқ умматларда бор бўлган қийинчиликларни инсонларга енгиллаштирди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ

وَاتَّبَعُوا التَّوْرَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الأعراف: ١٥٧]

²¹⁴ «Моида» сураси, 3-оят.

²¹⁵ «Исро» сураси, 9-оят.

«Улар ўз ҳузурларидаги Таврот ва Инжилда ёзилган ҳолида топиладиган, уларни яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтарадиган, уларга покиза нарсаларни ҳалол қилиб, нопок нарсаларни ҳаром қиладиган, устиларидаги юкни енгиллатиб, кишанларни ечадиган уммий Набий-Расулга эргашурлар. Бас, унга иймон келтириб, ёрдам бериб ва уни қўллаб-қувватлаган ҳамда унга нозил бўлган нурга эргашганлар – ана ўшалар нажот топгувчилардир», – деди».²¹⁶

Ислом шариати барча аввалги шариатларни бекор қилгувчидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّئًا عَلَيْهِ فَاحِكُم
بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَا
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لَيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَأَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ
مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ (المائدة: ٤٨)

«Ва Биз сизга (эй Мухаммад,) китобни ҳақ ила ўзидан олдинги китобни тасдиқловчи ва унинг устидан назорат этгувчи қилиб нозил қилдик. Бас, улар орасида Аллоҳ нозил қилган нарса ила ҳукм юритинг. Ўзингизга келган ҳақни қўйиб уларнинг хоҳишларига эргашманг. Сизлардан ҳар бирингизга алоҳида шариат ва йўл қилиб қўйдик. Агар Аллоҳ хоҳласа, ҳаммангизни бир уммат қилиб қўяр эди. Аммо У сизларни Ўзи ато этган нарсада синамоқ истайдир. Яхшиликка шошилингиз. Ҳаммангизнинг қайтар жойингиз Аллоҳ ҳузурида. Бас, ўшанда ихтилоф қилган нарсаларингиз ҳақида хабар берадир».²¹⁷

Шариатни ўз ичига олган Қуръони карим ҳам аввалги илоҳий китобларни тасдиқлаб, уларга ҳоким ва уларнинг ҳукмларини бекор қилгувчи бўлиб келгандир.

²¹⁶ «Аъроф» сураси, 157-оят.

²¹⁷ «Моид» сураси, 48-оят.

27. Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссалом олиб келган Исломдан бошқа динни қабул қилмайди. Ким Исломдан бошқа динни тўғри деб эътиқод қилса, ундан қабул қилинмайди.

Аллоҳ таоло Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни Ислом дини билан юборганидан сўнг Исломдан бошқа ҳеч қандай дин қабул қилинмас. Ким исломдан бошқа динни хоҳласа, ундан у дин ҳаргиз қабул қилинмас. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾ [آل عمران: ٨٥]

«Ким Исломдан бошқа динни хоҳласа, бас, ундан бу ҳаргиз қабул қилинмас ва у охиратда зиён кўргувчилардан бўлур».²¹⁸

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا أَلْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمْ
الْعِلْمُ بَعْثًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [آل عمران: ١٩]

«Албатта, Аллоҳнинг ҳузуридаги дин Исломдир. Китоб берилганлар фақат уларга илм келгандан сўнг, ўзаро ҳасад қилишибгина ихтилоф қилдилар. Ким Аллоҳнинг оятларига куфр келтирса, бас, албатта, Аллоҳ ҳисобни тезда қилувчидир».²¹⁹

Ислом Иброҳим Халилуллоҳнинг миллати(дини)дир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمَنْ يَرْعُبْ عَنِ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي
الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ [البقرة: ١٣٠]

²¹⁸ «Оли Имрон» сураси, 85-оят.

²¹⁹ «Оли Имрон» сураси, 19-оят.

«Ўзини эси паст санаганларгина Иброҳимнинг миллатидан юз ўгиради. Албатта, Биз уни бу дунёда танлаб олдик ва, албатта, у охирада солиҳлардан бўлгай». ²²⁰

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ

اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ [النساء: 125]

«Ҳақиқий мусулмон бўлган ҳолида ўзини Аллоҳга топширган ва ҳақ йўлдаги Иброҳимнинг динига эргашган кишининг динидан ҳам гўзалроқ дин борми?! (Ахир) Иброҳимни Аллоҳ Ўзига дўст тутган». ²²¹

Аллоҳ таоло Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга шундай дейишларини амр қилди:

﴿قُلْ إِنِّي هَدَيْتِي رَبِّيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ

الْمُشْرِكِينَ﴾ [الأَنْعَام: 163]

«Сиз: «Албатта, Мени Роббим тўғри йўлга – рост динга – тўғриликка мойил Иброҳим миллатига ҳидоят қилди. У мушриклардан бўлмаган эди», – деб айтинг!» ²²²

28. Қуръони карим Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссаломга ваҳий қилинган китобдир. У оламлар Парвардигорининг каломидир. Аллоҳ инсу жинни Қуръонга ўхшаган бир китобни ёки унинг бир сурасига ўхшаган бир сурани айтиб бериш борасида беллашувга чақирган. Бу беллашувга чақирув бугунги кунгача давом этиб келяпти. Қуръони карим миллионлаган одамларнинг бошини қотирган жуда кўп ўта муҳим саволларга жавоб беради. Буюк Қуръон

---

²²⁰ «Бақара» сураси, 130-оят.

²²¹ «Нисо» сураси, 125-оят.

²²² «Анъом» сураси, 161-оят.

араб тилида қандай нозил бўлган бўлса, ўша ҳолича, бир ҳарфи ҳам ўзгармасдан сақланиб, чоп этилиб, нашр қилиниб келяпти. У ўзини ўқишга ҳам, маъноларининг таржималарини ўқишга ҳам арзийдиган китобдир. Пайғамбар алайҳиссаломнинг суннати, таълимоти ва таржимаи ҳоли ҳам сақланиб, ишончли ровийлар орқали нақл қилинган ва араб тилида китоб шаклида чоп этилган. Кўп тилларга таржима ҳам қилинган. Ислом ҳукмлари ва шариатлари учун ягона манба Қуръони карим ва Пайғамбар алайҳиссаломнинг суннатидир. Ислом мусулмонларнинг тасарруфотидан эмас, илоҳий ваҳий: Қуръон ва суннатдан олинади.

Қуръони карим Аллоҳ таолонинг каломи бўлиб, араб бўлган Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга соф араб тилида ваҳий қилинган китобдир.

﴿وَإِنَّهُ لَنَزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٥﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ

الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾﴾ [الشعراء: ﴿١٩٥﴾ ﴿١٩٣﴾]

«Албатта, у(Қуръон) Роббул оламиннинг туширганидир» Уни Рухул Амийн олиб тушди. Сизнинг қалбингизга, огоҳлантиргувчилардан бўлишингиз учун. Очиқ-ойдин араб тилида». ²²³

﴿وَإِنَّكَ لَلْخَلْقِ أَعْقَرٌ ﴿٦﴾ مِنَ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾﴾ [النمل: ﴿٦﴾]

«Албатта, сизга бу Қуръон ўта ҳикматли ва ўта илмли Зот томонидан берилур». ²²⁴

---

²²³ «Шуаро» сураси, 192–195-оятлар.

²²⁴ «Намл» сураси, 6-оят.

Бу Қуръон Аллоҳ томонидан нозил қилинган ва ўзидан олдинги илоҳий китобларни тасдиқловчидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (يونس: ٣٧)

«Ушбу Қуръон Аллоҳдан ўзга биров томонидан тўқилган бўлиши мумкин эмас. Балки у бутун оламлар Парвардигори томонидан келган ва (ҳақ эканлигига) шак-шубҳа бўлмаган, ўзидан аввалги (Таврот, Инжил каби) нарсаларни тасдиқловчи ва (шариат ҳукмларидан (иборат) муфассал Китобдир».²²⁵

Ва бу Буюк Қуръон яҳуд ва насронийлар ўз динларида ихтилоф қилган жуда кўп масалаларни баёнлаб берур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفُضُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ (النمل: ٧٦)

«Албатта, ушбу Қуръон Исроил зурриётига улар ихтилоф қилаётган нарсаларнинг кўпини айтиб берадир».²²⁶

Буюк Қуръон Аллоҳ таолонинг, диннинг ва (мусулмонларнинг) мукофотларини танишга тааллуқли барча далилларни ўз ичига олгандир ва барча инсонларга ҳужжат бўлур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (الزمر: ٢٧)

«Батаҳқиқ, Биз ушбу Қуръонда инсонларга турли мисоллар келтирдик. Шоядки, эсласалар».²²⁷

﴿... وَتَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ (النحل: ٨٩)

²²⁵ «Юнус» сураси, 37-оят.

²²⁶ «Намл» сураси, 76-оят.

²²⁷ «Зумар» сураси, 27-оят.

«Сизга китобни ҳар бир нарсани баён қилувчи этиб, муслмонларга ҳидоят, раҳмат ва хушxabар қилиб нозил этдик. (Яъни Қиёмат куни ҳар бир умматга Пайғамбарини гувоҳ этганимиздек, сизни ҳам умматингизга гувоҳ қилиб келтирамиз. Сизга Қуръони каримни нозил қилишдан мақсад ҳар бир нарсани баён қилиб беришдир. Қуръон мўминлар учун Аллоҳнинг раҳматидир, муслмонлар учун ҳидоятдир. Қуръони карим мўминлар учун хушxabардир, уларга иймонлари орқасидан келадиган яхшиликлар хушxabарини беради)».²²⁸

Қуръони карим миллионлаган инсонларни ҳайратда қолдирган саволларга жавоб беради ва Аллоҳ таоло осмонлару ерни қандай яратганини баён қилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾﴾ [الأنبياء: ٣٠]

«Кифир бўлган кимсалар осмонлар ҳам, ер ҳам (аввалда) тўсиқ (яъни осмонлардан ёғин ёғмас, ердан эса бирон гиёҳ унмас) бўлганини, бас, Биз уларни очиб юборганимизни (яъни осмондан ёғин ёғдириб, ердан гиёҳ ундирганимизни) ва барча жонли мавжудотни сувдан (пайдо) қилганимизни кўрмадиларми?! Энди ҳам иймон келтирмайдиларми?!»²²⁹

Аллоҳ таоло инсонни қандай яратганини баён қилиб шундай деди:

﴿يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِن عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَعَيْرٍ مُّخَلَّقَةٍ لِّنَّبِّئَنَّ لَكُمْ وَنُفِّرُ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥٠﴾﴾ [الحج: ٥٠]

²²⁸ «Наҳл» сураси, 89-оят.

²²⁹ «Анбиё» сураси, 30-оят.

«Эй одамлар! Агар қайта тирилиш ҳақида шубҳа қиладиган бўлсангиз, бас, Биз сизга баён қилишимиз учун сизларни тупроқдан, сўнгра нутфадан, сўнгра алақадан, сўнгра битган-битмаган бир чайнам гўштдан яратдик. Ва бачадонларда хоҳлаган нарсамизни маълум муддатгача қарор топдирамиз. Кейин сизларни гўдак ҳолингизда чиқарамиз. Сўнгра вояга етишингиз учун (тарбия қиламиз). Сиздан вафот қилиб кетадиганлар ҳам, билганидан кейин ҳеч нарсани билмай қоладиган даражада тубан умрга етадиганлар ҳам бор. Ва ерни қақраган ҳолда кўрасан. Қачонки, Биз унга сув туширсак, у сесканар ва кўпчир. Ҳамда ҳар хил гўзал жуфтларни ўстирадир».²³⁰

Ундан кейин борар жойини, итоаткор ва осийларнинг жазою мукофотини хабарини беради. Албатта, буларнинг барчасининг далиллари йигирманчи бобда зикр қилинди. Фикрингизча, буларнинг ҳаммаси бирор мақсад ва ғоясиз яратилдими ёки бу яратилишда шаръий ғоя(мақсад) борми?! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ

يَكُونَ قَدِ افْتَرَبَ أَجْلُهُمْ قِبَآئِي حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾^(الأعراف: ١٨٥)

«Осмонлару ернинг мулкларига, Аллоҳ яратган нарсаларга ва, ажаб эмаски, ажаллари яқинлашиб қолган бўлишига назар солмайдиларми? Бундан кейин яна қайси гапга ишонадилар?!»²³¹

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾^(المؤمنون: ١١٥)

«Ёки сизларнинг гумонингизча, Биз сизларни беҳуда (яъни дунёда сизларга бирон вазифа бермайдиган, охиратда ҳисоб-китоб қилмайдиган ҳолда) яратдигу сизлар Бизнинг ҳузуримизга қайтарилмайсизларми?!» (Ундоқ эмас)!²³²

²³⁰ «Ҳаж» сураси, 5-оят.

²³¹ «Аъроф» сураси, 185-оят.

²³² «Мўъминун» сураси, 115-оят.

Буюк Қуръон ҳозирги кунимизгача нозил қилинган (араб) тилида сақланиб келмоқда. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر: 105]

«Албатта, бу эслатмани (яъни Қуръонни) Биз Ўзимиз нозил қилдик ва шубҳасиз, Ўзимиз уни сақлагувчимиз». ²³³

Ундан бир ҳарф ҳам нуқсон бўлмаган, тушиб қолиши ёки ўзгариши мумкин ҳам эмас. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ [النساء: 82]

«Қуръонни тадаббур этиб кўрмайдиларми?! Агар у Аллоҳдан бошқанинг ҳузуридан бўлганида ундан кўп ихтилофлар топар эдилар». ²³⁴

Қуръони карим нашр қилинган ва дунёнинг ҳар бир бурчагигача тарқатилгандир. У ўта буюк ва қироат қилишга, тинглашга ва маъноларини кўплаб тилларга таржима қилишга арзигулик мўъжизавий китобдир. Шу билан бирга, Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари ҳам у зот алайҳиссалом сўзлаган тилларида ва кўп бошқа тилларга таржима қилинган ҳолда ишончли ровийлар орқали ҳозирги кунимизгача етиб келди. Буюк Қуръон ва Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг суннатлари ислом аҳкомлари ва шариати олинадиган яккаю ягона манбадир. Ислом аҳкомлари исломга мансуб бўлган инсонларнинг ўзбошимчалиги билан олинавермайди, балки нуқсонсиз бўлган илоҳий ваҳий бўлмиш Буюк Қуръон ва Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам суннатларидан олинур. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

²³³ «Ҳижр» сураси, 9-оят.

²³⁴ «Нисо» сураси, 82-оят.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾﴾ [فصلت: ٤١-٤٢]

«Албатта, ўзларига элатма – Қуръон келган вақтда унга кофир бўлган кимсалар (қаттиқ азобга йўлиқурлар). Шакшубҳасиз, у азиз – қудратли Китобдир. Унга олдидан ҳам, ортидан ҳам (ҳеч қандай) ботил-ноҳақлик келмас (яъни Қуръони каримнинг ҳеч қайси томонидан бирон китоб ё ҳужжат келиб, уни ботил қила олмас, чунки у) ҳикмат ва ҳамду сано эгаси томонидан нозил қилингандир».²³⁵

Аллоҳ таоло набавий суннат илоҳий ваҳий эканини баён қилиб шундай деди:

﴿... وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدٌ الْعِقَابِ ﴿٧﴾﴾ [الحشر: ٧]

«Пайғамбар сизларга ато этган нарсани олинглар, у зот сизларни қайтарган нарсадан қайтинглар ва Аллоҳдан қўрқинглар! Албатта, Аллоҳнинг жазоси қаттиқдир».²³⁶

29. Ислом ота-онага яхшилик қилишни буюради, ҳатто улар муслмон бўлмасалар ҳам. Фарзандларга эса эътиборли бўлишни буюради.

Ислом ота-онага яхшилик қилишини буюради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿* وَفَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾﴾ [الإسراء: ٣١]

²³⁵ «Фуссилат» сураси, 41-42-оятлар.

²³⁶ «Ҳашр» сураси, 7-оят.

«Роббинг фақат Унинг Ўзигагина ибодат қилишингни ва ота-онага яхшилик қилишни амр этди. Агар ҳузурингда уларнинг бирлари ёки икковлари ҳам кексаликка етсалар, бас, уларга «уфф» дема, уларга озор берма ва уларга яхши сўз айт!»²³⁷

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَّلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي

وَلِوَالِدَيْكَ إِلَىٰ الْمَصِيرِ﴾ [لقمان: ١٤]

«Биз инсонга ота-онаси ҳақида тавсия қилдик: онаси уни заифлик устига заифлик билан кўтарди».²³⁸

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفَصَّلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ

الْمُسْلِمِينَ﴾ [الأحقاف: ١٥]

«Биз инсонни ота-онасига яхшилик қилишга буюрдик. Онаси унга қийналиб ҳомиладор бўлди ва уни қийналиб туғди. Ва унинг ҳомиласи ва кўкракдан ажратиши ўттиз ойдир. Токи у камолга етиб, қирқ ёшга кирганида: «Роббим, Ўзинг менга ва ота-онамга берган неъматларингга шукр қилишимга ва Сен рози бўлган солиҳ (иш)ни қилишимга илҳом бергин. Ва менинг зурриётларимни ҳам солиҳлардан қилгин. Албатта, мен тавба қилдим ва, албатта, мен муслмонларданман», – деди».²³⁹

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан келган ҳадисда у киши шундай дедилар: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига бир киши келди ва шундай деди: «Ё Расулulloҳ,

²³⁷ «Исро» сураси, 23-оят.

²³⁸ «Луқмон» сураси, 14-оят.

²³⁹ «Аҳқоф» сураси, 15-оят.

менинг яхши муомаламга энг лойиқ инсон ким?» Шунда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Онанг!» – дедилар. Сўнгра у киши: «Ундан кейин-чи, ё Расулulloҳ?» – деб сўради, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: «Онанг», – дедилар. У киши учинчи бор: «Ундан кейин-чи?» – деди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам яна: «Онанг!» – дедилар. Шунда у киши: «Ундан кейин-чи, ё Расулulloҳ?» – деб сўради ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Отанг!» – деб жавоб бердилар.²⁴⁰

Ота-онага яхшилик қилиш буйруғи улар мусулмон ёки ғайридин эканларига боғлиқ эмас. Асмо бинт Абу Бакр розияллоҳу анҳо ривоят қилади: «Онам мушриклар билан мусулмонлар ўртасида сулҳ тузилган даврда (мени кўргани) келдилар. Онам мушрика бўлиб, (ҳануз исломга кирмаган эдилар). Ўша пайтда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан онамнинг отаси (яъни бобом) ўзаро шартнома тузишган эди. Мен Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга: «Онам мени соғиниб келибди, мурувват кўрсатайми, нима дейсиз?» – дедим. Жаноб Расулulloҳ: «Ҳа, онангга мурувват қил!» – деб жавоб қилдилар».²⁴¹

Ҳатто ислом дини ота-она ўз фарзандларини исломдан қайтишга даъват қилган пайтларида ҳам (уларга душманлик қилишга эмас, балки) исломда ва иймонда қолган ҳолда ота-онага яхшилик қилишга буюради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۗ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ۚ إِنَّي مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾﴾ [لقمان: ١٥]

---

²⁴⁰ «Саҳиҳи Муслим».

²⁴¹ «Саҳиҳул Бухорий».

«Агар икковлари сени ўзинг билмаган нарсани Менга ширк келтиришга зўрласалар, бас, уларга итоат этма! Ва дунё-да икковларига яхшилик қил ҳамда Менга йўналганларнинг йўлига эргаш. Сўнгра қайтишингиз фақат Менгадир. Бас, Мен сизга нима амал қилганингиз хабарини берурман».²⁴²

Ислом дини мусулмонларни исломга душманлик қилмайдиган ғайридин қариндошларига ёки бошқа ғайридинларга яхшилик қилишни тақиқламайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْتِلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُواكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الممتحنة: ٨]

«Аллоҳ сизларни диний уруш қилмаган ва диёрларингиздан қувиб чиқармаганларга яхшилик ва адолат қилишдан қайтармас. Албатта, Аллоҳ адолат қилувчиларни яхши кўрадир».²⁴³

Ислом фарзандларга насиҳат қилишга буюради ва ота-онадан талаб қилинган энг катта вазифа бу фарзандига Аллоҳнинг банданинг устида бўлган ҳаққини ўргатишдир. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам амакиларининг боласи бўлмиш Ибн Аббосга: «Эй бола (ёки эй болакай), сенга (уларни ўргансанг) Аллоҳ таоло улар орқали сенга фойда берадиган калималарни ўргатайми?» – дедилар. Ибн Аббос: «Албатта!» – деб жавоб берди. Шунда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аллоҳни(нг динини, шариатини) сақла, шунда У Зот сени сақлайди, Аллоҳни(нг динини, шариатини) сақла, У Зотни доим ёнингда топасан. Роҳат-фароғатда бўлганингда Аллоҳни эсла, эҳтиёжинг тушганда сени У эслайди. Сўрайдиган бўлсанг, Аллоҳдан сўра, таянсанг, фақат Аллоҳга таян!» – дедилар.²⁴⁴

---

²⁴² «Луқмон» сураси, 15-оят.

²⁴³ «Мумтаҳана» сураси, 8-оят.

²⁴⁴ Имом Аҳмад ривояти.

Аллоҳ таоло фарзандларга дунёю охиратда фойда берадиган нарсаларни ўргатишни буюрди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحریم: ٦]

«Эй иймон келтирганлар! Ўзингизни ва аҳли аёлингизни ёқилғиси одамлару тошдан бўлган ўтдан сақланг. Унинг тепасида қўпол, дарғазаб фаришталар бўлиб, улар Аллоҳнинг амрига исён қилмаслар ва нимага буюрилсалар, шуни қилурлар».²⁴⁵

Али розияллоҳу анҳу ушбу оят ҳақида «сақланг» сўзидан мурод «Тарбияламоқ ва таълим бермоқдир» деганлар.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам болаларни намоз ўқишга тарғиб қилиш ҳақида шундай дедилар: «Фарзандларингиз етти ёшга тўлганида уларни намозга буюринг!»²⁴⁶

Яна бир ҳадисда шундай дейилади: «Ҳар бирингиз мутасаддидир ва ҳар бирингиз қўл остидагилари учун масъулдир. Имом мутасаддидир ва қўл остидагилари учун масъулдир. Эркак ўз оиласида мутасаддидир ва қўл остидагилари учун масъулдир. Аёл эрининг уйида мутасаддидир ва қўл остидагилари учун масъулдир. Ходим ўз хожасининг молу мулкида мутасаддидир ва қўл остидагилари учун масъулдир. Демак, ҳар бирингиз мутасаддидир ва ҳар бирингиз қўл остидагилари учун масъулдир».²⁴⁷

Ислом дини отани ўз фарзандларига ва аҳли оиласига инфоқ қилишга буюради, бу масала 18-бобда зикр қилинди.

---

²⁴⁵ «Таҳрим» сураси, 6-оят.

²⁴⁶ Абу Довуд ривояти.

²⁴⁷ «Саҳиҳи Ибн Ҳиббон», 4490-ҳадис.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам фарзандларга ва аҳли оилага инфоқ қилишнинг фазилатини баён қилиб шундай дедилар: «Кисининг берган нафақалари ичида энг яхшиси оиласига, Аллоҳ йўлида қўлланадиган ҳайвонига ва Аллоҳ йўлидаги биродарларига берган нафақасидир». Абу Қилаба: «Бу ерда оиласига нафақа бериш билан бошладилар», – дедилар. Ва яна Абу Қилаба: «Оиласига ва ёш болаларига нафақа берувчидан кўра яхшироқ киши бормиди?! Уларга нафақа бериш билан уларни ифбатли қилади, уларга фойда беради ва бошқаларга муҳтож қилиб қўймайди».²⁴⁸

30. Ислом сўзда ва амалда ҳатто душманларга нисбатан ҳам адолатли бўлишни буюради

Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло ўзининг феъллари ва бандалари орасида қилган тадбирларида комил адолат билан сифатлангандир, шунингдек, буйруқ ва қайтариқларида, яратишида ва тақдир қилишида ҳам адолат эгасидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران: ١٨]

«Аллоҳ, фаришталар ва илм аҳллари – ёлғиз Аллоҳдан ўзга ҳеч қандай илоҳ йўқ, фақат Унинг Ўзи борлигига гувоҳлик бердилар. У адолат билан тургувчи – ҳукм қилгувчидир. Ҳеч қандай илоҳ йўқ, фақат Унинг Ўзи бор. У қудратли, ҳикмат эгасидир».²⁴⁹

---

²⁴⁸ «Саҳиҳ Муслим», 994-ҳадис.

²⁴⁹ «Оли Имрон» сураси, 18-оят.

Аллоҳ таоло адолат қилишга буюриб шундай деди:

﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ...﴾ [الأعراف: ١٦٥]

«(Эй Муҳаммад,) «Менинг Роббим адолат қилишга буюрди», – деб айтинг!»²⁵⁰

Ва барча пайғамбарлар адолат ила келишган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...﴾ [١٦٥]

[الحديد: ١٥]

«Қасамки, Биз Ўз пайғамбарларимизни аниқ ҳужжат-мўъжизалар билан юбордик ва улар билан бирга Китоб ҳамда одамлар адолатни барпо қилишлари учун мезон-тарози туширдик».²⁵¹

Тарози бу сўзлар ва амалларда бўладиган адолатдир.

Ислом ҳатто душманлар билан бўлса ҳам сўз ва амалларда адолатли бўлишга ундайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَن تَعْدِلُوا وَإِن تَلَوُوا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ [النساء: ٥٨]

«Эй иймон келтирганлар! Адолат ила тулинг ҳамда агар ўзингиз, ота-онангиз ва қариндошларингиз зиддига бўлса ҳам Аллоҳ учун тўғри гувоҳлик берувчи бўлинг. Агар у бой бўлса ҳам, камбағал бўлса ҳам Аллоҳ унга яқинроқдир. Ҳавойи нафсга эргашиб адолатсизлик қилманг. Агар

²⁵⁰ «Аъроф» сураси, 29-оят.

²⁵¹ «Ҳадид» сураси, 25-оят.

тилингизни бурсангиз ёки юз ўгириб кетсангиз, албатта, Аллоҳ нима қилаётганингиздан хабардордир».²⁵²

﴿... وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْبُدُوْا وَتَعَاوَنُوْا عَلٰى الْبِرِّ وَالْتَقَوْنٰٓ وَلَا تَعَاوَنُوْا عَلٰى الْاِثْمِ وَالْعُدْوٰنِ وَاْتَقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٥٠﴾﴾ [المائدة: ٥٠]

«Эй мўминлар, Аллоҳ буюрган удумларни бузишни, уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилишни, Аллоҳ йўлида ҳадя этилган ҳайвонларни (ўлдиришни) ва уларга осиб қўйилган ҳадялик белгиларини (ўзиб ташлашни) ҳамда Парвардигорларидан фазлу марҳамат ва ризолик тилаб Байтул Ҳаромни (Каъбани) мақсад қилиб кетаётган кишиларга (қарши жанг қилишни) ҳалол қилиб олмангиз! (Эҳромдан чиқиб) ҳалол бўлгач ов қилаверингиз. (Сизларни Каъбадан тўсганлари сабабли) бирон қавмни ёмон кўришингиз ҳаддингиздан ошишингизга – адолатсизликка тортмасин – сабаб бўлмасин! Яхшилик ва тақво йўлида ҳамкорлик қилинг, гуноҳ ва ҳаддан ошиш йўлида ҳамкорлик қилманг! Аллоҳдан қўрқинг! Шубҳасиз, Аллоҳнинг азоби қаттиқдир».²⁵³

﴿يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِيْنَ لِلّٰهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰى اَلَّا تَعْدِلُوْا اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاْتَقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿٨٠﴾﴾ [المائدة: ٨٠]

«Эй мўминлар, Аллоҳ учун ҳақ йўлни тутгувчи, адолат билан шаҳодат-гувоҳлик бергувчи бўлинг! Бирон қавмни ёмон кўришингиз сизларни адолат қилмасликка тортмасин! Адолат қилинг! Шу тақвога яқинроқдир».²⁵⁴

²⁵² «Нисо» сураси, 135-оят.

²⁵³ «Моид» сураси, 2-оят.

²⁵⁴ «Моид» сураси, 8-оят.

Айтинг-чи, ҳозирги кунда исломдан бошқа динлар ёки инсонлар ўзлари ўрнатган қонунлари: тўғри гувоҳлик бериш, ўзимизга ёки ота-онамизга нисбатан ростгўйлик, дўстга, ҳатто душманга ҳам адолатли бўлиш каби яхши сифатларга ундайдими!?

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам фарзандлар орасида ҳам адолат қилишга буюрдилар. Нуъмон ибн Башир розияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «(Онам Амра бинт Равоҳа отам Башир ибн Саъддан менга ўз молларидан бирор нарса ҳадя қилишларини илтимос қилдилар), бир (қул) ҳадя қилдилар. Шунда онам отамга: «(ўғлингизга бу қулни мерос қилиб эмас, балки ҳадя сифатида берганингизга) Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни гувоҳ қилиб қўймагинизга қадар рози бўлмайман!» – дедилар. Сўнг отам Жаноб Расулulloҳнинг ҳузурларига бориб: «Ё Расулulloҳ, мен Амра бинти Равоҳадан (туғилган) ўғлимга (бир қул) ҳадя қилдим, (Амра) сизни бунга гувоҳ қилиб қўйишимни буюрди», – дедилар. Жаноб Расулulloҳ (отамга): «Бошқа фарзандларингга ҳам шундай ҳадя қилдингми?» – дедилар. Отам: «Йўқ», – дедилар. У зот: «Аллоҳ таолодан кўрқинглар, фарзандларингизни тенг кўринглар!» – деб айтдилар. Кейин отам (у зотнинг ҳузурларидан уйга) қайтиб (борганлари ҳаманоқ менга берган) ҳадяларини қайтариб олдилар».²⁵⁵

Маълумки, инсонлар ва давлатлар ҳолати адолат билангина фаровонликка етур, адолат бўлмаса, инсонлар динларини, қонларини, зурриётларини, номусларини, дунёларини, ҳатто ватанларини ҳам сақлаб қола олмаслар. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратларига назар соладиган бўлсак ҳам сўзимизнинг далилини топамиз. Масалан, Маккада яшаб

---

²⁵⁵ «Саҳиҳул Бухорий» 2587-ҳадис.

турганларида Қурайш мушриклари мусулмонларга тазйиқни кўпайтириб юборган пайтда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам асҳобларига Ҳабашистонга ҳижрат қилишни буюрдилар, бунга сабаб қилиб «У(ер)нинг подшоҳи адолатли инсон бўлиб, унинг ҳузурида ҳеч ким зулм кўрмайди» дедилар.

31. Ислом барчага яхшилик қилишга ҳамда гўзал хулқлар ва олийжаноб ишларга буюради

Ислом барча махлуқотларга яхшилик қилишга ундайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَنِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ... ﴾ [النحل: ١٧٦]

«Албатта, Аллоҳ адолатга, эҳсонга, қариндошларга яхшилик қилишга амр этадир».²⁵⁶

﴿ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكُظُمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ ﴾ [آل عمران: ١٣٤]

«Улар енгилликда ҳам, оғирликда ҳам нафақа қиладиганлар, ғазабини ютадиганлар ва одамларни афв қиладиганлардир. Аллоҳ яхшилик қилувчиларни ёқтирадир».²⁵⁷

Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Аллоҳ таоло ҳар бир ишни (шариатга мувофиқ тарзда пухта) яхши қилишни вожиб қилди. Агар (шариат ҳукмига биноан бирор жонни) қатл қилсангизлар, қатл ҳолатини чиройли этингиз! (Бирор жонлиқ) сўйсангиз, уни ҳам чиройли амалга оширингиз! (Сўйишдан олдин) пичоқларингизни ўткирлаб олинг ва жониворни қийнаб қўйманг».²⁵⁸

---

²⁵⁶ «Наҳл» сураси, 90-оят.

²⁵⁷ «Оли Имрон» сураси, 134-оят.

²⁵⁸ «Саҳиҳи Муслим», 1955-ҳадис.

Ислом инсониятни чиройли хулқ-атвор ва яхши амал қилишга ундайди. Аллоҳ таоло Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам сифатларни баён қилиб шундай марҳамат қилади:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ لِتَبِيَّتِ الْأَمِّيَّةِ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الأعراف: ١٥٧]

«Улар ўз ҳузурларидаги Таврот ва Инжилда ёзилган ҳолида топиладиган, уларни яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтарадиган, уларга покиза нарсаларни ҳалол қилиб, нопок нарсаларни ҳаром қиладиган, устиларидаги юкни енгиллатиб, кишанларни ечадиган уммий набий-расулга эргашурлар. Бас, унга иймон келтириб, ёрдам бериб ва уни қўллаб-қувватлаган ҳамда унга нозил бўлган нурга эргашганлар – ана ўшалар нажот топгувчилардир», – деди». ²⁵⁹

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Эй Оиша, Аллоҳ таоло ҳалимдир ва ҳалимликни яхши кўради ва қўполликка бермаган ажрини ҳалимликка беради ва у ажрни ҳалимликдан бошқасига бермас». ²⁶⁰

Яна бошқа ҳадисда:

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай дедилар: «Албатта, Аллоҳ сизларга оналарга оқ бўлишни, қиз фарзандларни тириклайин кўмишни, ўзи бермай бошқалардан сўрашни ҳаром қилди ва кўп гапни, кўп савол беришингизни ва мол-мулкни зое қилишингизни ёқтирмайди».

²⁵⁹ «Аъроф» сураси, 157-оят.

²⁶⁰ «Саҳиҳи Муслим», 2593-ҳадис.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Мўмин бўлмагунингизча жаннатга кирмайсизлар ва бир-бирингизни яхши кўрмагунингизча мўмин бўла олмайсиз. Сизларга агар у ишни қилсангиз бир-бирингизни яхши кўрадиган бир нарсани ўргатайми? Орангизда саломни ёйинглар».²⁶¹

32. Ислom дини инсонларни мақталган ахлоқлар билан хулқланишга, жумладан, ростгўйлик, омонатдорлик, ифбатли бўлиш, ҳаё, шижоатли бўлиш, сахийлик, муҳтож ва мазлумларга ёрдам бериш, очни таомлантириш, чиройли кўшничилик, қариндошлар билан силаи раҳм ва ҳайвонларга юмшоқ муомала қилишга буюради

Ислom дини инсонларни мақталган ахлоқлар билан хулқланишга буюради. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Албатта, мен чиройли хулқларни камолига етказиш учун юборилганман».²⁶²

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қиёмат куни менга энг суюклигингиз ва энг яқин ўтирадиганингиз хулқи чиройлироқ бўлганингиздир. Ва Қиёмат кунида менга энг ёқимсизингиз ва мендан энг узоғингиз беҳуда гапни кўп сўзловчи ва оғзини тўлдириб гапирувчи ва мутафайқиҳлардир», – дедилар. Шунда саҳобалар: «Эй Аллоҳнинг Расули, беҳуда гапирувчини, оғзини тўлдириб гапирувчини билдик, мутафайқиҳ кимдир?» – дедилар. «Мутафайқиҳ мутакаббирдир», – деб жавоб бердилар».²⁶³

---

²⁶¹ Имом Муслим ривояти.

²⁶² «Адабул муфрад», 207-ҳадис.

²⁶³ Саҳиҳ ҳадис силсиласидан, 791-ҳадис.

Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда у киши айтадиларки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам на ишларида ва на сўзлаган сўзларида фаҳш амал қилмаганлар! У киши доимо «Сизларнинг энг яхшиларингиз хулқ-атвори чиройли бўлганингиздир», – деб айтар эдилар.²⁶⁴

Ва бундан бошқа кўплаган ояти карималарда ва ҳадиси шарифларда ислом динининг чиройли хулқ ва яхши амалларга тарғиб қилганини кўришимиз мумкин.

Ислом дини буюрадиган чиройли хулқлардан бири ростгўйликдир! Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Ростгўйликни ўзингизга лозим тутинг! Албатта, ростгўйлик яхшиликка, яхшилик эса жаннатга етаклайди. Киши ростгўйликда давом этар экан, ҳатто Аллоҳ таолонинг ҳузурида ростгўй деб ёзиб қўйилади».²⁶⁵

Ислом дини буюрадиган чиройли хулқлардан яна бири омонатни адо қилишдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا... ﴾ [النساء: ٥٨]

«Албатта, Аллоҳ сизларни омонатларни ўз эгаларига топширишга буюрди».²⁶⁶

Ислом дини буюрадиган чиройли хулқлардан яна бири иффатни сақлашдир. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Уч киши борки, уларга Аллоҳ албатта ёрдам берур», – дедилар. Ва уларнинг ичидан: «Иффатини сақлаш учун уйланган йигит», –деб зикр қилдилар.²⁶⁷

---

²⁶⁴ «Саҳиҳул Бухорий», 3559-ҳадис.

²⁶⁵ «Саҳиҳи Муслим», 2607-ҳадис.

²⁶⁶ «Нисо» сураси, 58-оят.

²⁶⁷ «Сунани Термизий», 1655-ҳадис.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дуоларида шундай дер эдилар: «Аллоҳим, мен Сендан ҳидоят, тақво, иффат ва одамлардан беҳожат бўлишни сўрайман».²⁶⁸

Ислом дини буюрадиган чиройли хулқлардан яна бири ҳаёдир. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳаё инсонга фақатгина яхшилик олиб келур», – дедилар.²⁶⁹

Ва яна Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Ҳар бир диннинг ўз хулқи бор, Исломнинг хулқи эса ҳаёдир».²⁷⁰

Ислом дини буюрадиган чиройли хулқлардан яна бири шижоатли бўлишдир. Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам инсонларнинг энг яхшиси ва энг шижоатлиси ва энг сахийси эдилар. Кунлардан бир куни Мадинада қўрқинчли овоздан одамлар қўрқиб кетишди, аммо Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам отга минишга (бу қўрқинчли овозни сабабини билиш учун) энг биринчи бўлиб улгурган киши бўлдилар».²⁷¹

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам қўрқоқликдан паноҳ сўраб Аллоҳга дуо қилар эдилар: «Эй Аллоҳим, мен Сендан қўрқоқликдан паноҳ беришингни сўрайман».²⁷²

Ислом дини буюрадиган чиройли хулқлардан яна бири сахийликдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَبْعَ سَايِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضْعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَسِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: ٢٦١]

²⁶⁸ «Саҳиҳи Муслим», 2721-ҳадис.

²⁶⁹ «Саҳиҳул Бухорий», 6117-ҳадис.

²⁷⁰ Байҳақий «Шуъабул иймон» китобида ривоят қилган.

²⁷¹ «Саҳиҳул Бухорий», 2820-ҳадис.

²⁷² «Саҳиҳул Бухорий», 6374-ҳадис.

«Аллоҳ йўлида молларини инфоқ-эҳсон қиладиган кишиларнинг мисоли худди ҳар бир бошоғида юзтадан дони бўлган еттита бошоқни ундириб чиқарган бир донга ўхшайди (Яъни қилинган бир яхшилик етти юз баробар бўлиб қайтишига ишора қилинмоқда). Аллоҳ истаган кишиларига бир неча баробар қилиб беради. Аллоҳ (фазлу карами) кенг, билгувчидир».²⁷³

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хулқлари ҳам сахийлик эди. Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам инсонларнинг энг сахийси эдилар. Ва энг сахий бўлган пайтлари эса Рамазон ойида Жаброил алайҳиссаломга йўлиққан пайтларида эди. Жаброил алайҳиссалом Рамазонда ҳар куни Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан учрашар ва Расулulloҳ Жаброил алайҳиссаломга Қуръон ўқиб берар эдилар. Ва у кишига йўлиққан кезларида (саховатда) гўёки қаттиқ эсган шамол каби бўлар эдилар».²⁷⁴

Ислом дини буюрадиган чиройли хулқлардан яна бири муҳтож ва мазлумларга ёрдам бериш, очни тўйдириш, чиройли қўшничилик, қавму қариндошлар билан яхши муомалада бўлиш ва ҳайвонларга юмшоқ бўлишдир. Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Бир киши Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўради: «Ислом динидаги қайси амал энг яхши?» Шунда у

---

²⁷³ «Бақара» сураси, 261-оят.

²⁷⁴ «Саҳиҳул Бухорий», 1902-ҳадис. Яъни қаттиқ эсган шамол олдида учраганки нарсага тегади. Расулulloҳ алайҳиссалом ҳам барча инсонларга эҳсон қилар эдилар.

зот: «Бировларга таом улашишинг ва таниган-танимаган инсонингга салом беришингдир», – дедилар».²⁷⁵

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Бир киши йўлда кетаётиб чанқоқ босди ва йўлдан бир қудуқ топиб, қудуққа тушди ва чанқоғини бостириб қайтиб чиқди. Шунда уни ҳам чанқоқ босиб, сув топа олмаганлигидан тупроқни ялаб турган итни кўрди-да: «Бу итга ҳам менга етган чанқоқлик етибди», – деб қудуқга қайтиб тушди ва оёқ кийимига тўлдириб сув олиб чиқиб, итга ичирди. Аллоҳ таоло унинг бу қилган ишидан рози бўлди ва гуноҳларини кечириб юборди». Шунда саҳобалар: «Эй Аллоҳнинг Расули, бизга ҳайвонларга кўрсатган шафқатимизда ҳам ажр борми?» – деб айтишди. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Ҳа, ҳар бир тирик жон учун ажр бордир», – дедилар».²⁷⁶

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Бева аёл ва мискин инсоннинг ҳожатини чиқариш учун ҳаракат қилиб юрган киши худди Аллоҳнинг йўлида жанг қилган мужоҳид ёки тунлари қоим, кундузлари рўзадор инсон кабидир».²⁷⁷

Исломи дини қариндошлик ҳуқуқларини ҳам қаттиқ таъкидлаб ўтгандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿التَّيُّ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَيَّ أُولِيَاءِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿١٠٦﴾﴾ [الأحزاب: ١٠٦]

²⁷⁵ «Саҳиҳул Бухорий», 12-ҳадис.

²⁷⁶ «Саҳиҳи Ибн Ҳиббон», 544-ҳадис.

²⁷⁷ «Саҳиҳул Бухорий», 5353-ҳадис. Бу ердаги бева аёлнинг ҳожатини чиқариш дегандан мурод: Аллоҳга ихлос қилган ҳолда мушқулини осон қилиш демақдир. Баъзи бир хаёли бузуқ кимсалар тушунгани каби унинг нафсини қондириш эмас. Балки бу иш гуноҳи кабирадир!

«Пайғамбар мўминларга ўзларидан ҳам ҳақдорроқдир, унинг аёллари эса уларнинг оналаридир. Аллоҳнинг китобида қариндош-уруғлар (меросхўрликда) бир-бирларига (қон-қариндош бўлмаган) мўминлардан ва муҳожирлардан кўра ҳақдорроқдирлар. Магар сизлар (диний) дўстларингизга (уларни ўзингиз учун ворис қилиш билан) яхшилик қилмоғингиз (жоиздир). Бу – Китобда (яъни Лавҳул Маҳфузда) битиб қўйилган (ҳукмдир)».²⁷⁸

Ва қариндош-уруғчиликни ўзишни эса ер юзида фасод қилиш билан тенглаштирган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ

لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ﴾ (محمد: ٢٢-٢٣)

«Агар (иймондан) юз ўгирсангизлар, яқинки, сизлар ер юзида бузғунчилик қилурсизлар ва қариндош-уруғларингиз (билан ҳам алоқаларингиз)ни узурсизлар. Ундай кимсаларни эса Аллоҳ лаънатлагандир, бас, уларнинг (қулоқларини панд-насиҳат эшитишдан) кар, кўзларини эса (тўғри йўлни кўра олмайдиган) кўр қилиб қўйгандир».²⁷⁹

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Қариндош-уруғчиликни узган инсон жаннатга кирмайди».²⁸⁰

Қариндош-уруғчилик улар билан ўланиши керак бўлган инсонлар: ота-она, опа-сингиллар, амакию аммалар ва тоға-холалардир. Ва ислом дини қўшнининг ҳаққини – ҳатто у кофир бўлса ҳам – сақлашга буюради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

²⁷⁸ «Аҳзоб» сураси, 6-оят.

²⁷⁹ «Муҳаммад» сураси, 22-23-оятлар.

²⁸⁰ «Саҳиҳи Муслим», 2556-ҳадис.

﴿* وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فُجُورًا﴾ [النساء: ٣٦]

«Аллоҳга бандалик қилинглр ва Унга ҳеч нарсани шерик қилманглр! Ота-онангизга ҳамда қариндош-уруғ, етим ва мискинларга, қариндош қўшни ва бегона қўшнига, ёнингиздаги ҳамроҳингизга, йўловчи мусофирга ва қўлларингиздаги қулларингизга яхшилиқ қилинглз! Албатта, Аллоҳ мутакаббир ва мақтанчоқ бўлган кимсаларни севмайди».²⁸¹

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Жаброил алайҳиссалом менга қўшни ҳақида шунчалик кўп панд-насихат бердики, ҳатто қўшнини меросга шерик қилиб қўйса керак деб ўйладим».²⁸²

33. Ислom дини пок озуқа ва ичимликларни ҳалол қилди. Қалбни, баданни ва ўйни пок тутишга буюрди. Шунинг учун никоҳни ҳалол қилди. Пайғамбарлар ҳам мана шунга ўхшаш пок нарсаларга буюрдилар

Ислom пок таом ва ичимликларни ҳалол қилди. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Эй инсонлар, албатта, Аллоҳ покдир ва фақат пок нарсанигина қабул қилади. Аллоҳ мўминларга ҳам пайғамбарларга буюрган нарсасини буюрди. Аллоҳ таоло (жўнатган барча пайғамбарларимизга): «Эй пайғамбарлар, ҳалол-пок таомлардан энглр ва яхши амаллар қилинглр! Албатта, Мен қилаётган амалларингизни билувчиман», – деб айтди. Ва яна: «Эй мўминлар, сизларга ризқ қилиб берганимиз – покиза нарсалардан

²⁸¹ «Нисo» сураси, 36-оят.

²⁸² «Сунани Абу Довуд», 5152-ҳадис.

енглар», – деди. Кейин (Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам) узоқ сафарга чиққан, сочлари тўзиб, кийимлари чанг-тўзонга беланган бир кишини зикр қилдилар: «У икки қўлини осмонга кўтаради: «Эй Роббим! Эй Роббим!» (деб дуо қилади). Ҳолбуки, егани ҳаром(дан келган), ичгани ҳаром(дан келган), (устидаги) кийими ҳаром(дан келган), ҳаром билан озиқланади. Қаердан унга (дуоси) ижобат бўлсин?!»²⁸³

Ва Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفَصَّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [الأعراف: ٣٢]

«(Эй Муҳаммад), айтинг: «Аллоҳ бандалари учун чиқарган безак (либосларни) ва ҳалол-пок ризқларни ким ҳаром қилди?!» Айтинг: «Улар (яъни безак ва ҳалол ризқлар) ҳаёти дунёда иймон эгалари учун (бўлиб, кофирлар ҳам уларга шерик бўлур), Қиёмат кунида эса фақат (мўминларнинг) ўзларига хосдир». Биладиган қавм учун оятларни мана шундай муфассал қилурмиз».²⁸⁴

Ислом дини қалбни, баданни ва ўйни пок тутишга буюрди. Шунинг учун никоҳни ҳалол қилди. Пайғамбарлар ҳам мана шунга ўхшаш пок нарсаларга буюрдилар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَيْنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾ [النحل: ٧٢]

«Аллоҳ сизлар учун ўзларингиздан жуфтлар яратиб, жуфтларингиздан сизлар учун болалар, набиралар пайдо қилди ва сизларни ҳалол-пок ризқлардан баҳраманд этди. Бас, улар ботил бутларга иймон келтириб, Аллоҳнинг неъматига кофир бўлурларми?!»²⁸⁵

²⁸³ «Саҳиҳи Муслим», 1015-ҳадис.

²⁸⁴ «Аъроф» сураси, 32-оят.

²⁸⁵ «Наҳл» сураси, 72-оят.

Ва Аллоҳ таоло деди:

﴿وَيْبَاكَ فَطَهَّرَ ﴿۱﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرَ ﴿۲﴾﴾ [المدرثر: ﴿۱﴾-﴿۲﴾]

Ва кийимингни покла! Ва бутлардан йироқ бўл». ²⁸⁶

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Қалбида зарра қадар кибри бўлган киши жаннатга кирмайди». Шунда бир киши: «Эй Аллоҳнинг Расули, бир киши кийими ва пойабзали чиройли ҳолда бўлишини хоҳлайди, бу ҳам кибрданми?» – деб сўради. Шунда Расулulloҳ алайҳиссалом «Албатта, Аллоҳ гўзал ва гўзалликни яхши кўради. Кибр ҳақиқатни тан олмаслик ва одамларни камситишдир», – деб жавоб бердилар. ²⁸⁷

34. Ислom дини Аллоҳга ширк келтириш, куфр, бутларга ибодат қилиш, Аллоҳ ҳақида билмай туриб гапириш, болаларни ўлдириш, одамни ноҳақ ўлдириш, ер юзида бузғунчилик қилиш, сеҳр, зоҳирий ва ботиний бузуқликлар, зино, баччавозлик, рибо, ўлимтик ейиш, бутларга атаб сўйилган ҳайвоннинг гўшти, тўнғиз гўшти, нажосатлар, етимнинг ҳаққини ейиш, тарозудан уриб қолиш, қариндошликни ўзиш каби асли ҳаром бўлган нарсаларни, ишларни ҳаром қилган. Ва пайғамбарлар ҳам бу ишларни ҳаром санаганлар.

Ислom дини Аллоҳга ширк келтириш, куфр, бутларга ибодат қилиш, Аллоҳ ҳақида билмай туриб гапириш, болаларни ўлдириш каби асли ҳаром бўлган амалларни ҳаром деб билади. Аллоҳ таоло деди:

---

²⁸⁶ «Муддассир» сураси, 4-5-оятлар.

²⁸⁷ «Саҳиҳи Муслим», 91-ҳадис.

﴿ قُلْ تَعَالَوْا أَنلَّ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَنًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِّنْ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَمُ صَدَقْتُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكَمُ صَدَقْتُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾﴾ [الأنعام: ﴿١٥١﴾-﴿١٥٢﴾]

«Келинг, Роббингиз сизларга ҳаром қилган нарсаларни тиловат қилиб бераман: «Унга ҳеч нарсани ширк келтирманг! Ота-онангизга яхшилик қилинг! Очликдан қўрқиб болаларингизни ўлдирманг. Биз сизларни ҳам, уларни ҳам ризқлантирурмиз. Фаҳш – бузуқ ишларнинг ошкорасига ҳам, махфийсига ҳам яқинлашманг. Аллоҳ ҳаром қилган жонни ўлдирманг. Магар ҳақ ила бўлса, майли». «Ушбуларни сизга амр қилдикки, шояд, ақл юритсангиз», – деб айт. Етимнинг молига то вояга етгунича фақат энг чиройли йўл билан яқинлашингиз! Ўлчов ва тарозини адолат билан тўла тортингиз! Биз ҳеч бир жонни тоқатидан ташқари нарсага таклиф қилмаймиз. Сўзлаганингизда (гувоҳлик берганингизда) гарчи қариндошингиз бўлса ҳам адолат қилинг! Аллоҳга берган аҳдингизга вафо қилинг! Шояд, эслатма (насихат) олурсиз деб сизларни мана шу нарсага буюрди».²⁸⁸

Ва Аллоҳ таоло деди:

﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾﴾ [الأعراف: ﴿٣٣﴾]

Сиз: «Роббим фақатгина ошкора ва яширин фаҳш ишларни, гуноҳларни, ноҳақ тажовузкорликни ва Аллоҳга ҳеч қандай ҳужжат туширмаган нарсаларни шерик қилиб

²⁸⁸ «Анъом» сураси, 151-152-оятлар.

олишингизни ҳамда Аллоҳга нисбатан билмаган нарсани айтишни ҳаром қилган, холос», – деб айтинг.²⁸⁹

Ва ислом дини жонни ноҳақ ўлдиришдан қайтарди. Аллоҳ таоло деди:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ

سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ [الإسراء: ٣٣]

«Аллоҳ (ўлдиришни) ҳаром қилган жонни ўлдирманг. Магар ҳақ ила бўлса, майли. Кимки мазлум ҳолида ўлдирилса, унинг валийига ҳақ берганмиз. Бас, у ўлдиришда исроф қилмасин. Албатта, у нусрат берилган одамдир».²⁹⁰

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا

يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَتَمًا﴾ [الفرقان: ١٨]

«Улар Аллоҳ билан бирга бирор илоҳга илтижо қилмаслар. Аллоҳ (ўлдиришни) ҳаром қилган жонни ноҳақдан ўлдирмаслар. Зино қилмаслар. Ким ана шуни қилса, уқубатга дучор бўлур».²⁹¹

Ислом дини ер юзида фасод тарқатишдан қайтарди. Аллоҳ таоло деди:

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ...﴾ [الأعراف: ٥٦]

«Ва (Аллоҳнинг дини билан) ўнглаб қўйилганидан кейин ер юзида (куфр йўлини тутиб) бузғунчилик қилманг!»²⁹²

²⁸⁹ «Аъроф» сураси, 33-оят.

²⁹⁰ «Исро» сураси, 33-оят.

²⁹¹ «Фурқон» сураси, 68-оят.

²⁹² «Аъроф» сураси, 56-оят.

Аллоҳ таоло Шуъайб алайҳиссаломнинг ўз қавмларига айтган гаплари ҳақида шундай дейди:

﴿وَالِى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۥٓ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ فَاقُوْا اَلْكَیْلَ وَالْمِیْرَانَ وَلَا تَبْخَسُوْا النَّاسَ اَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَنۡفِسُوْا فِى الْاَرْضِ بَعْدَ وِصْلٰحِهَا ذٰلِكُمْ خَیْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِیۡنَ﴾ [الأعراف: ٨٥]

«Эй қавмим, Аллоҳга ибодат қилинг! Сизлар учун Ундан ўзга бирон илоҳ йўқдир. Сизларга Парвардигорингиз тарафидан ҳужжат (яъни дин) келди. Бас, ўлчов ва тарозини комил қилиб (тортингиз) ва одамларнинг ҳақларидан уриб қолмангиз ҳамда ер (юзи пайғамбарлар юбориш билан) ўнглаб қўйилганидан кейин унда (кофирлик билан) бузғунчилик қилиб юрманглар. Агар мўмин бўлсангиз, мана шу ўзларингиз учун яхшироқдир».²⁹³

Ислом дини сеҳргарликни ҳаром қилди. Ҳақ субҳонаҳу ва таоло шундай деб марҳамат қилади:

﴿وَالَّذِىۡنَ تَلۡفَفَۢ مَا صَنَعُوۡۤا اِنۡمَآ صَنَعُوۡۤا كَيْدَ سَـٰحِرٍۭ وَلَا يَفۡلِحُ السَّـٰحِرُ حَيْثُ اَتٰۤى﴾ [طه: ٦٦]

«Қўлингдаги нарсани ташлагин, уларнинг қилган ҳунарини ютиб юборур. Уларнинг қилган ҳунари сеҳргарнинг ҳийласи, холос. Сеҳргар қаерда бўлса ҳам зафар топмас», – дедик».²⁹⁴

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Ҳалок қилгувчи етти гуноҳдан четланингиз! Шунда саҳобалар: «Эй Аллоҳнинг Расули, улар нима?» – деб сўрашди. Айтдилар: «Аллоҳга ширк келтириш, сеҳр, ноҳақ жонни қатл этиш, рибодан ейиш, етимнинг молини ейиш, уруш майдонида душманга

²⁹³ «Аъроф» сураси, 85-оят.

²⁹⁴ «Тоҳор» сураси, 50-оят.

йўлиққан пайтда ортга қочиш ва покиза, мўмина аёлларга зинокор деб туҳмат тошини отишдир!»²⁹⁵

Ислом дини очиқ ва махфий барча фаҳш ишлардан, зино ва Лут қавмининг одатидан қайтаради. Биз сўзимизнинг бошида бу нарсаларнинг ҳаромлигига далолат қилувчи оятларни зикр қилиб ўтдик. Ва яна Ислом дини рибони ҳаром қилди! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾﴾ [البقرة: ٢٧٨-٢٧٩]

«Эй иймон келтирганлар! Мўмин бўлсангиз, Аллоҳга тақво қилинг ва рибонинг сарқитини ҳам тарк қилинг. Агар ундоқ қилмасангиз, Аллоҳ ва Унинг Расули томонидан бўладиган урушга ишонаверинг. Агар тавба қилсангиз, сармойянгиз ўзингизга, зулм қилмасиз ва сизга ҳам зулм қилинмас».²⁹⁶

Эътибор берсангиз, Аллоҳ таоло гуноҳ-маъсият қилиб юрган инсонларга эмас, балки рибо соҳибига қарата уруш эълон қилди. Чунки рибонинг сабабидан динлар, давлатлар, молу дунё ва беҳисоб нафслар барбод бўлади. Ислом дини ўлимтикни, бут санамлар учун сўйилган жониворларнинг гўштини ва чўчка гўштини ҳам ҳаром қилди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ... ﴿٣﴾﴾ [المائدة: ٣]

²⁹⁵ «Саҳиҳул Бухорий», 6857-ҳадис.

²⁹⁶ «Бақара» сураси, 278-279-оятлар.

«Сизларга ўлакка, қон, тўнғиз гўшти, Аллоҳдан бошқа бировнинг йўлида сўйилган нарса, бўғилиб ўлган, уриб ўлдирилган, баланд жойдан қулаб ўлган, (бошқа бирон ҳайвон билан) сузишиб ўлган ва йиртқич ҳайвон тишлаб ўлдирган жониворлар ҳаром қилинди. Магар (бу жониворларни жони чиқмасдан туриб) сўйиб юборишга улгуриб қолган бўлсангиз, ҳалолдир. Яна бутларга атаб сўйилган ҳайвонлар (гўштини истеъмол қилиш) ва (фол) чўплардан қисматингизни сўрашингиз (ҳам сизларга ҳаром қилинди). Зотан, бу ишларингиз итоатсизликдир».²⁹⁷

Ислом дини ароқни ва барча нажосат ва нопок нарсаларни ҳаром қилди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾﴾ [المائدة: ٩٠-٩١]

«Эй иймон келтирганлар! Албатта, ароқ, қимор, бутлар ва (фол очадиган) чўплар ифлосдир. Шайтоннинг ишидир. Бас, ундан четда бўлинг. Шоядки, нажот топсангиз. Албатта, шайтон ароқ ва қимор тўфайли ораларингизга адоват ва ёмон кўришликни солишни ҳамда сизларни Аллоҳнинг зикридан ва намоздан тўсишни хоҳлайдир. Энди тўхтарсизлар?!»²⁹⁸

31-бобда зикр қилганимиздек, пайғамбарларнинг Тавротда келган зикрларидан бири улар ўз қавмларига нопок нарсаларни ҳаром қилар эдилар. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

²⁹⁷ «Моидда» сураси, 3-оят.

²⁹⁸ «Моидда» сураси, 90-91-оятлар.

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ...﴾ [الأعراف: ١٥٧]

«Улар шундай кишилардирки, уммий (саводсиз) пайғамбарга – номини ўз олдиларидаги Таврот ва Инжилда ёзилган ҳолда топишадиган – элчимизга (Муҳаммадга) эргашадилар. У пайғамбар уларни яхшиликка буюради, ёмонликдан қайтаради ва пок нарсаларни улар учун ҳалол қилиб, нопок нарсаларни уларга ҳаром қилади ҳамда улардан юкларини ва устларидаги кишанларини олиб ташлайди».²⁹⁹

Ислом дини етимларнинг молини ейишдан қаттиқ қайтаради! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَأَتُوا الَّتِي مَلَائِكَةُ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْخَبِيثَاتِ بِالطَّيِّبَاتِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا﴾ [النساء: ٢]

«Ва етимларга ўз молларини беринг. Нопокни покка алмаштирманг. Уларнинг молларини ўзингизнинг молларингизга қўшиб еманг. Зеро, бу катта гуноҳ бўлур».³⁰⁰

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾ [النساء: ١٠]

«Албатта, етимларнинг молини зулм ила еганлар, қоринларида оловни еган бўлурлар. Ва, шубҳасиз, дўзахга кирурлар».³⁰¹

Ислом дини тарозидан уриб қолишдан қайтаради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

²⁹⁹ «Аъроф» сураси, 157-оят. Яъни Ислом динидан аввалги динларда бўлган оғир, машаққатли ибодатларни олиб ташлаб, уларнинг ўрнига осон ва енгилларини келтиради.

³⁰⁰ «Нисо» сураси, 2-оят.

³⁰¹ «Нисо» сураси, 10-оят.

﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ۝۱ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۝۲ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ

يُخْسِرُونَ ۝۳﴾ [۱-۴] ﴿المطففين: ۱-۴﴾

«(Ўлчов ва тарозидан) уриб қолгувчи кимсаларга ҳалокат бўлгай! Улар одамлардан (бирон нарсани) ўлчаб олган вақтларида тўла қилиб оладиган, уларга ўлчаб ёки тортиб берган вақтларида эса кам қилиб берадиган кимсалардир. Улар ўзларининг қайта тирилувчи эканларини ўйламайдиларми?!»³⁰²

Қариндош-уруғчилик ришталарини узиш ҳам динимизда қайтарилган амаллардандир. 31-бобда мавзуга доир оятларни эслаб ўтган эдик. Ва жамики пайғамбарлар бу нарсанинг ҳаром эканини айтганлар.

35. Ислом дини ҳар бир бузуқ феъл-атвордан, жумладан, ёлғончилик, порахўрлик, ваъдага вафо қилмаслик, хиёнат, алдаш, ҳасад, макр-ҳийла, ўғрилик, зинокорлик ва зулм каби ёмон ахлоқлардан қайтаради

Ислом дини умумий турда бача разил ахлоқлардан қайтаради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ

فَخُورٍ﴾ [لقمان: ۱۸]

«Одамлардан (мутакаббирлик билан) юзингни ўгирмагин ва ер юзида кибру ҳаво билан юрмагин. Чунки Аллоҳ барча кибр-ҳаволи, мақтанчоқ кимсаларни суймас».³⁰³

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Қиёмат куни менга энг суюклигингиз ва энг яқин ўтирадиганингиз хулқи чиройлироқ бўлганингиздир. Ва

³⁰² «Мутоффифин» сураси, 1–4-оятлар.

³⁰³ «Луқмон» сураси, 18-оят.

Қиёмат кунда менга энг ёқимсизингиз ва мендан энг узоғингиз беҳуда гапни кўп сўзлагувчи ва оғзини тўлдириб гапирувчи ва мутафайқиҳлардир. Шунда саҳобалар: «Эй Аллоҳнинг Расули, беҳуда гапирувчини, оғзини тўлдириб гапирувчини билдик, мутафайқиҳ кимдир?» – дедилар. «Мутафайқиҳ мутакаббирдир», – деб жавоб бердилар».³⁰⁴

Ислом дини ёлғондан қайтаради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾ [غافر: ٣٥]

«Албатта, Аллоҳ ҳаддан ошгувчи, ёлғончи кимсаларни ҳидоят қилмас».³⁰⁵

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Ёлғондан йироқ бўлинглар, албатта, ёлғон фужурга етаклайди. Фужур эса жаҳаннамга етаклайди. Киши ёлғон гапириб ва шу ёлғонида давом этар экан Аллоҳнинг ҳузурида ёлғончи деб ёзилиб қолади».³⁰⁶

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Мунофиқнинг уч белгиси бор: гапирса, ёлғон гапиради, ваъда берса, бажармайди, омонатга хиёнат қилади!»³⁰⁷

Ислом дини порахўрликни ҳаром қилган! Ҳадиси шарифда келишича, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир сотувчининг олдидан ўтиб кетаётган эдилар. Ва савдогарнинг олдида турган бир уюм таомга (буғдой) муборак қўлларини тикиб кўрдилар ва бармоқлари нам

---

³⁰⁴ «Саҳиҳ силсила», 791-ҳадис.

³⁰⁵ «Ғофир» сураси, 28-оят.

³⁰⁶ «Саҳиҳи Муслим», 2607-ҳадис.

³⁰⁷ «Саҳиҳул Бухорий», 6095-ҳадис.

бўлди. Сўнгра сотувчига қараб: «Эй фалончи, бу нима?» – дедилар. Сотувчи эса: «Эй Аллоҳнинг Расули, ёмғир тегиб нам бўлиб қолди», – деди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Шу нам бўлиб қолганини одамлар кўриши учун устига чиқариб қўйсанг бўлмайдими, ким бизни алдаса, у биздан эмасдир», – дедилар.³⁰⁸

Ислом дини ваъдага вафо қилмаслик, хиёнат ва макр-ҳийла ишлатишдан қайтарган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْتِنِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الأنفال: ٧٧]

«Эй иймон келтирганлар, билиб туриб, Аллоҳга, Пайғамбарга ва омонатларингизга хиёнат қилманг».³⁰⁹

﴿الَّذِينَ يُوْفُونَ بَعْدَ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ﴾ [الرعد: ١٥]

«Улар Аллоҳнинг аҳдига вафо қиладиган ва мийсоқни бузмайдиганлардир».³¹⁰

Ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам аскарларига доимо шундай деб айтар эдилар: «Аллоҳнинг номи билан ғазот қилинглар, қўлга киритган ғанималардан хиёнат йўли билан олманглар, ваъда берсангиз, вафо қилинглар, ўликларнинг қулоқ бурнини кесманглар ва ёш болани ўлдирманглар».³¹¹

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Тўрт хислат борки, кимда шу хислатларнинг барчаси топилса, ҳақиқий мунофиқдир. Кимда шу хислатлардан бирортаси топилса, шу ишни тарк қилмагунча мунофиқлик сифати унда тураверади: ҳузурида омонат қўйилса, хиёнат

---

³⁰⁸ «Саҳиҳи Муслим», 102-ҳадис.

³⁰⁹ «Анфол» сураси, 27-оят.

³¹⁰ «Раъд» сураси, 20-оят.

³¹¹ «Саҳиҳи Муслим», 1731-ҳадис.

қилади, гапирса, ёлғон гапиради, аҳдлашса, вафо қилмайди ва хусуматлашса, очиқчасига фожирлик қила бошлайди».³¹²

Ислом дини ҳасадгўйликни харом қилган! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَآتَيْنَهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ٥٤]

«Ёки Аллоҳ одамларга Ўз фазлидан берган нарсаларга ҳасад қилмоқдаларми? Батаҳқиқ, Иброҳим оиласига китобни, ҳикматни ва улуғ мулкни берганмиз-ку?!»³¹³

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُم مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفْرًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۖ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا ۚ حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقرة: ١٧٥]

«Аҳли китоблардан кўплари уларга ҳақ равшан бўлганидан кейин, ўзларича ҳасад қилиб, сизларни иймонли бўлганингиздан кейин кофирликка қайтармоқчи бўлурлар. Аллоҳнинг амри келгунча афв этинг, кечиримли бўлинг. Албатта, Аллоҳ ҳар бир нарсага қодирдир».³¹⁴

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Сизларга олдинги умматларнинг касали: ҳасад ва бир-бирини ёқтирмаслик билдирмай кириб келур. Ёмон кўриш бир устарадирки, фақатгина сочни (зоҳирий кўриниш) кириб ташламайди, балки динни таг-томири билан суғуриб ташлайди. Жоним қўлида бўлган Зотга қасамки, мўмин бўлмагунингизча жаннатга кирмайсиз ва бир-бирингизни яхши кўрмагунингизча мўмин бўла олмайсиз. Сизларга бир-бирингизга яхши кўрдирадиган нарсани ўргатайми?! Ўрталарингизда саломни ёйинг!»³¹⁵

³¹² «Саҳиҳул Бухорий», 34-ҳадис.

³¹³ «Нисо» сураси, 54-оят.

³¹⁴ «Бақара» сураси, 109-оят.

³¹⁵ «Сунани Термизий», 2510-ҳадис.

Ислом дини ёмон макр-ҳийлани ҳаром қилган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ

وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ [الأنعام: ١٢٣]

«Шунингдек, ҳар бир шаҳарда катта жиноятчиларни унда макр қилиш учун қўйдик. Улар сезмаган ҳолда фақат ўзларига ўзлари макр қилурлар, холос».³¹⁶

Аллоҳ таоло яҳудийлар Исо алайҳиссаломни ўлдиришга ҳаракат қилганлари ва ҳийла ишлатишганлари ҳақида, лекин Аллоҳ уларга ҳийла қилганлигининг хабарини берди. Ва Аллоҳ таоло ёмон макр фақат эгасига қайтишини баён қилиб деди:

﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ حُنَّ أَنْصَارُ اللَّهِ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّكَ مُسْلِمُونَ ﴿٥١﴾ رَبَّنَا ءَامَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَكُرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ ﴿٥٣﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ رَافِعُكَ إِلَىٰ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٤﴾﴾ [آل عمران: ٥١-٥٤]

«Ийсо улардан кофирликни сезиб қолганда: «Ким менга Аллоҳ йўлида ёрдамчи бўлади?» – деди. Ҳаворийлар: «Биз Аллоҳнинг ёрдамчиларимиз, Аллоҳга иймон келтирдик ва бизнинг муслмонлигимизга гувоҳ бўл», – дедилар. «Эй Роббимиз! Сен туширган нарсага иймон келтирдик ва Пайғамбарга эргашдик. Бас, бизни гувоҳлик берувчилар қаторига ёзгин». Макр қилдилар. Аллоҳ ҳам макр қилди. Аллоҳ макр қилувчиларнинг «зўри»дир. Аллоҳ: «Эй Ийсо, Мен сени вафот қилдирувчи ва Ўзимга кўтарувчиман ҳамда куфр келтирганлардан сени покловчиман ва Қиёмат кунигача сенга

³¹⁶ «Анъом» сураси, 123-оят.

эргашганларни куфр келтирганлардан устун қўйгувчиман. Сўнгра қайтиш жойингиз Ўзимга, бас, ихтилоф қилган нарсаларингиз бўйича орангизда Ўзим ҳукм чиқарурман», – деганини эсланг!»³¹⁷

Ва Аллоҳ таоло Солиҳ алайҳиссаломнинг қавми у кишини ўлдириш учун макр қилганларини ва лекин Аллоҳ ҳам макр қилганини ҳамда у қавмни ҳалок қилганининг хабарини бериб шундай дейди:

﴿قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصٰدِقُونَ ﴿٥١﴾ وَمَكْرُؤًا مَكْرًا وَمَكْرًا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٢﴾ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَا دَمَرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمُ أَجْمَعِينَ ﴿٥٣﴾﴾ [النمل: ٥١-٥٣]

«Улар: «Аллоҳнинг номига қасам ичинглар! Албатта, у (Солиҳ)ни ва унинг аҳлини тунда ўлдирамиз, сўнгра валийига, биз унинг аҳлининг ҳалокатига гувоҳ эмасмиз, албатта, биз ростгўйлармиз деймиз», – дедилар. Улар макр қилдилар. Биз ҳам улар сезмаган ҳолда бир «макр» қилдик. Назар сол! Уларнинг макри оқибати нима бўлди?! Биз, албатта, уларни ва қавмларини – ҳаммаларини ер билан яксон қилдик».³¹⁸

Ислом дини ўғирликдан қайтаради. Расулүллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Зинокор мўмин ҳолида зино қилмайди. Ўғри мўмин ҳолида ўғирлик қилмайди. Ва инсон хамр(ароқ)ни мўмин ҳолида ичмайди. Тавба (эшиклари) эса гуноҳдан кейин очиқдир».³¹⁹

Ислом дини зўравонликдан ҳам қайтаради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

³¹⁷ «Оли Имрон» сураси, 51-55-оятлар.

³¹⁸ «Намл» сураси, 49–51-оятлар.

³¹⁹ «Саҳиҳул Бухорий», 6810-ҳадис.

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
وَالْبَغْيِ يَعِظُكُم لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾ [النحل: ٩٠]

«Албатта, Аллоҳ адолатга, чиройли амаллар қилишга ва қавм-қариндошга яхшилик қилишга буюрур ҳамда бузуқлик, ёмон ишлар ва зўравонликлардан қайтарур. У Зот шояд ибрат-эслатма оларсизлар деб сизларга панд-насиҳат қилур».³²⁰

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Аллоҳ таоло менга тавозули бўлишингизни, бирор кимса бошқага зўравонлик қилмаслигини ва мақтанмаслигини ваҳий қилиб буюрди».³²¹

Ислом дини зулм қилишни ҳаром қилган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ ... وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴾ [آل عمران: ٥٧]

«Аллоҳ золим кимсаларни хуш кўрмас».³²²

﴿ ... إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴾ [الأنعام: ٦١]

«Албатта, зулм қилгувчи кимсалар нажот топмаслар».³²³

﴿ ... وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ [الإنسان: ٣٤]

«Золимлар учун эса аламли азобни тайёрлаб қўйгандир».³²⁴

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Уч киши борки, уларнинг дуолари қайтарилмайди! Адолатли подшоҳнинг, ифторлик қилгунча рўздорнинг ва мазлумнинг дуолари қайтарилмас! Уларнинг дуолари булутлар устига кўтарилиб чиқур ва осмон эшиклари очилур ва Аллоҳ таоло: «Иzzатимга қасамки, Мен сенга нусрат берурман, гарчи вақт ўтса ҳам!» – деди».³²⁵

---

³²⁰ «Наҳл» сураси, 90-оят.

³²¹ «Сунани Абу Довуд», 4895-ҳадис.

³²² «Оли Имрон» сураси, 57-оят.

³²³ «Анъом» сураси, 21-оят.

³²⁴ «Инсон» сураси, 31-оят.

³²⁵ «Саҳиҳи Муслим»да биров фарқ билан 2749-ҳадисда келган. «Сунани Термизий», 2526-ҳадис.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Муъоз ибн Жабални Яманга жўнатаётган пайтларида унга қилган насиҳатлари ҳам шундай эди: «Мазлумнинг дуосидан эҳтиёт бўл! Чунки мазлумнинг дуоси билан Аллоҳ таолонинг ўртасида тўсиқ йўқдир!»³²⁶

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Огоҳ бўлинг! Кимки аҳдлашилган кишига зулм қилса ёки унинг ҳаққини камайтирса ёки тоқатидан ошиқча нарсани юкласа ёки унинг ўзи рози бўлмаган ҳолда бирор нарасини тортиб олса, мен Қиёмат кунида унинг хусуматчиси бўларман!»³²⁷

Кўриб турганингиз каби ислом дини барча қабиҳ хулқ атвор ёки зулм устига қурилган муомалалардан қайтаради!

36. Ислom судхўрлик, алдов, зулм аралашган ҳамда шахсларга, халқларга, жамиятларга оммавий зарар етказадиган, инқирозга олиб борадиган молиявий муомалаларни ман қилади

Ислom судхўрлик, алдов, зулм аралашган ҳамда шахсларга, халқларга, жамиятларга оммавий зарар етказадиган, инқирозга олиб борадиган молиявий муомалаларни ман қилади. Бу бобнинг аввалида судхўрликнинг, зулмни, алдовчилик ва ер юзида фасод тарқатишнинг ҳаром эканига далолат қилувчи оят ва ҳадисларни зикр қилиб ўтдик. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَالَّذِينَ يُؤَدُّونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَعِيرٍ مَا أَكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾

[الأحزاب: ﴿٥٨﴾]

---

³²⁶ «Саҳиҳул Бухорий», 1496-ҳадис.

³²⁷ «Сунани Абу Довуд», 3052-ҳадис. Ҳадисдаги «аҳдлашилган» сўзидан мурод мусулмонларнинг ерида жия тўлаб юрган зиммий ёки аҳли китоблар ёки омонлик тилаб кирган бошқа инсонлардир.

«Мўмин ва мўминаларга, улар бирор нарса қилмасалар ҳам озор берадиганлар, батаҳқиқ, ўз устларига очиқ бўҳтон ва гуноҳни олибдилар». ³²⁸

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۖ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ [فصلت: ٤٦]

«Ким солиҳ амал қилса, ўзига фойда. Ким ёмонлик қилса, ўзигагина зарар. Роббинг бандаларга зулм қилгувчи эмас». ³²⁹

Суннатда келишича: «Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам бировга зарар бериш ҳам, бировдан зарар кўриш ҳам йўқ деб ҳукм чиқардилар». ³³⁰

Ва яна Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, қўшнисига зиён бермасин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, меҳмонини икром қилсин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, яхши сўзни сўзласин ёки жим турсин!» ³³¹

Ва яна Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Бир аёл киши мушук сабабли дўзахга кирди! У аёл мушукни қамаб қўйди ва таомлантирмади ҳам, ичирмади ҳам. Ёки ўз ризқини ердан териб ейиши учун озод ҳам қилмади ва шу сабабли жаҳаннамда азобланди!» ³³²

Бу жазо мушукка озор берган аёл ҳақида эди. Энди одамларга зулм берган киши ҳақида нима дейиш мумкин?

---

³²⁸ «Аҳзоб» сураси, 48-оят.

³²⁹ «Фуссилат» сураси, 46-оят.

³³⁰ «Сунани Абу Довуд»

³³¹ «Саҳиҳи Муслим», 47-ҳадис.

³³² «Саҳиҳул Бухорий», 3482-ҳадис.

Ибн Умар розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам минбарга кўтарилдилар ва баланд овоз билан шундай дедилар: «Эй тилида мусулмон бўлиб қалбига иймон кирмаганлар! Мусулмонларга озор берманг ва уларни уялтирманглар ва айбларини қидирманг! Албатта, ким бир мусулмон биродарининг айбини излар экан, Аллоҳ унинг айбини излайди. Ва Аллоҳ кимнинг айбини изласа, ҳатто уйида бўлса ҳам шарманда қилур».

Кунлардан бир кун Ибн Умар розияллоҳу анҳумо Каъбатulloҳга қараб: «Сен қанчалик ҳам улуғ ва ҳурматлисан, аммо мўминнинг ҳурмати Аллоҳнинг ҳузурда сеникидан буюкроқдир!» – дедилар.³³³

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам шундай дедилар: «Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, қўшнисига зиён бермасин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, меҳмонини икром қилсин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, яхши сўзни сўзласин ёки жим турсин!»³³⁴

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулulloҳ алайҳиссалом саҳобаларига қараб шундай дедилар: «Муфлис ким эканини биласизларми?» Саҳобалар: «Муфлис на динори ва на дирҳами бўлмаган инсондир!» – дедилар. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Умматимдаги ҳақиқий муфлис Қиёмат кунда рўзаси, намози ва закоти билан келган ва шу билан бирга, бировни ҳақорат қилган, бировни фаҳшда айблаган ва бировнинг молини еган инсондир! Бас, унинг савобидан олиниб,

---

³³³ «Сунани Термизий», 2032-ҳадис. «Саҳиҳи Ибн Ҳиббон», 5763-ҳадис.

³³⁴ «Саҳиҳул Бухорий», 6018-ҳадис.

ҳақдорларига берилур, агар унинг бўйнидаги ҳақларини тўлашига савоблари етмаса, ҳақдорларнинг гуноҳларидан олиниб, бўйнига қўйилур ва дўзахга улоқтирилур!»³³⁵

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Йўлнинг ўртасида одамларга зиён бериб турган дарахт шохи бор эди. Бир инсон уни йўлдан олиб ташлагани учун жаннатга кирди!»³³⁶

Эътибор бериган бўлсангиз, бу инсон йўлда зиён берган нарсани олиб ташлагани учун жаннатга кирди, энди инсонларга озор берадиган ва уларнинг ҳаётларини фасодга айлантирадиган одамлар ҳақида нима дейиш мумкин?!

37. Ислом ақлни ҳимоя қилиб келди. Ароқ ичиш каби уни бузадиган ишларни тақиқлади. Ислом ақлнинг шаънини улуғлаб, вазифа ва масъулият масаласини унга боғлиқ қилиб қўйди ҳамда уни хурофот ва бутпарастликлар кишанларидан озод этди. Исломда маълум бир табақагагина хос бўлган сирлар ёки ҳукмлар йўқ. Унинг барча ҳукмлари, шариатлари соғлом ақлга ҳам, адолат ва ҳикмат тақозосига ҳам тўғри келади

Ислом дини ақлни сақлаш ва унинг шаънини кўтаришни таъкидлади! Аллоҳ таоло бу ҳақида марҳамат қилади:

﴿... إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾ [الإسراء: ٣٤]

«Албатта, қулоқ, кўз ва дил – ана ўшалар масъулдирлар».³³⁷

---

³³⁵ «Саҳиҳи Муслим», 2581-ҳадис; «Сунани Термизий, 2418-ҳадис; «Муснади Аҳмад», 8029-ҳадис.

³³⁶ «Саҳиҳул Бухорий», 652-ҳадис; «Саҳиҳи Муслим», 1914-ҳадис; «Сунани Ибн Можа», 3682-ҳадис; «Муснади Аҳмад», 10432-ҳадис.

³³⁷ «Исро» сураси, 36-оят.

Мусулмон киши ақлини сақлаши вожибдир! Шунинг учун ҳам ислом шариати ароқ ва наркотик моддалари истеъмол қилишни ман қилган. Ва Аллоҳ таолонинг кўплаб оятлари шундай сўзлар билан яқунланади:

﴿... لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ٢٤٢]

«Шоядқи, ақл юритсангизлар».³³⁸

﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُوَ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

[الأنعام: ٣٤]

«Бу дунё ҳаёти ўйин-кулгудан ўзга ҳеч нарса эмас. Тақво қилувчилар учун охират ҳовлиси яхшироқдир. Ақл юритмайсизларми?»³³⁹

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [يوسف: ٢]

«Биз уни араб тилидаги Қуръон этиб нозил қилдик, шоядқи, ақл ишлатсангиз».³⁴⁰

Аллоҳ таоло ҳидоят ва ҳикматдан фақатгина ақл эгалари фойда-насиҳатларни олишини ва ана ўшалар ҳақиқий ақли инсонлар эканини баён қилиб деди:

﴿يُوتَى الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو

الْأَلْبَابِ﴾ [البقرة: ٢٣٩]

«У кимни хоҳласа, ўшанга ҳикматни ато этур. Бас, кимга ҳикмат ато этилган бўлса, унга кўп яхшилик берилибди. Фақат ақл эгаларигина эсларлар».³⁴¹

---

³³⁸ «Бақара» сураси, 242-оят.

³³⁹ «Анъом» сураси, 32-оят.

³⁴⁰ «Юсуф» сураси, 2-оят.

³⁴¹ «Бақара» сураси, 269-оят.

Ва шунинг учун ҳам ақлни шариатдаги тақлифотларнинг чегараси қилиб қўйди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «(Гуноҳни ёзиб тургувчи) қалам уч инсондан кўтарилиб турур: ухловчи инсондан то уйғонмагунча, ёш боладан то балоғатга тўлмагунча, мажнундан то ақл кирмагунча».³⁴²

Ва ақлни хурофот ва бутпарастлик кишанларидан озод қилди. Аллоҳ таоло ўтган замондаги умматларнинг ўзларининг хурофотларида маҳкам турганини ва Аллоҳнинг ҳузуридан келган ҳақ эса уларни тўғри йўлга солгани ҳақида хабар бериб шундай дейди:

﴿وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ ﴿١٣﴾﴾ [الزخرف: ١٣]

«Худди шунингдек, Биз сендан илгари ҳам қайси бир қишлоқ-шаҳарга огоҳлантиргувчи юборсак, албатта, унинг зодагонлари: «Таъкидки, биз ота-боболаримизни бир динда топдик ва, албатта, биз уларнинг изларидан эргашгувчилармиз», – дедилар.³⁴³

Иброҳим алайҳиссалом қавмларига ва оталарига:

﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ السَّمَائِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿٥٣﴾﴾ [الأنبياء: ٥٢-٥٣]

«Манави сиз ибодатига берилаётган ҳайкаллар нима?» – деган эди. Улар: «Ота-боболаримизни уларга ибодат қилган ҳолларида топганмиз», – дедилар.³⁴⁴

Ислом дини келиб инсонларни ота-боболардан қолган бут-санамларга сиғинишдан ва ҳар қандай хурофотлардан холи

---

³⁴² Бухорий жазм сийғасида муаллақ тарзда ривоят қилган: 5269, Абу Довуд мавсул ҳолда ривоят қилган: 4402, Термизий: 1423, Насоий: 7346, Аҳмад: 956, Ибн Можа: 2042.

³⁴³ «Зухруф» сураси, 23-оят.

³⁴⁴ «Анбиё» сураси, 52-53-оятлар.

бўлишга ва фақатгина пайғамбарларга эргашишга буюрди! Ислом динида бир табақага иккинчи табақага нисбатан ўзгача аҳкомлар йўқдир! Али розияллоҳу анҳудан сўралди: «Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам бирор бир ишда сизларни хослаганларми?» Шунда у киши: «Расулulloҳ бизга бошқа умматга нимани ўргатган бўлсалар, шунини ўргатдилар. Илло, қиличимнинг қинидаги ушбу нарсани менга ўргатдилар», – деб бир саҳифа чиқардилар: «Аллоҳдан бошқа нарсага жонлиқ сўйганни Аллоҳ лаънатлади, ер ўғирлаганни Аллоҳ лаънатлади, ота-онасини ҳақорат қилганни Аллоҳ лаънатлади ва қасос олиниши керак бўлган кимсани кўриқлаганни Аллоҳ лаънатлади!»³⁴⁵

Ислом шариатининг барча ҳукмлари соғлом ақлга ҳам, адолат ва ҳикмат тақозосига ҳам тўғри келади.

38. Ботил динларда зиддиятлар, ақлга тўғри келмайдиган ишлар кўп бўлади. Буни хаспўшлаш учун пешволари тобеларига дин ақлдан устун, ақл билан динни тушунтириб бўлмади дея уқтиришади. Ислом эса динни ақлнинг йўлини ёритиб берувчи бир нур деб эътибор қилади. Ботил динларнинг пешволари одамдан ақлини йиғиштириб қўйиб, ўзларига сўзсиз итоат этишини истади, Ислом эса инсоннинг ақлини уйғотиб, ишларнинг моҳиятини, улар қандай бўлса, шундай англашини хоҳлайди

Ботил динларда зиддиятлар, ақлга тўғри келмайдиган ишлар кўп бўлади. Буни хаспўшлаш учун пешволари тобеларига

---

³⁴⁵ «Саҳиҳи Муслим», 1978-ҳадис. Инсонларни Али розияллоҳу анҳудан сўрашларининг сабаби у киши Расулulloҳнинг амакиларининг ўғли ва кўевлари эдилар! Шунинг учун ҳам Расулulloҳ алайҳиссалом сизларга хослаб бирор бир нарсани ўргатдингларми деб сўрашяпти. Ҳадисда келган ер ўғриси ернинг ҳудудларини билдирмасдан, кўпроқ ҳақ олиш учун ўзгартириб олган инсондир.

дин ақлдан устун, ақл билан динни тушунтириб бўлмади дея уқтиришади. Ислом эса динни ақлнинг йўлини ёритиб берувчи бир нур деб эътибор қилади. Ботил динларнинг пешволари одамдан ақлини йиғиштириб қўйиб, ўзларига сўзсиз итоат этишини истайди, Ислом эса инсоннинг ақлини уйғотиб, ишларнинг моҳиятини, улар қандай бўлса шундай англашини хоҳлайди. Бу ҳақида Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ

نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ (الشورى: ٥٢)

«Ана шунга ўхшаш, Биз сизга Ўз амримиздан бир руҳни ваҳий қилдик. Сиз китоб нималигини ҳам, иймон нималигини ҳам идрок қилмас эдингиз. Лекин Биз уни бир нур қилдикки, у билан бандаларимиздан кимни хоҳласак, ҳидоят қилурмиз. Албатта, сиз тўғри йўлга ҳидоят қилурсиз».346

Илоҳий ваҳий соғлом ақлларни ҳақиқатларни кўришга ва уларга иймон келтиришга сабаб бўладиган ҳужжат-далилларни ўз ичига олгандир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا﴾ (النساء: ١٧٤)

«Эй одамлар! Сизга Роббингиздан бурҳон келди ва сизга аниқ нурни нозил қилдик».347

Аллоҳ таоло инсонни ҳидоят нури, илм ва ҳақиқат устида яшашини хоҳлайди. Шайтонлар ва тоғутлар эса

---

³⁴⁶ «Шуро» сураси, 52-оят.

³⁴⁷ «Нисо» сураси, 174-оят. Бу бурҳон Қуръони каримдир. Ушбу бурҳон Аллоҳнинг ягоналигининг бурҳонидир. Ушбу бурҳон Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳақликлари бурҳонидир. Ушбу бурҳон Исломнинг икки дунё саодатига элтувчи дин эканлигининг бурҳонидир. Аллоҳ таоло Ўз бандаларига раҳм этиб, уларга икки дунё бахтига эришиш дастури қилиб нозил этган бу Қуръон аниқ нурдир.

инсонни кифр зулмати, жаҳолат ва залолат устида қолишини хоҳлашади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ
الظُّلُمَاتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ...﴾ ﴿البقرة: ٢٥٧﴾

«Аллоҳ иймон келтирганларнинг дўстидир. Уларни зулматлардан нурга чиқарур. Кифр келтирганларнинг дўстлари тоғутлардир. Уларни нурдан зулматларга чиқарурлар. Ана ўшалар дўзах эгаларидир. Улар унда абадийдирлар».³⁴⁸

39. Ислом соғлом илмни улуғлайди. Ҳавоий нафс аралашмаган илмий тадқиқотлар қилишга ундайди ҳамда ўзимиз ҳақимизда, атрофимиздаги борлиқ ҳақида, Исломга зид бўлмаган ҳаққоний илмий кашфиётлар ҳақида фикр юрийтишга чорлайди

Ислом тўғри топилган фойдали илмни улуғлайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿... يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

﴿المجادلة: ١٧﴾

«Аллоҳ сизлардан иймон келтирганларни ва илм ато этилганларнинг даражаларини кўтарур».³⁴⁹

Аллоҳ таоло ёлғиз Ўзининг ибодатга ҳақли Зот эканига берган гувоҳлигига илм ато этилганларнинг ва фаришталарининг гувоҳлигини бирга зикр қилди:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿آل عمران: ١٨﴾

³⁴⁸ «Бақара» сураси, 257-оят.

³⁴⁹ «Мужодала» сураси, 11-оят.

«Аллоҳ, фаришталар ва илм аҳллари – ёлғиз Аллоҳдан ўзга ҳеч қандай илоҳ йўқ, фақат Унинг Ўзи борлигига гувоҳлик бердилар. У адолат билан тургувчи – ҳукм қилгувчидир. Ҳеч қандай илоҳ йўқ, фақат Унинг Ўзи бор. У қудратли, ҳикмат эгасидир».³⁵⁰

Ва бу нарса илм аҳлининг Ислом динидаги ўрнини белгилайди. Аллоҳ таоло пайғамбарига илмдан бошқа бирор нарсани зиёда қилишни сўрашга буюрмаган:

﴿... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ [طه: ١٧٤]

Ва «Роббим, илмимни зиёда қилгин», – дегин!³⁵¹

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Қайси бир инсон илм талаб қилиш йўлига тушса, Аллоҳ унга жаннат йўлини осон қилиб қўяди. Ва фаришталар толиби илмнинг оёқларининг остига ундан рози бўлган ҳолларида қанотларини тўшайди. Албатта, толиби илм учун осмонлар ва ердаги барча нарсалар, ҳаттоки, сувдаги балиқлар истиғфор айтадилар. Албатта, олимнинг обид инсондан фарқи, худди ойнинг бошқа юлдузлардан фарқи кабидир. Албатта, олимлар пайғамбарларнинг ворисларидирлар, пайғамбарлар эса динор дирҳам эмас, балки илм мерос қилиб кетганлар. Кимки ўша илмга соҳиб чиқса, дарҳақиқат, буюк насибага эга бўлибди!»³⁵²

Ислом дини ҳавойи нафс аралашмаган илмий тадқиқотлар қилишга ҳамда ўзимиз ҳақимизда, атрофимиздаги борлиқ ҳақида тафаккур қилишга ундайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

---

³⁵⁰ «Оли Имрон» сураси, 18-оят.

³⁵¹ «Тоҳо» сураси, 114-оят.

³⁵² «Сунани Абу Довуд», 3641-ҳадис; «Сунани Термизий», 2682-ҳадис; «Саҳиҳи Ибн Можа», 223-ҳадис; «Муснади Аҳмад», 21715-ҳадис.

﴿سُرِّيهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ [فصلت: ٥٣]

«Биз уларга ҳам уфқлардаги, ҳам ўз нафсларидаги оят-белгиларимизни кўрсатамиз. Токи уларга Унинг ҳақлиги равшан бўлсин. Сенинг Роббинг ҳар бир нарсага шоҳид эканлиги кифоя қилмасмиди?!»³⁵³

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف: ١٧٥]

«Осмонлару ернинг мулкларига, Аллоҳ яратган нарсаларга ва, ажаб эмаски, ажаллари яқинлашиб қолган бўлишига назар солмайдиларми? Бундан кейин яна қайси гапга ишонадилар?!»³⁵⁴

﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَنَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۖ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ [الروم: ٩]

«Ер юзида юриб ўзларидан олдингиларнинг оқибати қандай бўлганига назар солмасларми?! Уларнинг булардан қувватлари кўпроқ эди ва ерга ишлов бериб, уни булар обод қилгандан кўра кўпроқ обод қилган эдилар. Ва уларга Пайғамбарлари очиқ-ойдин(оят)лар билан келди. Аллоҳ уларга зулм қилмас эди, лекин улар ўзларига зулм қиларди».³⁵⁵

Тўғри, илмий тадқиқотлар ҳеч қачон Исломга қарши келмайди. Бунинг учун биргина мисол келтиришимиз мумкин. Қуръони карим бу мисолимиз ҳақида 1400 йил аввал дақиқ маълумотларни бериб ўтган бўлса, замонавий тиббиёт бу ҳақида эндигина очилиш ясади. Келиб чиққан натижалар эса Қуръонга

³⁵³ «Фуссилат» сураси, 53-оят.

³⁵⁴ «Аъроф» сураси, 185-оят.

³⁵⁵ «Рум» сураси, 9-оят.

тўла-тўкис мувофиқ келди. Бу ҳам бўлса, чақалоқ онасининг яратилишидир! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٤﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْمًا فَكَسَوْنَا الْإِطْفَالَ لَحْمًا ﴿١٥﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٦﴾﴾ [المؤمنون: ١٣-١٥]

«(Қасамки), Биз инсонни (яъни Одам алайҳиссаломни) лойнинг мағзидан яратдик. Сўнгра уни (яъни барча инсонларни) аввало мустаҳкам қароргоҳдаги (яъни бачадондаги) нутфаманий қилди. Сўнгра бу нутфадан лахта қонни яратиб, лахта қондан парча гўштни яратиб, парча гўштан суякларни яратиб, бу суякларга гўшт қопладик, сўнгра (унга жон киргизиб, аввалбошдаги бир томчи сув – нутфадан бутунлай) бошқа бир жонзот ҳолида пайдо қилдик. Бас, энг гўзал яратгувчи (яъни йўқдан бор қилгувчи бўлмиш) Аллоҳ баракотли – буюқдир».³⁵⁶

40. Аллоҳ Ўзига ишонган, итоат қилган, пайғамбарларини ҳақ деб билган кишидангина амални қабул қилади ва охиратда амалига яраша савоб беради. Аллоҳ шариатга мувофиқ тарзда қилинган ибодатларнигина қабул қилади. Қандай қилиб инсон Аллоҳга куфр келтиради-да, яна У Зотдан мукофот кутади? Аллоҳ истисносиз барча пайғамбарларга иймон келтирган, жумладан, Муҳаммад алайҳиссаломнинг пайғамбарлигига ҳам ишонган кишидангина иймонини қабул қилади

Аллоҳ Ўзига ишонган, итоат қилган, пайғамбарларини ҳақ деб билган кишидангина амални қабул қилади ва охиратда амалига яраша савоб беради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصَلِّيٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴿١٩﴾﴾ [الإسراء: ١٨-١٩]

³⁵⁶ «Мўъминун» сураси, 12–14-оятлар.

«Ким нақд (дунё)ни кўзловчи бўлса, Биз (шу дунёда улардан) Ўзимиз истаган кимсалар учун Ўзимиз хоҳлаган нарсани нақд қилиб берурмиз. Сўнгра (яъни охиратда) унинг учун ўзи мазаммат ва қувғинга дучор бўлган ҳолда кирадиган жаҳаннамни жой қилиб берурмиз. Ким охиратни истаса ва мўмин бўлган ҳолида (охиратга лойиқ) саъй-ҳаракат қилса, бас, ундай зотларнинг саъйлари (Аллоҳ наздида) мақбул бўлур».³⁵⁷

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعِيهِ ۖ وَأَنَا لَهُ كَاتِبُونَ﴾ ﴿٩٤﴾ [الأنبياء: ٩٤]

«Ким мўмин ҳолида солиҳ амал қилса, саъй-ҳаракати зое кетмас. Албатта, Биз уни ёзиб қўйгувчидирмиз».³⁵⁸

Аллоҳ шариатга мувофиқ тарзда қилинган ибодатларнигина қабул қилади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿... فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ ۖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ۚ أَحَدًا﴾ ﴿١٣٠﴾ [الكهف: ١٣٠]

«Бас, ким Роббига рўбарў келишни умид қилса, яхши амал қилсин ва Робби ибодатига биронтани шерик қилмасин».³⁵⁹

Аллоҳ таоло кимнинг амали шариатга мувофиқ бўлмаса ва амал қилган инсонда ихлос топилмаса, Аллоҳга иймон келтирмаган, пайғамбарларига ишонмаса, унинг амали солиҳ бўмаслигини баён қилди ва у ҳақида шундай деди:

﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُورًا﴾ ﴿٢٣﴾ [الفرقان: ٢٣]

«Ва қилган амалига келиб, уларни тўзон каби сочиб юборурмиз».³⁶⁰

﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۚ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ۖ تَصَلَّىٰ نَارًا حَامِيَةً﴾ ﴿٤﴾ [الغاشية: ٢-٤]

³⁵⁷ «Исро» сураси, 18-19-оятлар.

³⁵⁸ «Анбиё» сураси, 94-оят.

³⁵⁹ «Каҳф» сураси, 110-оят.

³⁶⁰ «Фурқон» сураси, 23-оят.

«У Кунда (кофирларнинг) юзлари эгилиб қолгувчи. (Бўйин ва қўл-оёқлари кишан ва занжирларни судраш билан) меҳнат-машаққат чеккувчидир. (Улар) қизиган дўзахга кирур!»³⁶¹

Бу юзлар амал қилганидан чарчаган ва шу билан биргаликда қўрқув билан турибди. Чунки унинг амали Аллоҳнинг шариатига хилоф бўлгани ва залолатга тарғиб қилгувчиларга эргашгани сабабли Аллоҳ улар қилган амалларнинг борар жойини жаҳаннам қилди. Аллоҳнинг ҳузурда қабул бўлгувчи солиҳ амал Расулulloҳ алайҳиссаломга эргашилган амалдир! Қандай қилиб Аллоҳга куфр келтирган инсон Аллоҳ уни яхшилик билан мукофотлашини умид қилиши мумкин?! Аллоҳ таоло бирор бир кимсанинг иймонини токи пайғамбарларга иймон келтирмагунча, хусусан, Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломга иймон келтурмагунча қабул қилмайди! Бунга тегишли оят ва ҳадислардан далилларни йигирманчи бобда зикр қилиб ўтдик! Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «Пайғамбар ўзига Парвардигоридан нозил қилинган нарсага иймон келтирди ва мўминлар (ҳам иймон келтирдилар). Аллоҳга, фаришталарига, китобларига ва пайғамбарларига иймон келтирган ҳар бир киши (айтди):

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ ۚ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ ۚ وَكُتُبِهِ ۚ وَرُسُلِهِ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۗ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ٢٥٥]

«Унинг пайғамбарларидан бирон кишини ажратиб қўймаймиз». Ва «Эшитдик ва итоат этдик. Парвардигоро,

---

³⁶¹ «Ғошия» сураси, 2–4-оят.

гуноҳларимизни мағфират қилишингни сўраймиз. Ва фақат Ўзинга қайтажакмиз», – дедилар.³⁶²

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ؕ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلٰى رَسُوْلِهِ ؕ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ ؕ وَكُتُبِهِ ؕ وَرُسُلِهِ ؕ وَاٰيٰتِنَا الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ صَلٰلًا بَعِيْدًا ﴿١٣٦﴾﴾ [النساء: ١٣٦]

«Эй иймон келтирганлар! Аллоҳга, Унинг Расулига, У Ўз Расулига туширган китобга ва бундан олдин туширган китобга иймон келтиринг. Ким Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, Пайғамбарларига ва охират кунига куфр келтирса, батаҳқиқ, қаттиқ адашган бўлади».³⁶³

Аллоҳ Пайғамбарлардан:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ التّٰيِبِيْنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُمْ مِّنْ كِتٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُوْلٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ ؕ وَلَتَنْصُرُنَّهُ ؕ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلٰى ذٰلِكُمْ اِصْرِيْٓ قَالُوْٓا اَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوْٓا وَاَنَا مَعَكُمْ مِّنَ الشّٰهِيْدِيْنَ ﴿٨١﴾﴾ [آل عمران: ٨١]

«Аллоҳ Набийлардан: «Сизларга китоб ва ҳикмат берганим учун, ортингиздан сизлардаги нарсани тасдиқловчи Пайғамбар келганда, албатта, унга иймон келтирасиз ва ёрдам берасиз», –деб аҳду паймонларини олиб туриб: «Иқрор бўлдингизми? Бу ҳақда ишончли аҳду паймонимни қабул қилдингизми?» – деганини эсла. Улар: «Иқрор бўлдик», – дейишди. У: «Бас, гувоҳ бўлинглар, мен ҳам гувоҳ бўлувчиларданман», – деди».³⁶⁴

³⁶² «Бақара» сураси, 285-оят.

³⁶³ «Нисо» сураси, 136-оят.

³⁶⁴ «Оли Имрон» сураси, 81-оят.

41. Барча рисолатларнинг мақсади инсонни улўлаб, фақат оламлар Парвардигори Аллоҳагина банда қилиш ҳамда ўзи каби инсонга ёки моддага, ё хурофотга банда бўлишдан озод этишдир. Бас, Ислом кўриб турганингиздек, шахсларни муқаддаслаштирмайди, худолаштирмайди, уларга ортиқча баҳо бериб юбормайди

Барча рисолатларнинг мақсади инсонни улўлаб, фақат оламлар Парвардигори Аллоҳагина банда қилиш ҳамда ўзи каби инсонга ёки моддага, ё хурофотга банда бўлишдан озод этишдир. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Динор ва дирҳамнинг қули ҳалок бўлсин! Кийим ва латтанинг қули ҳалок бўлсин! Агар унга (мол дунё) берилса, рози бўлур, берилмаса рози бўлмас!»³⁶⁵

Инсон фақат Аллоҳга эгилади. Молу дунё, ҳурмат-эътибор, мансаб ёки қавм-қариндошлар уни ўзига қул қилиб қўймайди. Шу муносабат билан ўқувчимизга инсонларнинг рисолатдан аввалги ва кейинги ҳолатларини баён қилиб берадиган қиссани эслатиб ўтсак, мақсадга мувофиқ бўлади. Исломнинг аввалидаги мусулмонлар Ҳабашистонга ҳижрат қилишгандан сўнг ўша вақтдаги Ҳабашистон подшоҳи Нажоший мусулмонлардан сўради: «Сизлар шу сабабли қавмингизни тарк этган ва на менинг ва на бошқа бировнинг динига кирмаган дин қандай дин ўзи?» Жаъфар ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу жавоб бердилар: «Эй подшоҳ! Биз жоҳилият қавми эдик, бут-санамларга сиғинар, ўлимтикни ер, фаҳш ишларни қилар, қариндош-уруғчиликни узар, қўшниларга озор берар эдик. Кучли инсон заифларнинг

---

³⁶⁵ «Саҳиҳул Бухорий», 6435-ҳадис.

молини ер эди, биз шу тарзда ҳаёт кечирар эканмиз Аллоҳ таоло бизга ўзимиз танийдиган, насабини билган, ростгўйлиги ва омонатгўйлигига ишонган бир пайғамбар юборди. У бизни ёлғиз Аллоҳга ибодат қилишимизга, биз ва ота-боболаримиз ибодат қилган Аллоҳдан ўзга тош ва бут-санамларни тарк этишга, гапирганда ростгўй бўлишга, омонатни адо этишга, қариндош-уруғчиликни улашга, қўшниларга чиройли муомала қилишга, ҳаром ва қон тўкишдан тийилишга буюрди. Ва бизларни фаҳш ишлардан, тухмат қилишдан, етимнинг молини ейишдан ва покиза аёлларни зинода айблашдан қайтарди! Ва Аллоҳнинг ўзига ибодат қилиб, унга бирор нарсани шерик қилимасликка, намозни тўлиқ адо этишга, закот-садақа беришга ва рўза тутишга буюрди!» Сўнг бир нечта ислом амалларини санаб ўтдилар ва дедилар: «Биз унга иймон келтирдик ва унга эргашдик. Аллоҳнинг ўзига унга бирор нарсани шерик қилмасдан ибодат қилдик. Бизга ҳаром қилган нарсани ҳаром қилдик, бизга ҳалол қилган нарсани ҳалол қилдик!»³⁶⁶

Кўриб турганингиздек, Ислом дини бирор бир кимсани ўзининг манзилатидан юқори кўтариб, уни илоҳ қилиб олмайди! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَعُولُوا أَشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾﴾ [آل عمران: ٦٤]

«Сиз: «Эй аҳли китоблар! Бизга ҳам, сизга ҳам баробар сўзга келинг: Аллоҳдан ўзгага ибодат қилмайлик, Унга ҳеч нарсани шерик қилмайлик ва Аллоҳни қўйиб баъзимиз баъзимизни Робб қилиб олмайлик», – деб айтинг. Бас, агар

³⁶⁶ «Муснади Аҳмад», 1740-ҳадис.

юз ўғирсалар: «Гувоҳ бўлинглар, биз, албатта, муслмонлармиз», – деб айтинг». ³⁶⁷

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ

مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ٥٨]

«У сизларга фаришталар ва пайғамбарларни илоҳ қилиб олишингизга буюрмас. У сизни муслмон бўлганингиздан кейин куфрга буюрармиди?!» ³⁶⁸

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Насронийлар Исо ибн Марямни улуғлаб кўкларга кўтаргани каби мени улуғламанглар! Мен фақатгина Аллоҳнинг қулиман. Мени фақатгина Аллоҳнинг қули ва пайғамбари денглар!» ³⁶⁹

42. Аллоҳ Ислomда тавба қилишни шариатлаштирди. Тавба инсоннинг Парвардигорига қайтиб, илтижо қилиб, гуноҳни тарк этишидир. Ислom ўзигача бўлган гуноҳларни бекор қилганидек, тавба ҳам ўзидан олдинги гуноҳларни ўчириб юборади. Шу билан инсоннинг ўзи каби бир инсон олдида қилган гуноҳларини эътироф этишига ҳожат қолмайди

Аллоҳ таоло Ислomда тавба қилишни шариатлаштирди. Тавба инсоннинг Парвардигорига қайтиб, илтижо қилиб, гуноҳни тарк этишидир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿...وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ٤١]

«Барчаларингиз Аллоҳга тавба қилинглар, эй мўминлар! Шоядки (шунда) нажот топсангизлар». ³⁷⁰

---

³⁶⁷ «Оли Имрон» сураси, 64-оят.

³⁶⁸ «Оли Имрон» сураси, 80-оят.

³⁶⁹ «Саҳиҳул Бухорий», 3445-ҳадис.

³⁷⁰ «Нур» сураси, 31-оят.

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ

الرَّحِيمُ﴾ [التوبة: ١٠٤]

«Улар, албатта, Аллоҳ Ўз бандаларидан тавбани қабул қилишини ва садақаларни олишини ва, албатта, Аллоҳнинг Ўзи тавбаларни кўплаб қабул қилгувчи ва раҳмли Зот эканини билмасларми?»³⁷¹

﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [الشورى: ٤٠]

«Унинг Ўзи бандаларидан тавбани қабул қилур, гуноҳларини афв этур ва нима қилаётганингизни билур».³⁷²

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Аллоҳ таоло бандасининг қилган тавбасидан, саҳрода туяси билан кетаётган, туясининг устида таоми ва суви бўлган, сўнгра дам олиш учун пастга тушиб, ухлаб қолган, қайтиб уйғонганда эса туясини йўқотиб қўйган, туясидан умиди ўзилиб йўқотган жойига қайтиб келиб, ўлими келгунча кутиб турган ва кўзини очганда туяси устида таоми ва суви билан биргаликда турганини кўриб сўнган одамдан ҳам кўпроқ хурсанд бўлади».³⁷³

Ислom динини қабул қилиш ундан олдинги гуноҳларни барчасини синдиради. Тавба ҳам ўзидан олдинги гуноҳларни қирқади! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُعْفَرْ لَهُمْ مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ

الْأُولَى﴾ [الأنفال: ٣٨]

«(Эй Муҳаммад), кофир бўлган кимсаларга айтингки, агар (кофирликларидан) тўхтасалар, ўтган гуноҳлари мағфират

³⁷¹ «Тавба» сураси, 104-оят.

³⁷² «Шуро» сураси, 25-оят.

³⁷³ «Саҳиҳи Муслим», 2744-ҳадис.

қилинур. Агар яна (кофирликка) қайтсалар, у ҳолда аввалгиларининг суннатлари (яъни кўргуликлари) ўтган-ку, (яъни уларнинг ҳам бошларига аввалги кофирларнинг куни тушар)».³⁷⁴

Аллоҳ таоло насороларни тавба қилишга чақирди:

﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [المائدة: ٧٤]

«Аллоҳга тавба қилиб, унга истиғфор айтмайдиларми?! Зотан, Аллоҳ мағфиратли ва раҳмли Зотдир».³⁷⁵

Аллоҳ таоло барча осий ва гуноҳкор бандаларини тавба қилишга рағбатлантирди:

﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ

جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الزمر: ٥٣]

«Сиз (Менинг тарафимдан): «Эй ўз жонларига исроф (жавр) қилган бандаларим, Аллоҳнинг раҳматидан ноумид бўлманг! Албатта, Аллоҳ барча гуноҳларни мағфират этар. Албатта, Унинг Ўзи ўта мағфиратли ва ўта раҳмли Зотдир», деб айтинг».³⁷⁶

Амр ибн Ос муслмон бўлишга аҳд қилганларида Исломдан аввалги гуноҳлари кечирилмаслигидан қўрқдилар. Бу ҳақида Амр ибн Ос шундай дейдилар: «Аллоҳ таоло қалбимга муслмон бўлишни солгандан сўнг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга байъат бериш учун келдим ва дедим: «Эй Аллоҳнинг Расули, менинг аввалги гуноҳларимни кечирмагунингизга қадар сизга байъат бермайман». Шунда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Амр, ҳижрат ўзидан аввалги гуноҳларни қирқишини билмайсанми? Эй Амр, Ислом ўзидан аввалги гуноҳларни қирқишини билмайсанми?» – дедилар.³⁷⁷

---

³⁷⁴ «Анфол» сураси, 27-оят.

³⁷⁵ «Моида» сураси, 74-оят.

³⁷⁶ «Зумар» сураси, 53-оят.

³⁷⁷ «Саҳиҳи Муслим», 121-ҳадис; «Муснади Аҳмад», 17827-ҳадис.

43. Исломда инсон билан Аллоҳ ўртасидаги алоқа бевосита бўлади. Аллоҳ билан боғланиш учун бирон воситачига муҳтож бўлмайсиз. Ислом инсон зотини худо қилиб олишни ёки уни илоҳликда ё Роббликда Аллоҳга шерик қилишни ман этади

Ислом дини инсонни ўзи каби бир инсоннинг олдида гуноҳларини эътироф этишига ҳожат йўқ. Ислом динида Аллоҳ ва бандасининг ўртасидаги алоқа бевоситадир. Сиз Аллоҳ билан ўртангизда бирорта воситачи бўлишига муҳтож эмассиз! 36- бобда айтганимиздек, Аллоҳ таоло барча инсонларни тавба қилишга чақирди ва, шу билан бирга, пайғамбар ва фаришталарни ўртага воситачи қилиб олинишидан ҳам қайтарди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّنَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ

مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ٣٨]

«У сизларни фаришталар ва пайғамбарларни илоҳ қилиб олишингизга буюрмас. У сизни мусулмон бўлганингиздан кейин кўфрга буюрармиди?!»³⁷⁸

Кўриб турганингиздай, ислом дини инсонларни илоҳ қилиб олишимиздан ёки уларни Аллоҳга рубубиятида ёки улуҳиятида шерик қилишимиздан қайтарган. Аллоҳ таоло насронийлар ҳақида шундай деди:

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا

لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [التوبة: ٣١]

«Улар Аллоҳни қўйиб, ўзларининг ҳибр ва роҳибларини ҳамда Масийҳ ибн Марямни робб тутдилар. Улар фақат

³⁷⁸ «Оли Имрон» сураси, 80-оят.

битта илоҳдан бошқага ибодат қилмасликка амр қилинган эдилар. Ундан ўзга ибодатга сазовор зот йўқ. У Зот улар ширк келтираётган нарсадан покдир». ³⁷⁹

Ва кофирларни Аллоҳ ва ўзларининг ўрталарида бирор нарсани ўртамчи қилиб олганликларини инкор қилди (тўғри эмаслигини айтди). Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ

اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ [الزمر: ٣١]

«Огоҳ бўлингким, холис дин Аллоҳникидир. Ундан ўзга авлиё (дўстлар) тутганлар: «Биз уларга фақат бизларни Аллоҳга жуда ҳам яқин қилишлари учунгина ибодат қилурмиз», (дерлар). Албатта, У Зот улар орасида ихтилоф этаётган нарсалари бўйича ҳукм қилур. Албатта, Аллоҳ ёлғончи ва кофир кимсаларни ҳидоят қилмас». ³⁸⁰

Аллоҳ таоло жоҳилият давридаги бут-санамга сиғинадиганлар Аллоҳ ва ўзлари ўрталарида воситачиларни қўйиб олиб, улар бизни Аллоҳга яқинлаштирадилар деб айтишларини баён қилди. Агар Аллоҳ таоло пайғамбар ва фаришталарни ўртага воситачи қилишдан тўсган бўлса, улардан бошқалари тийилишга ҳақлироқдир! Пайғамбарлар Аллоҳга яқинлаштирувчи амалларга шошилувчи бўлганлар. Аллоҳ таоло пайғамбарларининг ҳоли ҳақида шундай дейди:

﴿... إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْحَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَلِيعِينَ﴾ [الأنبياء: ٢٤]

«Дарҳақиқат, улар (яъни мазкур пайғамбарлар) яхши ишларни қилишга шошар ва Бизга рағбат ва қўрқув билан дуо-илтижо қилар эдилар. Улар Бизга таъзим-итоат қилгувчи эдилар». ³⁸¹

³⁷⁹ «Тавба» сураси, 31-оят.

³⁸⁰ «Зумар» сураси, 3-оят.

³⁸¹ «Анбиё» сураси, 90-оят.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ

وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ...﴾ [٥٧] [الإسراء: ٥٧]

«Улар (илоҳ деб) илтижо қиладиган ўша кимсаларнинг ўзлари ҳам Парвардигорга қай бирлари яқинроқ бўлиш учун йўл изларлар. У Зотнинг раҳмат-марҳаматидан умидвор бўлурлар, азобидан қўрқурлар. Парвардигорингизнинг азоби қўрқинчлидир».³⁸²

Яъни сизлар Аллоҳни қўйиб уларга дуо қилаётган кимсалар (пайғамбарлар, солиҳ кишилар) улар ўзлари Аллоҳга ибодат қилурлар, унинг раҳматидан умидвор бўлурлар ва азобидан қўрқурлар! Қандай қилиб Аллоҳнинг ўрнига дуо қилинишлари мумкин?!

44. Ушбу рисоламиз сўнгида инсонлар ўзларининг замонлари, маконлари, шаҳарлари, жамиятлари, фикрлари ва мақсадлари ҳар турли бўлишига қарамай бир йўлбошчига, уларнинг қўлларидан тутиб ҳидоятга элтувчига, уларни бир қилиб турувчи қонунларга ва уларни ҳимоя қилувчи ҳокимга муҳтождирлар. Пайғамбарлар Аллоҳнинг ваҳийси ила инсонларни бошқарар, уларни яхшилик йўлига етаклар ва Аллоҳнинг шариатининг устида жамлар эдилар. Уларнинг ўрталарида ҳақ ила ҳукм қилганлари сабабидан ва пайғамбарларнинг буйруқларига итоат этганлари сабабидан уларнинг ишлари ривожини топди. Аллоҳ таоло барча пайғамбарларнинг рисолатларини Расулulloҳ алайҳиссаломнинг рисоласи билан яқунлади. Ва бу рисолатни қиёматга қадар қоладиган инсонлар учун нур, ҳидоят, раҳмат қилиб қўйди!

Ушбу рисоламиз сўнгида инсонлар ўзларининг замонлари, маконлари, шаҳарлари, жамиятлари, фикрлари ва мақсадлари ҳар

---

³⁸² «Исро» сураси, 57-оят.

турли бўлишига қарамай, бир йўлбошчига, уларнинг қўлларидан тутиб ҳидоятга элтувчига, уларни бир қилиб турувчи қонунларга ва уларни ҳимоя қилгувчи ҳокимга муҳтождирлар. Пайғамбарлар Аллоҳнинг ваҳийси ила инсонларни бошқарар, уларни яхшилик йўлига етаклар ва Аллоҳ шариатининг устида жамлар эдилар. Уларнинг ўрталарида ҳақ ила ҳукм қилганлари сабабидан ва пайғамбарларнинг буйруқларига итоат этганлари сабабидан уларнинг ишлари ривожини топди. Ер юзини залолат қоронғулиги қоплаган, жаҳолат кенг ёйилган, бут-санамларга ибодат қилинган бир вақтда Аллоҳ таоло инсонларни кўфр, жаҳолат ва бутпарастлик зулматидан иймон нурига чиқариш учун Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни пайғамбар қилиб юборди!

45. Шунинг учун, эй инсон, сенга даъватим шуки, тақлидлардан, урф-одатлардан четланиб, холис Аллоҳ учун содиқ бўл. Шунин билки, ўлганингдан кейин Парвардигоринг даргоҳига қайтасан. Ўзинг ҳақингда, атрофингдаги уфқлар ҳақида фикр юрит ва мусулмон бўл. Шунда дунё ва охираат саодатига эришасан. Исломга кириш учун Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, Муҳаммад Аллоҳнинг пайғамбари деб гувоҳлик беришинг, ёлғиз Аллоҳгагина ибодат қилиб, бошқа бутларга банд бўлишдан бош тортишинг, Аллоҳ қабрлардаги ўликларни қайта тирилтиришига, ҳисоб-китоб ва жазо ёки мукофот ҳақ эканига иймон келтиришинг кифоя. Мана шундай гувоҳлик берганингдан кейин мусулмонга айланасан. Ундан кейин Аллоҳга У Зотнинг Ўзи буюрган намоз, рўза,

закот каби амаллар орқали бандалик қилишинг ҳамда қодир бўлсанг, ҳаж қилишинг лозим бўлади

Шунинг учун, эй инсон, сенга даъватим шуки, тақлидлардан, урф-одатлардан четланиб, холис Аллоҳ учун содиқ бўл. Аллоҳ таоло сени ушбу сўзида чақиргани каби:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِيَوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَنَّيْ وَفُرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُونَ مَا بِصَاحِبِكُمْ

مِنْ حِجَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ [سبأ: ٤٦]

«Сиз: «Мен сизга биргина насихат қилурман: Аллоҳ учун холис, якка-якка ва тўп-тўп туриб бир фикр юритиб кўринглар. Соҳибингизда жинга оид ҳеч нарса йўқ. У сизларга шиддатли азобдан олдинги огоҳлантиргувчи, холос», – деб айтинг».³⁸³

Шуни билки, ўлганингдан кейин Парвардигоринг даргоҳига қайтасан. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ [النجم: ٣٩-٤٢]

«Ҳар бир инсонга ўз қилганидан бошқа нарса йўқ. Ва, албатта, унинг қилмиши тезда кўринур. Сўнгра жазо ёки мукофоти тўлиқ берилур. Ва, албатта, интиҳо Роббинг ҳузуридадир».³⁸⁴

Ўзинг ҳақингда, атрофингдаги уфқлар ҳақида фикр юрит! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ

يَكُونَ قَدِ أَقْتَرَبَ أَجْلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٧٥﴾ [الأعراف: ١٧٥]

³⁸³ «Сабъ» сураси, 46-оят.

³⁸⁴ «Нажм» сураси, 39–42-оятлар.

«Осмонлару ернинг мулкларига, Аллоҳ яратган нарсаларга ва, ажаб эмаски, ажаллари яқинлашиб қолган бўлишига назар солмайдиларми? Бундан кейин яна қайси гапга ишонадилар?!»³⁸⁵

Мусулмон бўл! Шунда дунё ва охират саодатига эришасан. Исломга кириш учун Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, Муҳаммад Аллоҳнинг пайғамбари деб гувоҳлик беришинг кифоядир! Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Муъоз ибн Жабални Яманга юбораётган вақтларида шундай дедилар: «(Эй Муъоз) албатта, сиз, аҳли китоб бўлган қавмга йўл олмоқдасиз! Бас, уларни чақирган биринчи ишингиз Аллоҳнинг ягона ибодатга лойиқ Зот ва Муҳаммад алайҳиссалом Аллоҳнинг пайғамбарлигига гувоҳлик беришлари бўлсин! Агар улар сизга бу ишда итоат қилишса, уларга Аллоҳ таоло бир кеча-кундузда беш маҳал намозни фарз қилганини айтинг. Агар бу ишни ҳам қилишса, уларга Аллоҳ таоло бойларидан олиниб, фақирларига бериладиган закотни фарз қилганини айтинг! Агар бунга ҳам итоат қилишса, молларининг энг яхшисини олишдан тийилинг!»³⁸⁶

Аллоҳдан ўзга дуо қилинадиган ширклардан пок бўл! Аллоҳдан ўзга дуо қилинадиган шериклардан пок бўлиш Иброҳим алайҳиссаломнинг ҳаниф³⁸⁷ йўлидир! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا

حَتَّىٰ تُوْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ...﴾ (الممتحنة: ﴿١﴾)

³⁸⁵ «Аъроф» сураси, 185-оят.

³⁸⁶ «Саҳиҳи Муслим», 19-ҳадис.

³⁸⁷ Ҳанифлик – ширкдан узоқ бўлиб ёлғиз Аллоҳга сиғиниш.

«Сизлар учун Иброҳим ва у билан бирга бўлган кишиларда (уларнинг кофирларга қилган муносабатларида) гўзал намуна бордир. Эслангиз, улар ўз қавмларига: «Дарҳақиқат, бизлар сизлардан ва сизлар Аллоҳни қўйиб ибодат қилаётган бутларингиздан безормиз. Бизлар сизлар (ишониб, «ибодат» қилаётган бут-санамлар)ни инкор этдик. Токи сизлар ёлғиз Аллоҳга иймон келтиргунларингизча, сизлар билан бизнинг ўртамизда мангу адоват ва ёмон кўриш зоҳирдир», – дедилар.³⁸⁸

Аллоҳ таоло қабрда ётган инсонларни Қиёмат кунда қайтадан тирилтиришига иймон келтир! Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتٰى وَاَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٦﴾ وَاَنَّ السَّاعٰةَ

ءَاتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيْهَا وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُوْرِ ﴿٧﴾﴾ [الحج: ٦-٧]

«Бу (ҳолат)лар кўрсатадики, албатта, Аллоҳ ҳақ Зотдир ва, албатта, У ўликларни тирилтиради ҳамда У ҳар бир нарсага қодирдир. Ва, албатта, соат (қиёмат) келгувчидир, бунга шубҳа йўқ. Ва, албатта, Аллоҳ қабрлардаги кимсаларни тирилтирур».³⁸⁹

Қиёматдаги ҳисоб-китоб ҳақ эканига иймон келтир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَحَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِيُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَّهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٢٢﴾﴾ [الجاثية: ٢٢]

«Аллоҳ осмонлару ерни ҳақ ила, ҳар бир жон қилган касбига яраша, зулм қилинмаган ҳолида жазоси (ажри)ни олиши учун яратган».³⁹⁰

³⁸⁸ «Мумтаҳана» сураси, 4-оят.

³⁸⁹ «Ҳаж» сураси, 6-7-оятлар.

³⁹⁰ «Жосия» сураси, 22-оят.

Агар мана шу зикр қилинган нарсаларга иймон келтирсанг, дарҳақиқат, сен мусулмон бўлдинг! Энди эса Аллоҳ сенга буюрган ибодатларни: намозни, закотни, рўзани ва қудратинг етса, ҳаж амалини тўқис адо қилгин!

1441.11.19 санадаги нусха

Муаллиф: Устоз доктор Муҳаммад ибн Абдуллоҳ

Саҳим

Исломий дарслар бўлимида

ақида фанидан дарс берган устоз

Подшоҳ Сауд университети, тарбия факультети.

Риёз, Саудия Арабистони

МУНДАРИЖА

Ислом ҳақида муборак Қуръон ва набавий суннатда келганидек баён қилинган қисқача илмий асар 3

1. Ислом дини Аллоҳ таолонинг бутун инсониятга юборган илоҳий, абадий рисолати бўлиб, раббоний рисолатларнинг энг охиргисидир! 4

2. Ислом бир жинсга ёки бир миллатгагина хос эмас, балки у Аллоҳнинг барча инсонларга юборган динидир .5

3. Ислом дини биздан олдинги пайғамбарлар умматларига олиб келган рисолатларни такомиллаштириш учун келган илоҳий рисолатдир.....7

4. Пайғамбарларнинг динлари бир, шариатлари турличадир.....8

5. Ислом дини ҳам Нух, Иброҳим, Мусо, Сулаймон, Довуд ва Ийсо алайҳимуссаломлар каби пайғамбарлар чақирган нарсага чақиради. Яъни фақатгина Аллоҳнинг Ўзи Робб, яратувчи, ризқ берувчи, жон ато этиб, қайтадан қайтариб олгувчи мулк эгаси, ишларни бошқариб турувчи, меҳрибон ва раҳмли зот эканлигига иймон келтиришга даъват этади.....9

6. Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло яратувчи ва ёлғиз Аллоҳнинг Ўзигина ундан бошқага ибодат қилмасдан Ўзигагина ибодат қилишга ҳақли Зотдир 16

7. Аллоҳ таоло борлиқдаги биз кўриб турган ва кўрмаётган нарсаларнинг яратувчисидир. У Зотдан бошқа

ҳамма нарса яратилгандир. Аллоҳ таоло осмонлару ерни олти кунда яратди..... 24

8. Аллоҳ таолонинг мулкида, махлуқотларида, ишларни тадбир қилишида, унга қилинадиган ибодатда шериги йўқдир 25

9. Аллоҳ таоло туғмаган, туғилмаган. У Зотнинг тенги ҳам, ўхшаши ҳам йўқдир 30

10. Аллоҳ таоло Ўзининг бирон махлуқотига хулул қилмайди, бирон махлуқотининг танасидай гавдаланмайди. 31

11. Аллоҳ таоло бандаларига меҳрибон, раҳмли Зотдир. Шунинг учун уларга пайғамбарлар юборган ва китоблар нозил қилган 33

12. Аллоҳ Роҳим бўлган Роббдир. Унинг Ўзи Қиёмат куни халойиқ қабрларидан чиққанида ҳисоб-китоб қилади. Ҳар бир инсонга яхши-ёмон ишига қараб мукофот ёки жазо беради. Ким мўмин бўлган ҳолида яхши амалларни қилган бўлса, унга абадий неъмат берур, энди ким куфр келтирган ва ёмон ишларни қилган бўлса, охиратда улуғ азоб бордир. 35

13. Аллоҳ таоло Одамни тупроқдан яратди. Кейин унинг зурриётларини кўпаядиган қилиб қўйди. Шунинг учун барча одамлар баробардир. Бир жинснинг бошқа жинсдан ёки бир миллатнинг бошқа миллатдан ҳеч қандай ортиқлиги йўқ. Бўлса ҳам фақат тақво жиҳатидангина бўлади 38

14. Ҳар бир туғилган чақалоқ фитратда туғилади 40
15. Бирон одам хатокор бўлиб ёки бировнинг хатосига ворис бўлиб туғилмайди 42
16. Одамларни яратишдан мақсад уларнинг ёлғиз Аллоҳгагина бандалик қилишларидир..... 44
17. Ислом, инсонни иззат-икромли қилиб қўйди. Хоҳ эркак бўлсин, хоҳ аёл бўлсин унинг ҳуқуқларини тўлиғича кафолатига олди. Инсонни ўзининг ихтиёрларига, қилаётган ишларига масъул қилди. У ўзига ёки бошқаларга зарар келтирадиган ҳар бир иши учун жавобгардир 45
18. Ислом амал қилишда, жавобгарчиликни бўйинга олишда, мукофот ва жазода эркакга аёлни тенг қилиб қўйди 51
19. Ислом аёлни эъзозлади. Уни эркак билан бир қаторга қўйди. Уни таъминлашни қодир бўлган эркакнинг зиммасига юклади. Қизни ота таъминлайди. Онани балоғатга етган бола таъминлайди. Аёлни эса эри таъминлайди..... 53
20. Ўлим абадий йўқ бўлиб кетиш эмас. У амал диёридан жазо ва мукофот диёрига кўчиб ўтиш, холос. Ўлим жасадга ҳам, руҳга ҳам тегишли. Руҳнинг ўлими баданни тарк этишидир. Қиёмат куни қайта тирилиш юз берганида руҳлар жасадларга қайтади. Бир жасаднинг руҳи бошқа бир жасадга кўчиб ўтмайди. Бир жасаднинг руҳидан бошқа бир жасад учун нусха кўчирилмайди 56

21. Ислом иймоннинг энг катта асосларига, яъни Аллоҳга, Унинг фаришталарига, Таврот, Инжил ва Забур каби илоҳий китобларнинг аслига (ўзгартириб юборилганидан олдинги шаклига) ва Қуръонга, барча пайғамбарларга, уларнинг сўнгиси Муҳаммад алайҳиссаломга, Қиёмат кунига, ҳамда қазо ва қадарга иймон келтиришга чақиради 57

22. Пайғамбарлар Аллоҳнинг динини комил даражада етказдилар, улар соғлом ақл ва хулқ-атворга қарши келадиган нуқсонлардан покдирлар ва улар Аллоҳнинг буйруқларини бандаларига етказувчи зотлар бўлиб, рубубият ва улухиятда уларнинг ҳеч қандай ҳиссалари йўқдир, балки улар ҳам бошқалар каби инсондирлар ва Роббларининг ваҳийсини бошқа инсонларга етказурлар 74

23. Ислом ёлғиз Аллоҳгагина ибодат қилишга чақиради. Энг асосий улуғ ибодатлар тўртта: намоз, закот, рўза ва ҳаж. 82

Намозда банда Аллоҳни эслайди, У Зотга ҳамду санолар айтади, дуо-илтижолар қилади, қиёмда, рукуъда, саждада бўлади. Банда бир кунда беш маҳал намоз ўқийди. Жамоат намозида барча: бою камбағал, раҳбару ишчи бир сафда туради. Ўртадаги фарқлар барҳам топади. 82

Иккинчи улуғ ибодат: закот. У бойларнинг маълум шартларга кўра Аллоҳ белгилаб қўйган бир арзимас

миқдордаги маблағни камбағалларга ёки бошқа тайин қилинган ўринларга йилда бир марта сарфлашидир. 82

Учинчи улуғ ибодат: рўза. Рўза Рамазон ойининг кундуз кунлари уни бузадиган ишларни қилмасликдир. Бу билан нафс чиниқади. Унда ирода ва сабр шаклланади. 83

Тўртинчи улуғ ибодат: ҳаж. Қодир бўлган киши умрида бир марта Маккаи мукаррамадаги Аллоҳнинг уйига бориб, ҳаж ибодатини қилиб келиши фарз. Ҳажда ҳам намоздаги каби ҳамма бир хил бўлади. Ўртадаги насл-насаб, бойлик каби фарқлар барҳам топади. 83

24. Ислондаги ибодатларнинг ўзига хослиги шундаки, уларнинг қандай адо этилиши, шартлари ва вақтларини Аллоҳ таолонинг Ўзи шариатда белгилаб қўйган ва уни бизга пайғамбари орқали етказган. Шу кунга қадар бу нарсаларга биронта инсон дахл қилмаган. Уларнинг бирон жойи камайиб ё кўпайиб кетмаган. Ҳамма пайғамбарлар мана шу асосий ибодатларга чақирганлар. Уларга Аллоҳнинг салони бўлсин. 88

25. Ислон пайғамбари Исмоил ибн Иброҳим зурриётидан бўлган Муҳаммад ибн Абдуллоҳдир. Уларга Аллоҳнинг салони бўлсин. Милодий 571 йилда Маккада туғилганлар. Ўша ерда пайғамбар қилиб юборилган, кейинроқ Мадинага ҳижрат қилганлар. Қавмларининг улуғ, олижаноб ишларида иштирок этганлар, бутпарастлигига асло аралашмаганлар. Пайғамбар бўлишларидан олдин ҳам гўзал хулқли бўлганлар. Қавмлари у кишини «амин» (ишончли одам) деб атаган.

Қирқ ёшга етганларида Аллоҳ у кишини пайғамбар қилиб юборган. Турли мўъжизалар билан қўллаб-қувватлаган. Уларнинг энг буюги Қуръони каримдир. Қуръон барча пайғамбарларга берилган мўъжизалар ичида то шу кунга қадар яшаб келаётган энг улуғ мўъжизадир. Пайғамбар алайҳиссалом Аллоҳ комил қилган динни одамларга мукамал тарзда етказиб бўлганларидан кейин олтмиш уч ёшларида вафот этдилар. Мадинаи мунавварага дафн этилдилар. Муҳаммад алайҳиссалом охириги пайғамбардирлар. Уларни Аллоҳ ҳидоят ва ҳақ дин ила одамларни бутпарастлик, куфр ва жаҳолат зулматларидан тавҳид ва иймон нури сари олиб чиқишлари учун юборди. Уларни Ўз изни ила даъватчи қилиб юборганига Аллоҳнинг Ўзи гувоҳлик берган. 90

26. Муҳаммад алайҳиссалом олиб келган Ислom шариати илоҳий рисолатларнинг, раббоний шариатларнинг охиригисидир. У мукамал шариатдир. Инсонлар дини ва дунёсининг ўнгланиши унда мужассамдир. У энг аввало одамларнинг динларини, жонларини, молларини, ақлларини ва зурриётларини ҳимоя қилишга эътибор қаратади. Олдинги шариатлар бир-бирларини бекор қилиб келганидек, бу шариат ҳам ўзидан олдинги ҳамма шариатларни бекор қилиб келган. 96

27. Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссалом олиб келган Ислomдан бошқа динни қабул қилмайди. Ким Ислomдан

бошқа динни тўғри деб эътиқод қилса, ундан қабул қилинмайди. 99

28. Қуръони карим Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссаломга ваҳий қилинган китобдир. У оламлар Парвардигорининг каломидир. Аллоҳ инсу жинни Қуръонга ўхшаган бир китобни ёки унинг бир сурасига ўхшаган бир сурани айтиб бериш борасида беллашувга чақирган. Бу беллашувга чақирув бугунги кунгача давом этиб келяпти. Қуръони карим миллионлаган одамларнинг бошини қотирган жуда кўп ўта муҳим саволларга жавоб беради. Буюк Қуръон араб тилида қандай нозил бўлган бўлса, ўша ҳолича, бир ҳарфи ҳам ўзгармасдан сақланиб, чоп этилиб, нашр қилиниб келяпти. У ўзини ўқишга ҳам, маъноларининг таржималарини ўқишга ҳам арзийдиган китобдир. Пайғамбар алайҳиссаломнинг суннати, таълимоти ва таржимаи ҳоли ҳам сақланиб, ишончли ровийлар орқали нақл қилинган ва араб тилида китоб шаклида чоп этилган. Кўп тилларга таржима ҳам қилинган. Ислом ҳукмлари ва шариатлари учун ягона манба Қуръони карим ва Пайғамбар алайҳиссаломнинг суннатидир. Ислом мусулмонларнинг тасарруфотидан эмас, илоҳий ваҳий: Қуръон ва суннатдан олинади. 100

29. Ислом ота-онага яхшилик қилишни буюради, ҳатто улар мусулмон бўлмасалар ҳам. Фарзандларга эса эътиборли бўлишни буюради. 106

30. Ислом сўзда ва амалда ҳатто душманларга нисбатан ҳам адолатли бўлишни буюради 111

31. Ислом барчага яхшилик қилишга ҳамда гўзал хулқлар ва олийжаноб ишларга буюради 115

32. Ислом дини инсонларни мақталган ахлоқлар билан хулқланишга, жумладан, ростгўйлик, омонатдорлик, ифбатли бўлиш, ҳаё, шижоатли бўлиш, сахийлик, муҳтож ва мазлумларга ёрдам бериш, очни таомлантириш, чиройли қўшничилик, қариндошлар билан силаи раҳм ва ҳайвонларга юмшоқ муомала қилишга буюради 117

33. Ислом дини пок озуқа ва ичимликларни ҳалол қилди. Қалбни, баданни ва уйни пок тутишга буюрди. Шунинг учун никоҳни ҳалол қилди. Пайғамбарлар ҳам мана шунга ўхшаш пок нарсаларга буюрдилар 123

34. Ислом дини Аллоҳга ширк келтириш, куфр, бутларга ибодат қилиш, Аллоҳ ҳақида билмай туриб гапириш, болаларни ўлдириш, одамни ноҳақ ўлдириш, ер юзида бузғунчилик қилиш, сеҳр, зоҳирий ва ботиний бузуқликлар, зино, баччавозлик, рибо, ўлимтик ейиш, бутларга атаб сўйилган ҳайвоннинг гўшти, тўнғиз гўшти, нажосатлар, етимнинг ҳаққини ейиш, тарозудан уриб қолиш, қариндошликни ўзиш каби асли ҳаром бўлган нарсаларни, ишларни ҳаром қилган. Ва пайғамбарлар ҳам бу ишларни ҳаром санаганлар.....125

35. Ислом дини ҳар бир бузуқ феъл-атвордан, жумладан, ёлғончилик, порахўрлик, ваъдага вафо қилмаслик, хиёнат, алдаш, ҳасад, макр-ҳийла, ўғрилиқ, зинокорлик ва зулм каби ёмон ахлоқлардан қайтаради 132

36. Ислом судхўрлик, алдов, зулм аралашган ҳамда шахсларга, халқларга, жамиятларга оммавий зарар етказадиган, инқирозга олиб борадиган молиявий муомалаларни ман қилади 139

37. Ислом ақлни ҳимоя қилиб келди. Ароқ ичиш каби уни бузадиган ишларни тақиқлади. Ислом ақлнинг шаънини улуғлаб, вазифа ва масъулият масаласини унга боғлиқ қилиб қўйди ҳамда уни хурофот ва бутпарастликлар кишанларидан озод этди. Исломда маълум бир табақагагина хос бўлган сирлар ёки ҳукмлар йўқ. Унинг барча ҳукмлари, шариатлари соғлом ақлга ҳам, адолат ва ҳикмат тақозосига ҳам тўғри келади 142

38. Ботил динларда зиддиятлар, ақлга тўғри келмайдиган ишлар кўп бўлади. Бунини хаспўшлаш учун пешволари тобеларига дин ақлдан устун, ақл билан динни тушунтириб бўлмади дея уқтиришади. Ислом эса динни ақлнинг йўлини ёритиб берувчи бир нур деб эътибор қилади. Ботил динларнинг пешволари одамдан ақлини йиғиштириб қўйиб, ўзларига сўзсиз итоат этишини истади, Ислом эса инсоннинг ақлини уйғотиб, ишларнинг моҳиятини, улар қандай бўлса, шундай англашини хоҳлайди 145

39. Ислом соғлом илмни улуғлайди. Ҳавойи нафс аралашмаган илмий тадқиқотлар қилишга ундайди ҳамда ўзимиз ҳақимизда, атрофимиздаги борлиқ ҳақида, Исломга зид бўлмаган ҳаққоний илмий кашфиётлар ҳақида фикр юритишга чорлайди 147

40. Аллоҳ Ўзига ишонган, итоат қилган, пайғамбарларини ҳақ деб билган кишидангина амални қабул қилади ва охиратда амалига яраша савоб беради. Аллоҳ шариатга мувофиқ тарзда қилинган ибодатларнигина қабул қилади. Қандай қилиб инсон Аллоҳга куфр келтиради-да, яна У Зотдан мукофот кутади? Аллоҳ истисносиз барча пайғамбарларга иймон келтирган, жумладан, Муҳаммад алайҳиссаломнинг пайғамбарлигига ҳам ишонган кишидангина иймонини қабул қилади..... 150

41. Барча рисолатларнинг мақсади инсонни улуғлаб, фақат оламлар Парвардигори Аллоҳагина банда қилиш ҳамда ўзи каби инсонга ёки моддага, ё хурофотга банда бўлишдан озод этишдир. Бас, Ислом кўриб турганингиздек, шахсларни муқаддаслаштирмайди, худолаштирмайди, уларга ортиқча баҳо бериб юбормайди 154

42. Аллоҳ Исломда тавба қилишни шариатлаштирди. Тавба инсоннинг Парвардигорига қайтиб, илтижо қилиб, гуноҳни тарк этишидир. Ислом ўзигача бўлган гуноҳларни бекор қилганидек, тавба ҳам ўзидан олдинги гуноҳларни ўчириб юборади. Шу билан инсоннинг ўзи каби бир инсон олдида қилган гуноҳларини эътироф этишига ҳожат қолмайди 156

43. Исломда инсон билан Аллоҳ ўртасидаги алоқа бевосита бўлади. Аллоҳ билан боғланиш учун бирон воситачига муҳтож бўлмайсиз. Ислом инсон зотини худо

қилиб олишни ёки уни илоҳликда ё Робблиқда Аллоҳга шерик қилишни ман этади.....159

44. Ушбу рисоламиз сўнгида инсонлар ўзларининг замонлари, маконлари, шаҳарлари, жамиятлари, фикрлари ва мақсадлари ҳар турли бўлишига қарамай бир йўлбошчига, уларнинг қўлларидан тутиб ҳидоятга элтувчига, уларни бир қилиб турувчи қонунларга ва уларни ҳимоя қилгувчи ҳокимга муҳтождирлар. Пайғамбарлар Аллоҳнинг ваҳийси ила инсонларни бошқарар, уларни яхшилик йўлига етаклар ва Аллоҳнинг шариатининг устида жамлар эдилар. Уларнинг ўрталарида ҳақ ила ҳукм қилганлари сабабидан ва пайғамбарларнинг буйруқларига итоат этганлари сабабидан уларнинг ишлари ривожини топди. Аллоҳ таоло барча пайғамбарларнинг рисолатларини Расулulloҳ алайҳиссаломнинг рисоласи билан якунлади. Ва бу рисолатни қиёматга қадар қоладиган инсонлар учун нур, ҳидоят, раҳмат қилиб қўйди! 161

45. Шунинг учун, эй инсон, сенга даъватим шуки, тақлидлардан, урф-одатлардан четланиб, холис Аллоҳ учун содиқ бўл. Шуни билки, ўлганингдан кейин Парвардигоринг даргоҳига қайтасан. Ўзинг ҳақингда, атрофингдаги уфқлар ҳақида фикр юрит ва мусулмон бўл. Шунда дунё ва охират саодатига эришасан. Исломга кириш учун Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, Муҳаммад Аллоҳнинг пайғамбари деб гувоҳлик беришинг, ёлғиз Аллоҳгагина ибодат қилиб, бошқа бутларга банд бўлишдан бош

тортишинг, Аллоҳ қабрлардаги ўликларни қайта тирилтиришига, ҳисоб-китоб ва жазо ёки мукофот ҳақ эканига иймон келтиришинг кифоя. Мана шундай гувоҳлик берганингдан кейин мусулмонга айланасан. Ундан кейин Аллоҳга У Зотнинг Ўзи буюрган намоз, рўза, закот каби амаллар орқали бандалик қилишинг ҳамда қодир бўлсанг, ҳаж қилишинг лозим бўлади 162

Get to Know about Islam

in More Than **100** Languages

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com

Encyclopedia of the
Translations of the Prophetic
Hadiths and their
Commentaries

IslamHouse.com

A Comprehensive Reference
for Introducing Islam in the
World's Languages

موسوعة القرآن الكريم
QuranEnc.com

Encyclopedia of the
Translations of the Meanings
and Interpretations of the
Noble Qur'an

ما لا يسمع أطفال المسلمين جهله
kids.islamenc.com

The Platform of What Muslim
Children Must Know

موسوعة المحتوى الإسلامي
IslamEnc.com

A Selection of the Translated
Islamic Content

بيان الإسلام
byenah.com

A Simplified Gateway for
Introducing Islam and
Learning its Rulings

Islamic Content Service
Association in Languages

Da'wah, Guidance, and Community
Awareness Association in Rabwah

978-603-8402-82-5

Uz180